

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Kemal Tahir'in Hikâyelerinde Sosyal Meseleler

Yüksek Lisans Tezi

Gökçe Serdem Kızılkaya

Haziran 2025

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Kemal Tahir'in Hikâyelerinde Sosyal Meseleler

Yüksek Lisans Tezi

Gökçe Serdem Kızılkaya

Danışman

Prof. Dr. Ahmet Koçak

Haziran 2025

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Gökçe Serdem Kızılkaya tarafından hazırlanan “Kemal Tahir’in Hikâyelerinde Sosyal Meseleler” başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Ahmet Koçak
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Muharrem Dayanç
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Muhammet Sani Adıgüzel
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 18/ 06 / 2025

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin CHİCAGO yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun dipnot kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Ahmet Koçak

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Gökçe Serdem Kızılkaya

ÖZET

Kemal Tahir'in Hikâyelerinde Sosyal Meseleler

Kızılkaya, Gökçe Serdem

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Koçak

Haziran 2025

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı, toplumun çeşitli alanlarda geçirdiği köklü dönüşümleri ve bu süreçte yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasal değişimleri edebiyata yansıtan pek çok önemli yazarı içinde barındırır. Bu yazarlar arasında özellikle Kemal Tahir, toplumsal meseleleri derinlemesine ele alması ve eserlerinde halkın yaşadığı gerçekleri samimi bir biçimde yansıtmasıyla öne çıkar. Yazar, romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de dönemin sosyal meselelerine dikkat çekmiş, edebiyatı sadece bir anlatı aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bilinç oluşturma ve değiştirme gücüne sahip bir alan olarak görmüştür. Bu çalışma, Kemal Tahir'in hikâyelerinde işlenen sosyal meseleleri sistematik ve kapsamlı biçimde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada ilk olarak Kemal Tahir'in hayatı, edebî kişiliği ve hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Yazarın yaşam öyküsünün ve düşünce dünyasının, kaleme aldığı eserlerle nasıl örtüştüğü ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. Ardından hikâyelerinde kullandığı anlatım biçimi, yapı unsurları, karakter kurgusu, olay örgüsü ve mekân tasvirleri gibi temel edebî öğeler detaylı biçimde değerlendirilmiştir. Bu kapsamlı değerlendirme, hikâyelerin teknik açıdan ne denli güçlü ve özgün olduğunu göstermeyi hedeflemiştir.

Çalışmanın temel odak noktasını ise Kemal Tahir'in hikâyelerinde işlenen sosyal meseleler oluşturmıştır. Aile yapısındaki çözümler, kadının toplumdaki yeri ve yaşadığı zorluklar, eğitime erişimde karşılaşılan güçlükler, ekonomik adaletsizlikler, köy-kent ayrımı, dinî algılar ve siyasal baskılar gibi pek çok konu, hikâyelerde ön plana çıkan temel meseleler arasında yer almıştır. Kemal Tahir, bu meseleleri sadece aktarmakla kalmayıp, eleştirel bir bakış açısıyla çözüm yolları aramış, bu sayede eserlerinde hem dönemin sosyal panoramasını çizmiş hem de geleceğe dair toplumsal bir bilinç bırakmayı amaçlamıştır.

Sonuç olarak, bu alışma Kemal Tahir'in hikâyelerini sosyal meseleler bağlamında ele alarak, yazarın edebiyata yüklediğı toplumsal sorumluluğı ve güçlü gözlem yeteneğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, onun hikâyeciliğinin yalnız bireysel deneyimleri değil, aynı zamanda geniş toplumsal yapıyı da yansıtan derinlikli bir anlatıya dönüştüğünü göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Edebiyat, Hikâye, Sosyal Meseleler, Toplum

ABSTRACT

Social Issues in Kemal Tahir's Stories

Kızılkaya, Gökçe Serdem

Master's Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Koçak

June 2025

Turkish literature during the Republican Era encompasses many important writers who reflected the profound transformations society underwent in various areas and the social, economic, and political changes experienced during this period. Among these writers, Kemal Tahir stands out for his in-depth exploration of social issues and his sincere reflection of the realities experienced by the people in his works. In his short stories, as in his novels, the author highlighted the social issues of the period, viewing literature not only as a narrative tool but also as a field capable of creating and changing social consciousness. This study aims to systematically and comprehensively examine the social issues addressed in Kemal Tahir's short stories.

The research first focuses on Kemal Tahir's life, literary personality, and short stories. It provides a detailed examination of how the author's life story and intellectual world align with his works. Subsequently, the fundamental literary elements used in his short stories, such as narrative style, structural elements, character development, plot, and setting, are thoroughly evaluated. This comprehensive assessment aims to demonstrate the technical strength and originality of the short stories.

The primary focus of this study is the social issues explored in Kemal Tahir's stories. The disintegration of the family structure, the place and challenges faced by women in society, difficulties in accessing education, economic injustices, the rural-urban divide, religious perceptions, and political oppression are among the fundamental issues highlighted in his stories. Kemal Tahir not only conveyed these issues but also sought solutions from a critical perspective, thereby both portraying the social landscape of his time and aiming to leave a social consciousness for the future in his works.

Consequently, this study examines Kemal Tahir's stories within the context of social issues, aiming to reveal the author's social responsibility for literature and his keen observational skills. The findings demonstrate that his storytelling evolved into a profound narrative that reflects not only individual experiences but also the broader social structure.

Keywords: Kemal Tahir, Literature, Story, Social Issues, Society

ÖN SÖZ

Kemal Tahir'in Hikâyelerinde Sosyal Meseleler

Kızılkaya, Gökçe Serdem

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Koçak

Haziran 2025

Cumhuriyet dönemi, toplumumuzda köklü değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu süreçte meydana gelen sosyal dönüşümler, dönemin edebî eserlerine de yansımıştır. Kemal Tahir'in eserleri, bu dönemin atmosferini derinlikli bir biçimde yansıttığı için önemli ve zengin kaynaklar arasında yer alır. Kemal Tahir, hikâyeleri aracılığıyla Türk toplumunun temel meselelerini ortaya koyan ve kendine özgü anlatım tarzıyla her dönemde yankı uyandıran önemli bir yazardır. Hikâyelerinde toplumcu gerçekçi bir bakış açısını benimsemiş; dönemin şartlarına göre yenilikçi fikirleriyle dikkat çekmiştir. Yazar, Türk toplum yapısını ve bu yapıya özgü sorunları, kendi değer yargılarına dayalı bir yaklaşımla açıklamaya çalışmıştır.

Kemal Tahir'in hikâyelerinde sosyal meseleleri kapsayan bu çalışmamız üç ana bölümden oluşur. Çalışmamızın “Giriş” bölümünde araştırmanın kapsamı, problemi, amaçları ve yöntemleri açıklanacaktır. Bu bölüm, çalışmanın neden önemli olduğunu, hangi eksikliği dolduracağını ve bilimsel literatüre nasıl katkı sunacağı konularında yol gösterici olacaktır. “Birinci Bölüm” de Kemal Tahir'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durarak edebiyatımızdaki yeri ve önemi irdelenecektir. Ayrıca yazarın genel edebiyat anlayışı ve yazınsal serüveni bu bölümde somutlaştırılacaktır. “İkinci Bölüm”de hikâyelerin yapısal unsurları olan olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı yönleriyle incelenmiştir. Böylelikle, yazarın teknik becerisiyle sosyal temaların nasıl biçimlendirdiği daha rahat bir şekilde anlaşılacaktır. “Kemal Tahir'in Hikâyelerinde Sosyal Meseleler” adlı tezimizin esas olan üçüncü bölümünde, Kemal Tahir'in hikâyelerinde yer alan sosyal meseleler sistematik olarak ele alınacak; toplumsal sınıf ayrımları, ekonomik adaletsizlikler, eğitim, kadın, köy ve kent çatışmaları gibi konular özgün bakış açılarıyla analiz edilecektir. “Sonuç” bölümünde ise çalışmanın verileri özetlenmekte ve Kemal Tahir'in Türk hikâyeciliği içerisindeki yeri, özellikle sosyal meseleler çevresinde sağladığı katkılar değerlendirilmekte;

ayrıca bu alanda yapılabilecek araştırmalar için öneri sunmaktadır. “Kaynakça” bölümünde ise bu tezin kuramsal altyapısını oluşturan, yorumları besleyen ve analiz sürecine zemin hazırlayan eserlerin tam künyelerine yer verilerek, hem araştırmanın akademik derinliği ortaya konmuş hem de çalışmanın etik ilkeler ışığında şekillendiği belge niteliğinde vurgulanarak çalışma bütünlük içinde sonlandırılmıştır.

Tez yazım sürecinde, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca derslerini aldığım; bilgi ve tecrübeleriyle bana katkı sunan tüm değerli hocalarıma içten teşekkürlerimi sunarım. Özellikle, bu süreçte sabrı, hoşgörüsü ve zengin bilgi birikimiyle her zaman yanımda olan, bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Koçak’a en derin şükranlarımı ifade etmek isterim. Bununla birlikte, hayatım boyunca her koşulda yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme ve tüm sevdiklerime gönülden teşekkür ederim.

KISALTMALAR LİSTESİ

age. : Adı geçen eser

akt. : Aktaran

C : Cilt

çev. : Çeviren

drl. : Derleyen

ed. : Editör

haz. : Hazırlayan

No. : Numara

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

İçindekiler

TEZ JÜRİSİ ONAYI.....	iii
BEYANLAR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1.....	4
1. KEMAL TAHİR’İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE HİKÂYELERİ.....	4
1.1. Hayatı.....	4
1.2. Edebî Kişiliği	7
1.3. Eserleri	9
1.3.1. Hikâyeleri	9
1.3.2. Romanları	13
1.3.3. Notları.....	14
1.3.4. Sohbeti.....	14
1.3.5. Mektupları	14
1.3.6. Aldığı Ödüller	14
BÖLÜM 2.....	15
2. KEMAL TAHİR HİKÂYELERİNDE YAPI.....	15
2.1. Olay Örgüsü	15
2.2. Şahıs Kadrosu	29
2.3. Zaman	46
2.4. Mekân	52
2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı	55
BÖLÜM 3.....	62

3. KEMAL TAHİR'İN HİKÂYELERİNDE SOSYAL MESELELER	62
3.1. Sosyal Bir Mesele Olarak Aile	62
3.1.1. Ailede Çözölme	62
3.2. Sosyal Bir Mesele Olarak Kadın	66
3.2.1. Alafranga/Yozlaşmış Kadın	67
3.2.2. Ezilen Kadın	70
3.2.3. Düşkün Kadın	73
3.3. Sosyal Bir Mesele Olarak Eğitim	78
3.1.1. Eğitim ve Şiddet	79
3.1.2. Eğitim ve Siyaset	81
3.4. Sosyal Bir Mesele Olarak Ekonomi	82
3.4.1. Geçim Derdi	82
3.4.2. Yoksulluk	88
3.5. Sosyal Bir Mesele Olarak Köy	89
3.5.1. Ahlaki Yapı	90
3.5.2. Ağalık	90
3.5.3. Toprak Meselesi	92
3.5.4. Halk-Aydın Çatışması	93
3.5.5. Zorunlu Göç	95
3.6. Sosyal Bir Mesele Olarak Din	96
3.6.1. Din İstismarı	97
3.6.2. Batıl İnançlar	100
3.7. Sosyal Bir Mesele Olarak Siyaset	101
3.7.1. Yönetimde Aksamalar	101
3.7.2. Siyasi Hayat	103
3.7.3. Doğu-Batı Çatışması	107
3.7.4. Sürgün	110

3.7.5. Cezaevi ve Cezalar	111
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	116

GİRİŞ

Tarih boyunca insan topluluklarının gelişimiyle paralel olarak ortaya çıkan sınıfsal farklılıklar, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, kültürel çatışmalar ve bireyin kendisini içinde bulunduğu toplumsal yapılara karşı yabancılaşması, yalnız sosyoloji ve tarih disiplinlerinin değil, aynı zamanda edebiyatın da temel meselelerinden biri hâline gelmiştir. Edebiyat, bireyin yaşadığı çağın tanığı olarak; hem bireysel acıları hem de kolektif sıkıntıları görünür kılma işlevi üstlenmiş, toplumsal yapının kırılma noktalarını çoğu zaman sanatın diliyle ifade edebilmiştir. Bu bağlamda, “sosyal mesele” kavramı, yalnız bireylerin gündelik yaşamda karşılaştığı geçici zorlukları değil; aynı zamanda toplumun genel işleyişine nüfuz eden, yapısal ve sistematik kökenlere dayanan sorunları içeren geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. Göç, yoksulluk, toprak mülkiyeti, eğitim eşitsizliği, kadınların toplumsal konumu gibi konular; sosyal meselelerin tarihsel ve kültürel bağlamda şekillendiği temel başlıklar arasında yer alır. Bu sorunlar, yalnız dönemsel gerçeklikleri değil, aynı zamanda bir toplumun yüzleştiği süreğen krizleri de yansıttıkları için dönemin edebî eserlerine yoğun biçimde yansımıştır. Edebiyat, bu meseleleri kimi zaman doğrudan, kimi zaman ise simgesel ve anlatımsal araçlarla işleyerek; okura hem bireysel hem de kolektif düzlemde düşünsel bir zemin sunar.

Bu çerçevede, Kemal Tahir’in edebiyatı, özellikle de hikâye türündeki eserleri, Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinin geçirdiği sosyo-politik dönüşümleri anlamada önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Kemal Tahir, yalnız bir sanatkâr değil; aynı zamanda Türk toplumunun tarihsel kodlarını çözümlemeye çalışan bir düşünce insanıdır. Kaleme aldığı hikâyelerde bireysel dramları merkeze alırken, bu dramların ardındaki toplumsal, sınıfsal ve siyasal gerçeklikleri sorgulayan bir perspektif sunar. O, hikâyeyi yalnız estetik bir anlatı türü olarak değil, toplumsal yapının çözümlenebileceği bir düşünsel alan olarak görür. Toplumcu gerçekçi çizgide eserler veren Kemal Tahir, özellikle köy-kent çatışması, gelenek-modernite gerilimi, doğu-batı ikilemi ve siyasal yapının halk üzerindeki etkileri gibi konuları ele alırken, yüzeysel bir anlatımdan uzak durur; aksine derinlikli, eleştirel ve sorgulayıcı bir dil geliştirir. Bu yönüyle onun hikâyeleri, sadece edebî değil; aynı zamanda tarihsel, sosyolojik ve ideolojik bir çözümleme zemini sunar.

Kemal Tahir’in eserlerinde gözlemlenen sosyal meseleler, bireyin hayatına doğrudan sirayet eden ekonomik sorunlardan başlayarak, devletin işleyiş biçimine kadar uzanır. Yazarın bu

meseleleri işlerken izlediği yöntem, dönemin sıradan insanlarını merkeze alarak; onların yaşadıkları çatışmaları, çaresizlikleri ve dirençlerini edebiyatın diliyle görünür kılmaktır. Böylece, onun hikâyeleri yalnız bir dönemin ruhunu taşımakla kalmaz, aynı zamanda tarihsel hafızayı diri tutan, düşündüren ve toplumu kendisiyle yüzleştiren birer metin hâline gelir.

Bu alışma, Kemal Tahir'in hikâyelerinde işlenen sosyal meselelerin derinlemesine çözümlenmesini amaçlamaktadır. Edebiyat metni olmanın ötesinde, yazarın eserleri sosyolojik bir belge niteliği taşımakta ve dönemin toplumsal dinamiklerini yansıtma işlevi görmektedir. Bu bağlamda, Kemal Tahir'in hikâyeleri, hem edebî estetik değerleriyle hem de tarihsel ve toplumsal gerçekliklere yaptığı vurgu ile Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin sosyal yapısını anlamada önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Çalışmanın temel hedefi, yazarın yaşamış olduğu döneme nasıl tanıklık ettiğini ortaya koymak ve bu dönem sosyal yapısının edebî bir eleştiri süzgecinden nasıl değerlendirildiğini açığa çıkarmaktır.

Tez, üç ana bölüm halinde yapılandırılmıştır. İlk bölümde, Kemal Tahir'in hayatı, edebî kişiliği ve hikâye türündeki eserleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde yazarın biyografik özellikleri, entelektüel birikimi ve edebî üretim süreci incelenerek, yaşam deneyimleri ile yazınsal üretimi arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece, yazarın dünyayı algılayış biçimi ve eserlerine yön veren sosyal ve kültürel etkiler daha ayrıntılı biçimde anlaşılmıştır.

İkinci bölüm, Kemal Tahir'in hikâyelerinde ne çıkan yapı unsurlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Olay rgs, şahıs kadrosu, zaman ve mekân unsurları, anlatıcı ve bakış açısı gibi temel edebî öğeler; metnin anlam dünyasını derinleştiren işlevleri açısından analiz edilmiştir. Bu yapı unsurlarının metin içindeki rolü ve bütünlük arz eden düzeni, hikâyelerin çözümlenmesinde önemli bir kavramsal temel oluşturmuş, böylece eserlere yönelik eleştirel okumalar zenginleştirilmiştir.

nc bölüm ise, tezin asıl odak noktası olan sosyal meseleler bağlamında şekillenmiştir. Bu bölümde, Kemal Tahir'in "Dutlar Yetişmedi", "Zehra'nın Defteri", "stadın ölümü" ve "Gl İnsanları" adlı hikâye kitaplarında yer alan toplam 81 hikâye detaylı olarak incelenmiştir. Eserlerin yayımlanma dönemleri, yazarın hayattayken ve vefatından sonra çıkan kitapları dikkate alınarak değerlendirilmiş; böylelikle yazarın sosyal gerçeklikleri ele alışındaki gelişim ve değerışim süreçleri izlenmiştir. Hikâyelerde ortaya konan sosyal meseleler arasında özellikle sınıfsal eşitsizlikler, toplumsal yapının işleyişindeki aksaklıklar, köy ve kent arasındaki

Çatışmalar ve bireyin toplumla yaşadığı uyumsuzluklar ön plana çıkarılmıştır. Bu tespitler doğrultusunda, Kemal Tahir'in eserlerinin sadece edebî metinler değil, aynı zamanda toplumsal eleştiri ve belge işlevi gören metinler olduğu vurgulanmıştır.

Son bölümde, çalışmanın genel bulguları ve elde edilen çıkarımlar sistematik bir biçimde sunulmuş; yazarın sosyal meseleleri nasıl ele aldığı, dönemin tarihsel bağlamıyla ilişkilendirilmiş ve çalışmanın akademik katkıları ortaya konmuştur. Ayrıca, tezin hazırlanması sürecinde yararlanılan bilimsel kaynakların eksiksiz bir şekilde belirtildiği kaynakça bölümü yer almakta, böylece çalışma hem akademik dürüstlük hem de araştırma şeffaflığı açısından tamamlanmaktadır.

BÖLÜM 1

1. KEMAL TAHİR'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE HİKÂYESLERİ

1.1. Hayatı

Asıl adı İsmail Kemalettin olan yazar 1910 yılında İstanbul'un Vezneciler semtinde doğar. “Kemal Tahir” yazarın takma adıdır. Yazar, soyadı kanunuyla ilk olarak “Tipi” soyadını alır. Daha sonra “Benerci” soyadını kullanmaya başlar. En son “Demir” soyadında karar kılar.

Kemal Tahir'in babası aslen Sivaslı Tahir Bey'dir. Tahir Bey, 19. asrın sonunda İstanbul'a gelir. İkinci Meşrutiyet öncesinde alaylı deniz subayıdır. Daha sonra saraya giren Tahir Bey ilk önce İkinci Abdülhamid'in hünkâr yaverliğini yapar. Sonrasında Yıldız Sarayı'nın özel marangozu olur. Bu görevde düzgün ahlakı ve çalışkanlığı sayesinde İkinci Abdülhamid'in güvenini kazanır. Bu sayede İkinci Abdülhamid'in ihsanıyla İstanbul'un Vezneciler semtinde bir ev sahibi olur. 31 Mart İhtilali sırasında Tahir Bey işini ve evini kaybeder. Evini maddi bedel ödeyerek geri kazanır.

Aslen Adapazarlı olan “yazarın annesi, Abdülhamid'in kızı Naile Sultan'ın hizmetinde bulunmuş saraylı bir hanımdır. Bazı kaynaklarda yazarın annesinin ismi Nuriye olarak kaydedilse de, nüfus cüzdanında Hubser olarak geçmektedir.”¹

Kemal Tahir ve ailesi 1915 yılına kadar Vezneciler'de yaşar. 1915'te Nazilli'ye taşınırlar. Yazar, burada İptidai mektebinin birinci sınıfına başlar. Daha sonra Burdur'a gider. 1916 yılından 1918 yılına kadar da burada yaşar. 1919 yılında Kasımpaşa İptidaisi'nde üçüncü sınıfa kaydolar. 1922 yılında Kasımpaşa Cezayirli Hasan Paşa Rüştüyesi'nden mezun olur. 1923 yılında Galatasaray Lisesi'nde üçüncü sınıfa başlar.

“Galatasaray yılları, yazarın edebiyata yönelmeye başladığı dönemdir. Bu dönemde Ahmet Haşim'e hayran olan Kemal Tahir, onun gibi şiirler yazmaya çalışır. Düz yazı denemeleri de yapar. Ancak bunu yayımlamaz. 1930'larda Fatma İrfan'a yazdığı mektuplardan da, bu yıllarda Haşim'i sevdiğini öğrenmek mümkündür.”² Onun şiirlerindeki ferdî duygu Ahmet Haşim tesirinden gelir. Kemal Tahir bu okulda Balzac gibi yazarları tanır; ilk elden Fransızca

¹ Sezai Coşkun, *Esir Şehrin Hür İnsanı Kemal Tahir –İnsan, Eser, Fikir-* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012), s. 22.

² Sezai Coşkun, *Esir Şehrin Hür İnsanı Kemal Tahir –İnsan, Eser, Fikir-* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012), s. 31.

okumalar yapar. Batılı tarzda eğitim veren bu okul; dinî açıdan duyarlı bir aileden gelen yazarın, dine karşı daha mesafeli olmasına da neden olur.

Yazar, annesinin vefatı nedeniyle okulu bırakmak zorunda kalır. Bu yüzden Karaköy’de avukat kâtipliği yapmaya başlar. Ancak bu iş onun geçimini sağlaması için yeterli değildir. Bundan dolayı yazar, 1926 yılında Zonguldak’a gider. Burada ambar memuru olarak çalışır.

1931 Nisan ayından 1932 Ekim ayına kadar askerlik yapar. Döndükten sonra yakın bir arkadaşı sayesinde Karaköy’de avukat kâtipliğine başlar. Bu iş sayesinde gelir durumu iyi olan yazar, bohem bir hayat yaşar. Bohem hayattaki insanların toplum ve ülkeye karşı olan kayıtsızlığından dolayı kendisini yabancı hisseder ve oradan uzaklaşır. Eşi Fatma İrfan ile bu yıllarda tanışır.

İlk defa gazeteciliğe 1932 yılında başlar. Basın dünyasını yakından tanıma fırsatı bulan yazar, ilk sayısı 10 Ekim 1933 olan yedi sayılık *Geçit* dergisini çıkarır. Bu dergi her ayın onunda “Edebiyat ve Sanat Mecmuası” başlığıyla çıkar. 10 Temmuz 1934 yılında dergi son sayısını çıkarır ve maddi imkânsızlıklardan dergi kapanır.

Kemal Tahir, avukat kâtipliği yaptığı yıllarda Tünel civarındaki bekârlar hanına taşınır. Burada oda komşusu Moskova’da okuyan Cumhuriyet’in ilk yıllarında Türkiye Komünist Partisi Genel Merkez üyeliği yapan Mustafa Börklüce’dir. Mustafa Börklüce, Kemal Tahir’i Nazım Hikmet ile tanıştırır. Bu yıllarda Kerem Sadi ile de tanışır. Bu şahsiyetlerin Kemal Tahir’in düşünce dünyasında etkisi olur. Bu etki yazarın kalemine de yansır. Stalin ve diğer sosyalist şahsiyetlerden yaptığı çeviriler bunun en iyi göstergesidir.

Yazarın kardeşi Nuri Tahir, denizci astsubayıdır. İznilerinde abisi Kemal Tahir’in yanında kalır. Gemide okumak için Sabahattin Ali’nin bir hikâyesini yanına alır. Bu hikâye ile Kemal Tahir yakalanır.

15 Haziran 1938 yılında orduyu isyana tahrik ve teşvik suçlaması ile on beş yıl ağır ceza alır. 1940 yılına kadar İstanbul Tevkifhanesi’nde kalır. Daha sonra Çankırı cezaevine nakledilir. Burada Nazım Hikmet ve Hikmet Kıvılcımlı ile beraber on altı ay kalır. Eşi Fatma İrfan ile de bu dönemde boşanır. Yazar, 17 Mayıs 1941 yılında Malatya cezaevine nakledilir. 1944 yılına kadar burada kalır. Bu yıllar yazarın Anadolu insanı ile iç içe olduğu bir dönemdir. Kemal Tahir cezaevini bir okul olarak görür. Buradaki insanları derinlemesine gözlemler ve Anadolu insanını ortaya koyar. 1944 yılından 1950 yılının Ocak ayına kadar Çorum cezaevinde kalır. Yazar burada geçimini sağlamak için roman yazar. Daha sonra Nevşehir cezaevine gitmek

ister. Çünkü burada hacimli Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi vardır. Burada yedi ay daha kalır. 1950 Mart ayında af çıkar. Ancak Kemal Tahir buradan hemen çıkamaz. Çünkü burada komünist propagandası yaptığı için dört ay ceza alır. Bu ceza sonucunda 1950 Temmuz ayında çıkar.

Kemal Tahir, cezaevindeyken mektuplaştığı Kerem Sadi'nin eski eşi Semiha Hanım ile evlenir. Bu evlilik yaşamının sonuna kadar devam eder. Bir süre geçim sıkıntısı yaşayan yazar, 1951 yılında *İzmir Ticaret* gazetesinin İstanbul temsilciliğini ve yazarlığını yapar.

1955 yılındaki 6-7 Eylül olaylarında kendisinin de içinde olduğu gerekçesiyle altı ay Harbiye'de tutuklu kalır. Yazar Marks'ın düşüncelerine yönelir. Bu yönelim onun fikir hayatına, alışılmışın dışında bir şekilde yansır. Bu da pek çok sosyalist Türk aydınının da tepkisine çeker. 1957 yılında Aziz Nesin ile Düşün Yayınevi'ni kurar. 1959 yılında *Dost* dergisinin düzenliği yarışmada en iyi romancı olur.

Yazar, 27 Mayıs 1960 yılı meydana gelen ihtilalle yakından ilgilenir. Adnan Menderes ve arkadaşlarının başına gelen olaylara insani bir şekilde yaklaşır; o dönem sosyalist aydınına göre farklı bir tavır ortaya koyar.

Kemal Tahir, 1968 yılının Kasım ayında Sovyet Yazarlar Birliği'nin 250. yıl dönümü nedeniyle Rusya'da düzenliği programa katılır. Yazar ilk defa yurtdışına gider. Bu seyahat sırasında Dostoyevski'yi de ziyaret eder. Bakü'ye gidip birçok yazarla bir araya gelir. Yazar bu gezi sırasında sosyalizmin uygulanması üzerinde durur.

23 Kasım 1970 yılında yazara akciğer kanseri teşhisi konur. Ameliyatı Dr. Siyami Ersek tarafında yapılır. Sol akciğeri alınır. Hayatı boyunca stres yapmaması gerekir.

Kemal Tahir bir gün eşi ile birlikte Mehmet Barlas'ın Şişli'deki evine gider. O gece orada Mete Tunçay'da bulunur. Yazar ile birlikte sosyal ve siyasi tartışmalar yaşar. Bu tartışmalar Kemal Tahir'in kalbinden rahatsızlanmasına sebep olur. Eşi Semiha Hanım ile oradan ayrılır. Eşi, onu doktora götürmek ister ancak yazar bunu kabul etmez.

“Semiha Hanım, tartışmalara sinirlenip sinirlenmediğini sorunca, “Yok hanım! Bir iki tane baldırı çıplağın soracağı sorulara sinirlenir miyim, hatta onlara cevap vermeye değmezdi bile

ne biliyorlar ki ne söyleyeyim onlara.” cevabını verir.”³ Sabaha karşı 21 Nisan 1973 yılında vefat eder. Erenköy Sahrayı Cedid mezarlığına defnedilir.

1.2. Edebî Kişiliği

Kemal Tahir’in edebiyat dünyasına girişi, Galatasaray Lisesi ile başlar. Yazar bir yandan Türk edebiyatını tanırken diğer yandan burada öğrendiği Fransızca sayesinde Dünya edebiyatını da tanımaya başlar.

Yazar, Nisan 1931 yılında yazdığı şiirle edebiyat dünyasına ilk adımını atar. Bu şiir “*Bardaki Kadın*” başlığıyla *İçtihat* dergisinde yayımlanır. Aynı dergide aynı yılın Mayıs ayında “*Açın Türküsü*” başlıklı şiirini de yayımlar. Yazar eserlerini yayımlarken “Cemallettin Mahir” ve “İsmail Kemallettin” adlarını kullanır.

Yazar cezaevinde bulunduğu yıllarda şiirler de yazar. Ancak bu şiirler şiirden çok manzum mektup türüne daha yakındır. Cezaevi döneminde Anadolu’yu gezerken gördüklerini, şiirlerinde de yer verir.

“*Şiir alanında Nazım Hikmet’in tesiri altına girmeden önce hece ölçüsüyle manzumeler kaleme aldı. Nazım Hikmet ile birlikte şiirinin şekil özellikleri değişmeye başladı. Bundan sonra Rus yazar Vladamir Mayakovski’den gelen serbest ölçü Kemal Tahir’in de şiirinde kullandığı tek ölçü oldu.*”⁴

Yazar romana, şiirden ve hikâyeden sonra başlar. Kemal Tahir roman yazarken Osmanlı’dan itibaren Türk toplumunu ele alarak derinlemesine bir çözüm yapar. On iki yıl boyunca yazarın Anadolu’nun birçok cezaevinde kalması ve orada pek çok insanı tanınması bu çözümlemeyi yapmasına büyük olanak sağlar.

Kemal Tahir ilk romanlarında bireysel insanın dramını işlerken daha sonraki romanlarında toplumsal dramı işler. Yazar her bir kahramanını toplumsal gerçeği temsilen seçer. Her romanda bir aydın tipi vardır. Bu aydın tipinden kendi düşüncesinin mesajını verir. Bu aydınlar, toplumuyla barışıktır. Batı karşısında her zaman doğuyu savunur.

Kemal Tahir’in romanı diğer romancılardan çok farklıdır. Bu fark yazarın dil ve üslup özelliğinden kaynaklanır. Bunda yazarın Anadolu’da kaldığı yılların büyük bir etkisi olur.

³ Sezai Coşkun, *Esir Şehrin Hür İnsanı Kemal Tahir –İnsan, Eser, Fikir-* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012), s. 121.

⁴ A. Mecit Canatac, *Kemal Tahir* (İstanbul: Lejand Kitap, 2021), s. 17.

Yazar Çorum yöresinde kullanılan dil ile Dede Korkut'un dilini birleştirerek kendine özgü bir dil inşa eder.

Kemal Tahir romancılığında başarılı olduğu kadar hikâyeciliğinde de başarılıdır. Yazar, 21 Kasım 1936 yılında ilk hikâyesi, olan “*Bir Mısıri Hikâyesi*”ni *Yedigün* dergisinde yayımlar. 1937 yılından itibaren haftada ya da iki hafta da bir *Yedigün* ve *Karikatür* dergilerinde hikâyelerini yayımlar. 1938 yılından itibaren Anadolu’da bulunan yazar buradaki birikimiyle Anadolu’yu başarılı bir şekilde hikâyelerine kurgular. *Yedigün* dergisinde yazar, hikâyelerini “Kemal Tahir” adıyla yayımlar. Yazar, bu dergideki hikâyelerinde daha çok gündelik hayatta gözlemlediği, mahallede her gün karşılaştığı sıradan insanları konu alır. *Karikatür* dergisinde “TA-KA” veya “Tipi” adlarıyla hikâyelerini yayımlayan yazar, burada daha çok mizahi yönü ağır basan konuları işler. Eğlence hayatı, çapkın insanlar mizahi yönü ağır basan konuları ele alır. Yazarın bu dergilerde yayımladığı hikâyeler acemilik dönemi eserleridir. Kompozisyon açısından zayıf; tahlil ve diyaloglar bakımından eksiktir.

Yazarın dört adet hikâye kitabı bulunur. Yazar hayattayken *Göl İnsanları* ve *Üstadın Ölümü* ölümünden sonra ise *Dutlar Yetişmedi* ve *Zehra'nın Defteri* yayımlanır. Yazarın hikâye kitapları dört seri şeklinde sırasıyla şöyledir: *Dutlar Yetişmedi*, *Zehra'nın Defteri*, *Üstadın Ölümü*, *Göl İnsanları*.

Yazar, *Göl İnsanları*'nı 1939 yılında yazmaya başlar. 1941 yılında hikâye, *Tan* gazetesinde Cemalettin Mahir takma adı ile tefrika edilir. Cezaevinde olan yazar tefrika haberini Nazım Hikmet'in, 3 Mart 1941 yılında yazdığı mektuptan öğrenir.

Günümüz baskısında bu kitapta sekiz hikâye bulunur. *Göl İnsanları*, *Çoban Ali*, *Gelin-Kadın Oyunu*, *Arabacı* hikâyeleri *Tan* gazetesinde tefrika edilir. 1955 yılında bu tefrika, kitap haline getirilir. İkinci baskısını da 1958 yılında yapar. Yazar 1967 yılında *Nam Uğruna*, *Kondurma Siyaseti*, *Bir Kodoşluk Hikayesi*, *Fermanlı Hoca* adlı hikâyeleri de ekleyerek kitabı yeniden yayımlar. Bu kitapta genellikle yazar, hikâyeleri bir kahraman etrafında döndürür. Tezimizin de konusu olan sosyal meselelere de oldukça ağırlık verir.

Üstadın Ölümü adlı kitabı 2006 yılında Sevgül Sönmez tarafından hazırlanarak yayımlanır. Kitapta yirmi dokuz hikâye yer alır ve iki bölümden oluşur. 21 Ekim 1936 ve 5 Temmuz 1938 yılları arasında *Yedigün*'de yayımlanan hikâyeleri ilk bölümde yer alır. 13 Şubat 1937 ve 3 Şubat 1938 yılları arasında *Karikatür*'de yayımlanan hikâyeleri ise ikinci bölümü

oluşturur. Burada yer alan hikâyeler bir yandan güldürürken bir yandan hüzünlendiren her kesimden insanın okuyup anlayabileceği hikâyelerdir.

Yazarın ölümünden sonra yayımlanan *Dutlar Yetişmedi* adlı kitapta yirmi yedi hikâye yer alır. Bu kitapta yazarın Anadolu ve Anadolu insanı üzerindeki gözlemleri yer alır. Burada yer alan hikâyelerle sosyal meseleler üzerinde durur.

Yazarın ölümünden sonra yayımlanan diğer kitap olan *Zehra'nın Defteri*'nde ise on yedi hikâye yer alır. Yazarın bu kitaptaki hikâyeleri de Anadolu'daki gözlemlerinden ortaya çıkar. Karakter hikâyelerini, ilk hikâyelerine göre daha edebî bir şekilde kaleme aldığı görülür. Aynı zamanda tamamlanmamış; yarım hikâyelerde bu kitapta mevcuttur.

1.3. Eserleri

1.3.1. Hikâyeleri

1.3.1.1. Dutlar Yetişmedi (Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi* (İstanbul: İthaki Yay., 2010).

(Dutlar Yetişmedi)

Hürriyet Nedir?

Acayip Düşmanlık

(7500) Lira

Ökkeş

(Mürekkep Yalamak)

(Muhtar)

Bir Cinayet Hikâyesi

Doğruluk

Zavallı Namus

Zübük'ten Mektuplar: Er Kulübü

(Er Kulübü)

(Vazife Vermek)

Üniversite

(İhanet)

(İhanet)

Taburcu

(Kesilecek Bacak)

(İspiyon)

Bobstil Olmuşum

Çıplak İnsanlar

İş Arayanlar

(Kısa Kısa)

Terzi Nuri Usta

Alaybeyoğlu Yaşar

Satılmış Ağa

Marangoz Ahmet Çavuş

1.3.1.2. Zehra'nın Defteri (Kemal Tahir, *Zehra'nın Defteri* (İstanbul: İthaki Yay., 2018))

Zehra'nın Defteri

Adi Bir Macera

Maceraperest

(Han)

İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum

İstanbul Mektupları: Boğaz Meselesi

(Dört Bin) Lira

Şahsi Teşebbüs

(Tazı)

Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş

Bozgun

YARIM KALMIŞ ÖYKÜLER

Şaban Paşa'nın Hatıraları

Sör Doktor Can Katar Beg Lokman

Kürt Masalları

Gülen Azap Hanı

Bir Masal

Fermanlı Hoca

1.3.1.3. Üstadın Ölümü (Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yay., 2006).

Birinci Bölüm

Bir Mısırî Hikâyesi

Şecere Meselesi

Velinimetimiz Müvezzi

Bütün Ahmetler Ayağa Kalksın

Mollalar Asker

Yalancı Şahit

Kuş Kafesler

Binin Yarısı Beş Yüz

Herkesi Durduran Adam

Ezilmiş Adam

Üstadın Ölümü

Rayların Sesi

Dölger

Bekâr Çamaşırı

Sarmaşık

Bir Yaz Hikâyesi

İkinci Bölüm

Ticaretten Kolayı Yok

Bulunmuş Vesika

Ne Olacağını Holivut Bilir

Bir Mizahçı İle Mülâkat

Bir Çalgılı Gazinoda Neler Gördüm?

Bir Zabıta Muhbiri İle Mülâkat

Görücü Eğlencesi

Bedbaht Bir Adam

Gözdağı

Kiralık Smokin

Kıskanç Bir Koca

Sokak Kedisi

Dayak Cennetten mi Çıktı

1.3.1.4. Göl İnsanları (Kemal Tahir, *Göl İnsanları* (İstanbul: Ketebe Yay., 2022)).

Göl İnsanları

Çoban Ali

Gelin-Kadın Oyunu

Arabacı

Nam Uğruna

Kondurma Siyaset

Bir Kodoşlu Hikâyesi

Fermanlı Hoca

1.3.2. Romanları

Sağirdere (1955).

Esir Şehrin İnsanları (1956)

Körduman (1957).

Rahmet Yolları Kesti (1957).

Yedi Çınar Yaylası (1958).

Köyün Kamburu (1959).

Esir Şehrin Mahpusu (1961).

Bozkırdaki Çekirdek (1962).

Kelleci Memet (1962).

Yorgun Savaşçı (1965).

Devlet Ana (1967).

Kurt Kanunu (1969).

Büyük Mal (1970).

Yol Ayrımı (1971).

Namusçular (1974).

Karılar Koğuşu (1974).

Hür Şehrin İnsanları (1976).

Damağası (1977).

Bir Mülkiyet Kalesi I-II (1977).

1.3.3. Notları

Kemal Tahir'in Notları 1-13 (1989-1992).

1.3.4. Sohbeti

Kemal Tahir'in Sohbetleri (1980).

1.3.5. Mektupları

Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar (1979).

1.3.6. Aldığı Ödüller

1960 Dost dergisi anketi: Yılın en iyi romancısı.

1967-1968 Yunus Nadi Roman Armağanı, Yorgun Savaşçı ile.

1968 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü, Devlet Ana ile.

BÖLÜM 2

2. KEMAL TAHİR HİKÂYELERİNDE YAPI

2.1. Olay Örgüsü

Olay örgüsü; anlatmaya bağlı edebî metinlerde başat unsurlardan biridir. Bir metinde zaman, mekân ve şahıs kadrosu gibi unsurların bir araya gelmesiyle olay anlatılır. Olay; bir anlatıda kişilerin yaşadığı, başından geçenleri zaman ve mekân bağlamında bir bütün içinde sunmasıdır. Olay örgüsü ise bu olayların belli bir düzende kurgulanarak anlatılmasıdır. Bu düzen mantıksal bir sıra içinde verilerek, vakalar arasındaki geçişi ve anlatıdaki akışın güçlü bir şekilde kurulmasıyla sağlanır.

Kemal Tahir'in, *Dutlar Yetişmedi*, *Zehra'nın Defteri*, *Üstadın Ölümü*, *Göl İnsanları* olmak üzere dört hikâye kitabı vardır. Kemal Tahir hikâyelerini incelediğimiz zaman, ana bölümlerin yanında ara bölümlerinde var olduğunu görüyoruz. *Göl İnsanları* adlı kitapta hikâyelerin çoğunda akıcı bir olay örgüsü hâkimdir. *Dutlar Yetişmedi*, *Zehra'nın Defteri*, *Üstadın Ölümü* adlı kitaplarda da olay örgüsü durağan bir şekilde karşımıza çıkar.

Dutlar Yetişmedi, bu serinin ilk kitabı olarak karşımıza çıkar. Yazarın, ölümünden sonra bu kitap yayımlanmıştır. İçinde toplam yirmi yedi hikâye yer alır. Bu kitaptaki hikâyelerde durağan bir olay örgüsü hâkimdir.

“*Dutlar Yetişmedi*” kitabın ilk hikâyesidir. Hikâye, tek bölümden meydana gelir. Yazar, 1943 yılında Malatya cezaevinde tanık olduğu bir olayı kaleme alır. Güley'in eşi Sazlı Mustafa cezaevindedir. Güley çocukları; Silo ve Meryem ile birlikte her gün hapishanenin önüne onu ziyaret etmeye gider. O yıl II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle de büyük bir kriz yaşanır. Yoksulluğun hâkim olduğu yıllarda Güley çocuklarına yedirecek ekmek bulmakta zorluk yaşar. Geçim sıkıntısını azaltmak için fabrikaya işe girer. Zorlu koşullar altında çalışan kadın, makineye parmaklarını kaptırır. Hayat onun için daha da zorlaşınca tüm ümidini dutların yetişmesine bağlar. Ancak değişen hava koşulları sebebiyle dutlar bir türlü yetişmez. Mahkûmlardan bazılarının Diyarbakır'a madenlere götürülmesi kararı çıkar. Bu mahkûmların içinde Sazlı Mustafa'da vardır. Bu haberi de duyan Güley, çaresiz kalarak kendisini asar. Çocuklar da yetiştirme yurduna yerleştirilir.

“Hürriyet Nedir?” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Otobiyografik özellikler taşıyan bir hikâyedir. Bu hikâye yazar cezaevindeyken eşi Fatma İrfan’a yazdığı mektuptan oluşur. Yazar günlük hayattan örnekler vererek hürriyet kavramının ne olup ne olmadığını sorgular. Hikâyenin sonunda ise yazar, gerçek hürriyetin hapisshanede olsa bile eşiyle bir arada olmak olduğuna karar verir.

“Acayip Düşmanlık” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazar, cezaevindeyken kendisini terk eden, eski eşine sitemde bulunur. İçeride yaşadığı olayları, eski karşılaşmalarını ve onu hala unutmadığını anlatır.

“7500 Lira” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bu hikâye *“Hürriyet Nedir?, Acayip Düşmanlık”* hikâyeleri gibi otobiyografik özellikler taşır. Murat, eşinin isteği üzerine çalıştığı yeri dolandırdığından dolayı hapse girer. Eşi, itibarını kurtarmak için ondan boşanır. Murat, eşine güvenmediği için çaldığı paranın yarısından fazlasını ondan saklamıştır. Eski eşler bir araya geldiğinde Murat, eski eşinin kendisine yaptıklarını küçümsemesiyle, hikâye sonlanır.

“Ökkeş” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Kemal Tahir bu hikâyeyi Çankırı cezaevinde kaldığı yıllarda derler. Mahkûmlardan Topal Arif, Hatip Hoca ve Ökkeş avluda dertleşip birbirlerine geçmişlerinden bahseder. Topal Arif’in yaptığı hırsızlık, Ökkeş’in Sait’le birlikte Çankırı cezaevinden kaçması, sonrasında jandarmanın onları çevirmesi, Ökkeş’in Sait’i yarı yolda bırakarak jandarmaları atlatması, altı günlük yaya yolculuğunun sonucunda da Sivas’a varıp orada çalışması olayı anlatılır.

“Mürekkap Yalamak” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Cezaevindeki üstat diye hitap edilen güngörmüş bir gazetecinin hapisshanedekilerin yüz yıkamasını yadırgaması, Batı’nın din adamlarıyla bizim din adamlarımızı karşılaştırması, asaletin nasıl olması gerektiği gibi konular üzerine konuşması anlatılır.

“Muhtar” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Devletin resmi işlerini yürüten en küçük kurum olan muhtarlığın anlatıldığı hikâyedir. Evlilik meselesindeki en önemli aşamanın burada halledilen işlemler olduğunu sırasıyla, mizahi yolla anlatır.

“Bir Cinayet Hikâyesi” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazar, sekiz celseden oluşan bir davayı, neden olduğunu, şahitlerin dinlenmesini detaylı bir şekilde okura aktarır. Sadık ve arkadaşı Bayram’ın, Ortaköy’de cinayete tanık olması, sonrasında Sadık’ın suçlanması, davanın sonucunda cinayetin Sadık’ın üzerine kalması anlatılır. Sadık’ın hâkimden adalet istemesiyle hikâye bitmiştir.

“Dostluk” adlı hikâye dört ana bölümden meydana gelir. Birinci ana bölümde Naci’nin evlerine gelen misafirlere karşı annesinin yalanını ortaya çıkarıp dayak yemesi ve her şeyi doğru söylediği için ilkokulda yaşadığı sorunlar anlatılır. İkinci ara bölümde ortaokulda söylediği bir doğru yüzünden başına açtığı işler aktarılır. Daha sonra bu bölüm lisede yardımcı direktörün oğluyla çaldıkları soruların itirafı ve bu itirafla direktörün vekâlet emrine alınmasıyla son bulur. Üçüncü ara bölümde üniversitede ve askerlikte doğruculuğu yüzünden aldığı cezalar aktarılır. Dördüncü son ara bölümde ise avukat olan Naci, doğruculuğu bırakarak; eski halinin savunmasını insanlarla alay etmek için olduğunu söyler.

“Zavallı Namus” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Hikâyede namus kavramı üzerinde durularak bir asliye ceza hâkiminin ceza ve suçlarla ilgili düşünceleri anlatılır. Namusuyla çalışmaya çalışan asliye ceza hâkimi prensipleri, defterdar ile aralarında yaşadıkları zıtlıklar, hâkimin yirmi iki yıllık meslek hayatında yaşadığı ve karşılaştığı olaylar anlatılır.

“Zübük’ten Mektuplar: Er Kulübü” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Siyasi düşüncülere sahip birinin, bir toplantıda yaptığı konuşmalar anlatılır. Varlıklı kişilerin çıkarlarının savunulduğu bu hikâyede yazar dönemin ekonomik zihniyetine eleştiri getirir. Zübük arkadaşını da alıp kulübe toplantıya götürmesi, başkanın insanları zengin fakir olarak ayırması, devletten talepleri, bu oluşumun nasıl bir işlevde olduğunu anlatır.

“Er Kulübü” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bu hikâye *Zübük’ten Mektuplar: Er Kulübü* hikâyesinin devamı niteliğindedir. Er kulübü başkanı önceki toplantıda söylediği kavramları radyodaki açıklamalara dikkat çekerek, bacanak diye seslendiği yakınıyla konuşur.

“Vazife Vermek” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bu hikâyede yazarın Meşrutiyet, Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi’ndeki devlet politikası, siyasi, sosyal, ekonomik durum hakkındaki görüşleri okuyucuya aktarılır.

“Üniversite” adlı hikâye iki bölümden meydana gelir. Birinci bölümde Cemaleddin Mahir ve iki arkadaşının pastanede otururken insanları izlemesi, Şef Hüseyin Bey’in pastaneye gelip Cemaleddin Mahir’e matbaadan kitabını alıp almayacağını sorması, Cemal Mahir’in olumsuz yanıtının duyunca gece vakti oradan gitmesi, Beyoğlu’nun gecelerinin tasviriyle bölüm sonlanır. İkinci bölümde ise Doktor Hüseyin Bey komutasında dört bin civarında üniversite öğrencisinin Bulgar mezarlığına yürüdüğü için Bulgaristan’ın Razgırat şehrindeki Türk mezarlığının ırkçı Bulgarlar tarafından saldırıya uğraması, sonrasında dil inkılabı ve yabancı

sermayeye karşı yapılan eylemler, bu eylemlerin öğrenciler üzerindeki etkisi, çözümleri, “*Birlik*” gazetesinin kurularak milliyetçi yayınlar yapılması sonrasında hepsinin unutulması olayı anlatılır

“*İhanet*” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Aynı adlı hikâyenin iki farklı versiyonu vardır. İlk hikâyede Sadık Bey’in eşi Nermin’in kendisini aldatması ve eşini öldürmeyi düşünmesi anlatılır.

“*İhanet*” adlı ikinci hikâye ise Kadri Bey’in eşi Necla’nın kendisini aldatması ve aldatıldığını karısının yüzüne söyleyip öldürmesi anlatılır.

“*Taburcu*” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bu hikâye o dönemdeki hastanelerin durumunun eleştirilmesi amacıyla kaleme alınır. Gece vakti hastanın hastaneye getirilmesi, odalarda yer alamadığı için koridordaki karyolaya yatırılması, hastanın buradaki izlenimlerini okurla paylaşması, ertesi gün İzmitli hastanın hademelerle birlikte arabaya binip taburcu edilmesi anlatılır.

“*Kesilecek Bacak*” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Ali amcasının kızıyla evlenemediği için köyde sıkıntı çıkarması, sonra Ali ve kızın eşinin çatışmaya girmesi, çatışma sonucunda ikisinin de yaralanması, adamın kolunun kesilmesi, kızın kolu olmayan adamla evli kalmak istemeyip Ali ile evlenmesi, Ali’nin bacağındaki yaranın iyi sarılamadığı için bacağının kesilip çolak koca istemeyen karısına dönmesi anlatılır.

“*İspiyon*” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazar bu hikâyede devlet dairesindeki ispiyon olayını ve bunun insan hayatı üzerindeki yansımalarını konu edinmiştir. Recai Efendi tarafından, devlet dairelerindeki memurların birbirlerinin hatasını emirlerine ihbar etmesi düzeni ve bunun sonuçları anlatılır.

“*Bobstil Olmuşum*” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bu hikâye batılılaşmanın etkisiyle ortaya çıkan “bobstil” kavramının toplum üzerindeki etkisini anlatır. Anlatıcının babası evinden uzak, batı tarzı eğlenceye düşkün, vefatıyla birlikte ailesinin yaşam mücadelesine iten bir adamdır. Evin oğlu da erken yaşta okulu bırakarak memuriyete başlar. Daha sonra komşularının kızına âşık olup onunla sevgili olur. Giyimi ve duruşuyla mecmuaya düşüp “bobstil” olup popülerliğini arttırarak kızın ona daha da ilgisinin artması anlatılır.

“*Çıplak İnsanlar*” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Dindar görünen iki karakterin karşılaştırılmalı olarak anlatılması, birincisinin ikincisine göre birçok yönden daha iyi olması,

özellikle birinci karakterin ikiyüzlü olmaması gibi özellikler yazarın bu seçiminde etkili olması anlatılır.

“İş Arayanlar” adlı hikâye *“Müzik Hocası”, “Bakıcı”, “Avcı”, “Gece Bekçisi Aranıyor”, “İşçi Aranıyor”, “Şoför Aranıyor”, “Daktilo Aranıyor”* olmak üzere yedi ayrı başlık ironik bir üslupla kaleme alınır. Bir olay örgüsü yoktur. Farklı meslek gruplarından oluşan bu ilanlar diğer ilanlardan farklı olarak işverenler tarafından değil; iş arayan insanlar tarafından yapılır.

“Kısa Kısa” adlı hikâye on üç ara bölümden kısa kısa hikâyeciklerden oluşur. Bir olay örgüsü yoktur. Her bölümde ayrı bir olay, farklı konularla ele alınmıştır.

“Terzi Nuri Usta” adlı hikâyede bir olay örgüsü yoktur. Konusu belli olmayan bir diyalogdan kesit yer alır.

“Alaybeyoğlu Yaşar” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Gerçek bir hayat hikâyesinden kurgulanır. Gerçek hayattan kurgulanan hikâye yazarın Çankırı cezaevindeyken oradaki mahkûmlardan Alaybeyoğlu Yaşar’ın hayatından bir kesit aktarır. Kahraman, aşk romanlarını okumayı çok sever. Okuduğu romanlardaki kadınlara hayran kalmış, bu kadınları kendi yöresindeki Çankırı kadınlarıyla karşılaştırmıştır. Bu nedenle annesinin yöresinden bir kız bulup, evlenmesi fikrine karşı çıkması anlatılır.

“Satılmış Ağa” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazar bu hikâyede cezaevindeyken tanık olduğu olayları kurgular. Satılmış Ağa’nın cezaevini ziyaret ederek Mehmet Ali’ye borcunun bir kısmını getirmiştir. Mehmet Ali’nin miktarı az bularak Satılmış Ağa’ya hakaret etmiştir. Sonrasında Himmet Dayı’dan destek istemiştir. Hikâye, köylülerin sorunlarına değinen bir olay örgüsüne sahiptir.

“Marangoz Ahmet Çavuş” adlı hikâye altı ara bölümden meydana gelir. Hikâyede Çorum cezaevi mahkûmlarının İkinci Dünya Savaşı hakkındaki görüşleri aktarılır. İlk bölümde mahkûmların kendi aralarında konuşması; ikinci ara bölümde mahkûmların mağlup edenlere karşı düşünceleri; üçüncü ara bölümde Osman Marangoz ile Kavas Ağa’nın saat değiştirme macerası; dördüncü ara bölümde İkinci Dünya Savaşı ve Rusya’nın direnişinin konuşulması; beşinci ara bölümde Cumhuriyet Gazetesi’nin Almanlar’da olan bitenleri anında anlatması, son bölümde ise Almanlar’ın durumunun kötüleştiğini ve bunun sonuçları anlatılır.

Zehra'nın Defteri, bu serinin ikinci kitabı olarak karşımıza çıkar. Yazarın, ölümünden sonra bu kitap yayımlanır. İçinde toplam on beş hikâye yer alır. Burada yer alan bazı hikâyeler birbirinin devamı niteliğindedir. Kitaptaki hikâyelerde durağan bir olay örgüsü hâkimdir.

“Zehra'nın Defteri” adlı hikâye tek ara bölümden meydana gelir. Anı özelliği taşıyan bu hikâyede Zehra'nın eski eşleri ile yaşadığı maceralar yer alır. Zehra'nın ilk eşi fiziksel ve ruhsal açıdan aktarılır. İkinci eşi olan Yüzbaşı Sadık Bey'in kadınsızlık özlemi üzerinde durulur. Daha sonra eniştesinin kocası Sadık Bey'i öldürüp zorla onunla birlikte olması olayı üzerinde durulur. Aradan zaman geçince eniştesi eşini ve çocuğunu alarak İzmir'e çiftliğe taşınır. Zehra aynı evde yaşamaya devam eder. Ona ud çalmayı öğreten hocası ile birlikte olur. En son kendisinden yaşça küçük Osman ile yaşadıkları aktarılır.

Zehra, Osman ile Erenköy'deki yazlıkta tanışır. Osman, Zehra'ya âşık olur. Osman'ın hasta olduğu bir zamanda Zehra'nın ziyarete gitmesiyle aralarındaki ilişki gelişir. Aralarındaki yaş farkına rağmen Osman'ın iknası üzerine evlenirler. Uzun süren evliliğin sonrasında geçim sıkıntıları başlar. Bunun üstüne Zehra düşerek bebeğini de kaybeder. Eski güzelliğini kaybeden kadının kocası onu aldatır. Bu aldatma boşanma ile sonuçlanır. Zehra'nın her şeye rağmen Osman'ı ümitle beklemesiyle hikâye son bulur.

“Adi Bir Macera” adlı hikâye üç ana bölümden meydana gelir. Birinci ana bölümde Müzeyyen Ekrem'i hastaneye bırakır. Ekrem burada geçmişin hayaline dalar. İkinci bölümde Ekrem, Müzeyyen'i arayarak gezmeye gideceğini kendisinin de eşlik etmesini ister. Üçüncü bölümde Müzeyyen'in otomobiliyle Ekrem'i almaya gelmesi, Bakırköy'deki arkadaşının adada olmasından dolayı ziyaretten vazgeçmesi, Müzeyyen'in şoförü Hüseyin'in onları eğlenceye götürmesi, gezinti sonunda Ekrem'in Müzeyyen'in evine gidip onunla birlikte olması, ertesi gün Ekrem'in hasta olduğu yalanını söyleyerek hastaneye gitmeyip günü birlikte geçirmesi anlatılır.

“Maceraperest” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Melahat yakın arkadaşına, eşi Suat'ı dert yanar. Suat macera düşkünü eşini Büyükada'ya götürerek orada kahramanlık yapmış, onlara laf atan serserilere bıçak çekmiştir. Melahat eşinin bu hareketine hayran kalmıştır. Melahat eşinin iş yerine gidip, bu serserilerin kocasıyla aynı masada çalıştığını görmesiyle hayal kırıklığına uğramıştır. Melahat'in arkadaşları buna gülerek Suat'ın bu hareketinin cesaret göstergesi olduğunu söylemiştir.

“Han” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Uzun bir hikâyedir. Soğuk bir kış günü tüm yollar kapanmıştır. Hancı kadının boşları toplayıp ocağa odun atması, sonrasında küçük şeyler satan müşteri ile sohbet etmesi, donmak üzereyken hana gelen Neriman, Cengiz, Cemil ve Cemal’in aralarında konuşması, Neriman kocasını aldattığı için handan hemen ayrılmak istemesi, Cengiz’in onu teselli etmesiyle hikâye biter.

“İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum” adlı hikâye mektup tarzında yazılır. Çorumlu bir adamın, arkadaşı Ali Ağa Efendi’ye mektup yazması, Adamın İstanbul’daki sivil polislerin kalıplaşmış ifadeleri kullanarak kamusal imkânları ücretsiz kullandığını görüp şaşırması, aynı taktiği gazozcu üzerinde uygulamaya çalışıp gülünç duruma düşmesi anlatılır.

“İstanbul Mektupları: Boğaz Meselesi” adlı hikâye de mektup tarzında yazılır. Kahramanımız arkadaşı Ali Ağa Efendi’ye mektup yazması, İstanbul’daki yabancı yemek kültürü ve alışkanlıklarını yadırgayarak gülünç duruma düşmesi anlatılır.

“Dört Bin Lira” adlı hikâye kısa bir hikâyedir. Ankara’nın rağbet görmesiyle kahramanın Çiftelavuzlar’daki köşkünü düşük bir fiyata satması, daha sonra buranın değerlendirilerek maddi zarara uğrayıp üzülmeye olayı anlatılır.

“Şahsi Teşebbüs” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Zengin biri olan Akoğlu’nun evde ölü bulunması, zengin olduğu için cinayet haberinin büyük bir sansasyonel haber olması, cinayetten bir sonuç alınmayınca anlamsız bir politik tartışmaya dönmesi olayı anlatılır.

“Tazı” adlı hikâye bir durum hikâyesidir. Abdullah Ağa’nın babası, Süleyman Ağa’nın Urfa’dan getirmiş olduğu yavru tazıya bakması, köylülerle tazının önüne bir tavşan koyması, tavşanın boğularak tazının beğeni toplamasını anlatan kısa bir köy hikâyesidir.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâye tek ara bölümden meydana gelir. Fransız XV. Lui’nin, Nesle ailesinden iktidar savaşına giren dört hırslı kız kardeş ile yaşadığı ilişki anlatılır.

“Bozgun” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Hikâyenin kahramanının Burdur’dan İzmir’e zorlu bir yolculuk yapması anlatılır. Birinci Dünya Savaşı’nda orduların terhis edilmesi, Yüzbaşı’nın anılarını anlatması, Bandırma’dan hareketle başlayıp sonrasında Burdur’da kalması, buradan da trenlerle sırasıyla Aydın’a, Torbalı’ya en sonunda da İzmir’e gelmesiyle hikâye sonlanır.

“Şaban Paşa’nın Hatıraları” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazarın yarım kalmış hikâyelerindendir. Yazar, Hikmet Müberra ismiyle yarattığı karakter aslında Şevket Süreyya Aydemir’dir. Bu karakter üzerinden onu eleştirir. Hikmet Müberra başıbozuk bir paşa olan Şaban Paşa’nın anılarını yayımlayacağını müjdelemesi, Şaban Paşa’nın anılarını anlatmaktan çok kendini övmesi, bu konuyla ilgili birden fazla cilt eserin müjdesini verir ancak bu çalışmaların çoğu uydurmadır.

“Sör Doktor Can Katar Beg Lokman” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazarın yarım kalmış hikâyelerindendir. Doktor Cankatar’ın babasının serveti sayesinde adını duyurması, babası Rüstem’in garip biri olması, berberliğin yanında lokman hekimlik yapmasını o zamanki sağlık sektörüne de değinilerek anlatılır.

“Kürt Masalları” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Yazar o dönemde Kürtlere karşı olan bakışı eleştirmek amacıyla kaleme alır. Bir grup arkadaşın evde toplanarak sohbet etmesi, Hulusi Bey’in yeni komşusunun Kürt olmasından şüphelenmesi, Kürtler ile ilgili yanlış yorumlarda bulunulması, Cemal Bey’in konuyu değiştirerek Kürt Masallarından bahsetmesi, anlatılan masalda Fesli Süleyman Bey’in geçmesi, Hint Diyarı, Bahri Bey kızı Zeliha Hanım, Ezgi Arap ile mücadele etmesi ve evlenmelerini anlatır.

“Gülen Azap Hanı” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Rivayet ve efsanelerden oluşan bir hikâye ağır basar.

“Bir Masal” adlı hikâye iki ara bölümden meydana gelir. İlk bölümde Padişah Abuzer, babasının vefatından sonra kendisine damga getirene yüz altın vereceğini duyurmuştur. Hazinedarlar damgaların yüksek çıktığını, ancak hazineden her gün yüz lira dolandırıldığı durumu ortaya çıkar. Padişah bu dolandırıcıların bulunması emrini verir. İkinci ara bölümde de dolandırıcılar bulunup ne ceza verilmesi gerektiği üzerinde durulur.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bir Perşembe gecesi dostların bir araya gelerek geçmişe dönük sohbet etmeleri, Uzun İmam özelinde ironik bir üslupla ele alınır.

Üstadın Ölümü, bu serinin üçüncü kitabı olarak karşımıza çıkar. Yazarın, ölümünden sonra bu kitap yayımlanır. İçinde toplam yirmi dokuz hikâye yer alır. Kitaptaki hikâyelerde durağan bir olay örgüsü hâkimdir.

“Bir Mısırî Hikâyesi” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Mısırî piramitlerinin nasıl yapıldığına ve tarihine değinen hikâye mimarbaşının bu inşa sırasında başına gelenler anlatılır.

“Şecere Meselesi” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Keramet Bey hiçbir işe yaramayan bilgileri en ince ayrıntısına kadar bilmektedir. Keramet Bey asil olmayan bir kadınla evlenir. Kadının yaptığı taşkınlıklara dayanamayarak boşanmak istemesi, eşinin Keramet Bey’in uydurma mektuplarını mahkemeye sunması, Keramet Bey’in kalp krizi geçirip vefat etmesi anlatılır.

“Velinimetimiz Müvezzi” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Bir müvezzinin gazete dağıtırken yaşadığı olaylar sırasıyla verilerek gazetecilik mesleği hakkında bilgi verilmiştir.

“Bütün Ahmetler Ayağa Kalsın” adlı hikâye tek ana bölümden meydana gelir. Anadolu’da öğretmenlik yapan ama aslında gerçek mesleği eczacılık olan Hacı Keramet Bey anlatılır. Öğretmenlik yapmayan birinin bu mesleği yapması, rüşvet karşılığında öğrenciyi dersten geçirmesi ironik bir üslupla anlatılır.

“Mollalar Asker” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. İlmiye sınıfının Osmanlı’nın son döneminde o döneme kadar muaf olmasına rağmen askere çağırılması, sonrasında yaşanan gelişmeler ele alınır.

“Yalancı Şahit” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Mediha adlı kadının ailesini geride bırakarak kötü yola düşmesi, bıraktığı kızının da aynı kaderi yaşaması ve aradan yıllar sonra tesadüfen birbirleriyle karşılaşmaları anlatılır.

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede Arif’in kuş kafesi yaparak geçimini sağlaması, komşu kadının onu kandırarak işi bıraktırması, Arif’in kişiliğinin bozularak hapse düşmesi anlatılır.

“Binin Yarısı Beş Yüz” adlı hikâye Nuri Efendi’nin binbir zorlukla okuttuğu kızının, vefasızlığı sonucu babasına sırtına dönmesi, babasının ekonomik açıdan zor durumda kalması ve odunu olmadığı için donarak vefat etmesi anlatılır.

“Herkesi Durduran Adam” adlı hikâyede babasının vasiyeti üzerine annesi tarafından okutulmaya çalışan Ahmet’in şımartılarak büyütülmesi, Ahmet’in okumayıp üstüne hiçbir işte tutunamaması, annesinin hastalanıp yataklara düşmesi, komşu kadının Ahmet’i çalışırken görüp bunu annesine iletmesi, kadının huzur içinde uyuması anlatılır.

“Ezilmiş Adam” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Köyden gelen Salih’in yoksulluk çekmesi, daha sonra işe girip kendisini bu durumdan kurtarması ve zor durumda kalan insanlara yardım etmesi anlatılır.

“Üstadın Ölümü” adlı hikâye dört ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde üstadın şahsiyeti hakkında bilgi verilir. İkinci ara bölümde üstadın ölümüyle sarsılan öğrenciler bu haberi nasıl yayımlayacakları konusunda ikilemde kalırlar. Üçüncü ara bölümde ilan yazılmış ancak fotoğraflar karıştırılarak üstadın fotoğrafı yerine Masonların üstadının fotoğrafı basılmıştır. Dördüncü ara bölümde yapılan yanlışların sonuçlarına değinen yazar öğrencilerin vefasızlığı üzerinde durulur.

“Rayların Sesi” adlı hikâye beş ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde geriye dönüş tekniği ile Recep Efendi’nin bu mesleğe nasıl başladığı ve bu süreçte neler yaşadığı anlatılır. İkinci ara bölümde de Recep Efendi’nin emekli olarak işindeki son günleri anlatılır. Üçüncü ara bölümde yerini bıraktığı gence tavsiyelerde bulunur. Dördüncü ara bölümde emekli olduktan sonra neler yaşadığını, alt kata inip sandığı bulduğunda eski günlere gitmesi, tren sesini duyup dışarı çıkması ve bunları izlemesi anlatılır. Son bölümde Recep Bey’in raylara özlemi üzerinde durulur.

“Dülger” adlı hikâye yedi ara bölümden meydana gelir. İlk bölümde Selim hakkında bilgi verilmiştir. İkinci ara bölümde Selim’in Emine ile evlenmesi ve Emine hakkında bilgi verilir. Neşeli olan Emine evlenince durgun bir kişiliğe bürünür; eşi sorunu kendisinde aramaya başlar. Dördüncü ara bölümde Selim’in, Emine’yi kazanması için harekete geçmesi ve evin içini yenilemesi anlatılır. Beşinci ara bölümde Emine’nin neşesi geri gelerek eskisi gibi şarkı söylemeye başlar. Altıncı ara bölümde Selim’in hastalanması anlatılır. Yedinci bölümde ise Emine’nin eşiyle ilgilenmesi ve aralarındaki bağın güçlenmesiyle hikâye sona erer.

“Bekâr Çamaşırı” adlı hikâye beş ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde Hasene Hanım’ın eşini kaybetmesiyle hayat mücadelesi başlar. İkinci ara bölümde geçim sıkıntısı çekmesinden dolayı bekâr çamaşırı yıkamaya başlar. Üçüncü ara bölümde Yusuf okulu bitirir; bir bankada şef olur. Dördüncü ara bölümde annesinin bekâr çamaşırı yıkadığı dedikodusu bankada yayılınca Yusuf annesine hesap sormaya gider. Beşinci ara bölümde annesinin işinden dolayı bunalıma giren Yusuf işinden istifa ederek her şeyden uzaklaşması, annesinin de bu durumu bekâr çamaşırı yıkamayı bıraktığından dolayı uğursuzluk getirmesine bağlamasıyla hikâye sona erer.

“Sarmaşık” adlı hikâye üç ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde Kadri Baba’nın evi, hayatı ve eşini kaybettikten sonraki durumu üzerinde durulur. İkinci ara bölümde üst katındaki kiracıdan, ailesi olan çiçeklerden söz edilir. Üçüncü ara bölümde ise anlatıcının yolunun buraya düşmesi, Kadri Baba’nın evinin kapalı olması, onun öldüğünü düşünmesiyle hikâye sona erer.

“Bir Yaz Hikâyesi” adlı hikâye sekiz ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde Perihan köy romanı yazmak ister. İkinci ara bölümde bu romanı yazmak için dayısının İçerenköy’deki köşküne giderek romanına uygun kişi arar. Üçüncü ara bölüm köy insanı sandığı Ahmet’le zaman geçirip bu yaşam hakkında bilgi edinmesi yer alır. Dördüncü ara bölümde Ahmet’ten aldığı bilgilerle köy yaşamı üzerine değerlendirme yapar. Beşinci ara bölümde Perihan ve Ahmet’in yakınlaşması ancak Perihan’ın Ahmet’in köylü olmasında kaynaklı kendisine yakıştıramaz. Altıncı ara bölümde Perihan, Ahmet’in gerçek kimliğini öğrenir. Yedinci ara bölümde Perihan, Ahmet’e kendisini kandırdığı için hesap sorar. Sekizinci ara bölümde ise birbirini seven iki yazar evlenir.

“Ticaretten Kolayı Yok” adlı hikâye altı ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde Zihni Efendi’nin eşini kaybetmesi, tekkeyi kapatması ve kendisinden yaşça küçük Emine ile evlenmesi ele alınır. İkinci ara bölümde geçimini sağlamak için ticarete atılmaya karar verir. Üçüncü ara bölümde yumurta işinin kârlı olduğunu duyarak bu işe karar verir. Dördüncü ara bölümde bu iş için harekete geçer. Beşinci ara bölümde yumurtalar yanlış limana giderek bozulur. Altıncı ara bölümde zarara uğrayan Zihni Efendi’nin tefeciliğe başlamasıyla hikâye sona erer.

“Bulunmuş Vesika” adlı hikâye üç ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde yazar, gazetenin arasında bulduğu vesikalardan son nüshayı kullanarak karikatür yayımlar. İkinci ara bölümde Muhittin Birgen ekseninde dönemin sosyal ve siyasi hayatını karikatürleri kullanarak anlatır. Üçüncü ara bölümde yazarın bakış açısı sayesinde dönemdeki olayların bilinmesi yer alır.

“Ne Olacağını Holivut Bilir” adlı hikâyede tek bölümden meydana gelir. Ulvi’nin kendisini dönemin moda rüzgârına bırakarak filme yön veren Holivut’un modaya yön vermesi ve dönem gençlerinin buna uyması anlatılır.

“Bir Mizahçı İle Mülâkat” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Edebî bir mizahçı karakteri üzerinden okura edebiyatın durumu anlatılır.

“Bir Çalgılı Gazinoda Neler Gördüm?” adlı hikâye tek ara bölümden meydana gelir. Bir gece gazinoya kahramanın gitmesi, seyircilerin ruh haline göre müziğin değişmesi, en son herkesin bildiği şarkıyla hikâye sona erer.

“Bir Zabıta Muhbiri İle Mülâkat” adlı hikâye tek ara bölümden meydana gelir. Kötü alışkanlıklara düşkün olan adam, eve geç gelmek için eşine gazeteye cinayet haberi basacağını söylemiştir.

“Görücü Eğlencesi” adlı hikâye tek ara bölümden meydana gelir. Hovarda bir delikanlının evlenme bahanesiyle, kızlarını hayırlı biriyle evlendirmek isteyen ailelerin evlerine görücü olarak gitmesi anlatılır.

“Bedbaht Bir Adam” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Ahmet’e Mısır’daki amcasından yüklü bir miras kalır. Mirasını almak için notere giden Ahmet’e işlemlerin daha tamamlanmadığını söylerler. Ahmet mesleki hesaplarından para çeker. Bu durumun fark edilmesiyle Ahmet hapse girer. Buna dayanamayan annesi vefat eder. Çıktıktan sonra mirasını da alan Ahmet ne yapacağını bilmeden çaresizce ortada kalır.

“Gözdağı” adlı hikâye dört ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde Şahap hafifmeşrep bir kadın olan Melahat’le evlenir. İkinci ara bölümde mahalle kahvesine giden Şahap, silahını fark eden arkadaşlarına bunu neden taşıdığını açıklar. Üçüncü ara bölümde bir sene sonra Şahap mahalle kahvesinde eşine verdiği gözdağının işe yaramadığını üzgün bir şekilde söyler. Dördüncü ara bölümde Şahap’ın eşinden boşanmasıyla hikâye sona erer.

“Kiralık Smokin” adlı hikâye üç ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde Şahap, çevresinin ısrarıyla dul bir kadın olan Melahat ile evlenir. İkinci ara bölümde ilk üç ay evlilikleri mutlu bir şekilde sürer. Daha sonra bu rutinden sıkılan Melahat, eşi ile birlikte Batılı yaşam tarzına yönelir. Üçüncü ara bölümde Şahap Bey’in bir smokin kiralayıp, iç cebinden eşinin başka bir adama yazdığı mektubu görmesiyle boşanma davası açar.

“Kıskanç Bir Koca” adlı hikâye dört ara bölümden meydana gelir. İlk ara bölümde eşini çok kıskanan adam gazetede gördüğü Hususi Takip İdarehanesine başvurarak eşini takip etmesi için parayla adam tutar. İkinci ara bölümde kafası rahatlayan adam dikkatini kadınlara verir. Üçüncü ara bölümde kadınlarla münasebeti devam eder. Dördüncü ara bölümde tanıştığı kadınlardan biriyle Tarabya’ya otele giden adam yandaki odada, tuttuğu adamın sesiyle eşinin sesini duyar. Hem eşinin hem de kendisinin ihanet etmesiyle hikâye biter.

“Sokak Kedisi” adlı hikâye dört ara bölümden oluşur. İlk ara bölümde poker partisinde kavga eden Naci ve Nadide küs bir şekilde oradan ayrılır. Nadide eşine inat bir sokak kedisini sahiplenip lokantaya girer. Kediden dolayı kavga çıkınca mahkemelik olurlar. İkinci ara bölümde mahkemeyi kaybederler. Üçüncü ara bölümde kedi onlarla yaşamaya devam eder. Naci’de eşine inat ederek eve bir köpek alır. Bu inatlaşma ayrılığa kadar gider. Dördüncü ara bölümde Nadide onu görmeye gelenlere akıllı kedisini, Naci’nin çok gördüğünü söyler.

“Dayak Cennetten mi Çıktı” adlı hikâye iki ara bölümden oluşur. İlk ara bölümde Osmanlı’daki dayak uygulamalarından bahsedilmiş daha sonra eğitimde kullanılması meselesi üzerinde durulur. İkinci ara bölümde dayanın eğitimde bir ölçüt olmayacağıyla hikâye sona erer.

Göl İnsanları, bu serinin dördüncü kitabı olarak karşımıza çıkar. İçinde toplam sekiz hikâye yer alır. Kitaptaki hikâyelerde akıcı bir olay örgüsü hâkimdir.

“Göl İnsanları” adlı hikâye dört bölümden meydana gelir. İlk bölümde Terkos Gölü’nün tasvirini yapılarak buraya gelen işçilerin hayatları üzerinde durulur. İkinci bölümde işçilerden Hamdi ve Mustafa kasabaya inmiş, dönüşte Sarıcaköy’e uğrar. Üçüncü bölümde sofr hazırlamaları ve Kaptan Şerif Ağa’nın kulübeye gelip işçilerle vakit geçirmesi anlatılır. Dördüncü bölümde Hamdi, Kaptan Şerif ile tartışıp, parasını alıp gece orayı terk eder.

“Çoban Ali” adlı hikâye dört bölümden meydana gelir. İlk bölümde Çoban Ali ve yardımcısı Ahmet’in İskilip’ten İstanbul’dan sürüleriyle gitmeleri, Gebze’de sürüye kurtun saldırmasıyla parçalanan koyun kesilmek zorunda kalır. İkinci bölümde Rıza Bey’e çalışan Çoban Ali kazandığı paraları ona verir. Rıza Bey, Çoban Ali’yi Fatma ile evlendirmek ister. Ancak kızın babası kızı vermekten vazgeçer. Çoban Ali ve Rıza Bey’in oğlu Hüseyin kızı kaçırmaya karar verir. Üçüncü bölümde Fatma’yı kaçırdıkları için Çoban Ali ve Hüseyin’i karakola alırlar. Dördüncü bölümde Hüseyin, Fatma’nın babasını korkutarak şikâyeti geri çektirir. Ali, Fatma’nın gönlü olmadan bu evliliğe zorunda bırakır.

“Gelin-Kadın Oyunu” adlı hikâye beş bölümden meydana gelir. İlk bölümde Bekir’le Sultan küçükken samanlıkta oyun oynar. İkinci bölümde Sultan köyde başka adamlarla görüşür. Sıtkı’da bunlardan biridir. Buluştukları gün Sultan’ı bırakıp ormana kaçmasıyla bu bölüm biter. Üçüncü bölümde Sultan, Marangoz Halil’le yakalanır. Bunu duyan Hafız Murat onu bağlayıp döver. Dördüncü bölümde Sultan köyden kaçmak için yardım istemeye gider. Bekir, Sultan’ı gitmek istediği yere götürmek için yola çıkar. Beşinci bölümde yolculuk sırasında

yaşananlar, Bekir'in Sultan'la zorla birlikte olması, sonrasında gidecekleri yere varmaları anlatılır.

“Arabacı” adlı hikâye iki bölümden meydana gelir. İlk bölümde arabacı tren yolları için tahta taşır. Ona yol tarifi yapan iki kadının yardımı karşılığında gideceklere yere bırakmayı teklif etmiştir. İkinci bölümde arabacıyı beğenen kadın, onu köye götürüp kızları Cemile ile tanıştırmak ister. Arabacı, köye gider. Dönemin sosyal meselelerinde bahsedilip arabacının köyden ayrılmasıyla hikâye sona erer.

“Nam Uğruna” adlı hikâye üç bölümden meydana gelir. İlk bölümde barajın yapılış aşamasını, Amerikan yardımında bahsedilir. İkinci bölümde Şaban Bey'in barajın açılışını yapması, oğlunun baraja düşüp Musa Çavuş'un onu kurtarması, bu kişinin ödüllendirilmesi, şöhret olup asıl kimliğini işçilere kâğıda yazıp kaybolması anlatılır. Üçüncü bölümde Musa Çavuş sıtmadan dolayı uzaklara gidemez. Asıl kimliği ortaya çıkar. Gazete kendisini çok küçük bir köşeye basmıştır. Bu yüzden hayal kırıklığına uğrar.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâye dört ara bölümden meydana gelir. İlk bölümde Dersim halkının bulundukları yerden Trabzon'a sonra da Kırklareli'ne zorunlu göçü ele alınır. Bu göç sırasında halk çok büyük sıkıntılar çeker. İkinci ara bölümde hayvanlar için istenilen otun on beş yirmi gün sonra gelmesi anlatılır. Üçüncü ara bölümde Almanya'da tedavi gören Hoca Zikreddin'in ardiyesine otların boşaltılması daha sonra buranın Vali tarafından fındık koyulacağı nedeni ile geri alınması ele alınır. Dördüncü ara bölümde otların kötü çıkması, konulacak yerinde olmamasında dolayı hükümet kararı ile imha edilmesiyle hikâye sona erer.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâye tek bölümden meydana gelir. Şehriyar ve Kutluyar adlı iki kardeş hükümdar vardır. İki kardeşinde ihanete uğrayıp her şeyi geride bırakması, kardeşlerin deniz ecinnisi ile karşılaşması ve onlara kadınlar konusunda dikkat etmeleri hususları anlatmasıyla hikâye sona erer.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâye üç bölümden meydana gelir. İlk bölümde belirsiz durumlar üzerinden Çorumlu Uzun Nurettin Hoca'nın, İkinci Abdülhamit zamanında yaşadıkları anlatılır. İkinci bölümde hacılığı tamamlayan hocanın çilehane evresi, Karanlık Dünya'ya yolculuk etmesi, buralarda yapamayıp ilk gelen kervanla İstanbul'a hareket eder. Üçüncü bölümde hocanın trene binip tüm yaşadığı olayları yolculara anlatması, aynı yolcuların hepsi bu hikâyeleri başka hocadan isimlerinin değiştirilmiş haliyle dinlemesiyle hikâye sona erer.

2.2. Şahıs Kadrosu

Bir anlatıda olayların oluşmasına yardım eden, anlatının yapısını oluşturan ve anlatıyı yönlendiren kişi veya varlıklar şahıs kadrosunu oluşturur. Şahıs kadrosu yalnız insanları değil; metinde gerektiğinde insan gibi davranan tüm varlıkları kapsar.

Kemal Tahir'in şahıs kadrosu genellikle bireysellikten çok toplumsal bir işlevde karşımıza çıkar. Yazarın hikâyeleri, genellikle tek bir kahramanın etrafında döner. Bunun yanında otobiyografik özellikler taşıyan, cezaevindeyken gözlemlediği mahkûmlardan da esinlenerek onlara da şahıs kadrosunda yer verir.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâyede Sazlı Mustafa, Güley, Silo ve Meryem şahıs kadrosunun başkışileridir. Bakkal Abuzer Efendi, Gardiyan Derviş Abdullah, Hüseyin İpek Ağa, komşular, cezaevindeki mahkûmlar, yetimhanede görevli Zehra Hanım ve çocukların oynadıkları “Gümüş” adlı köpek şahıs kadrosundaki diğer isimlerdir.

Malatya'nın Hekimhan ilçesinden olan Sazlı Mustafa elli beş kişiye zarar vererek cezaevine düşer. Bu durum eşi Güley ve çocukları Silo ve Meryem'i zor duruma düşürür. Sazlı Mustafa dış görünüş itibarıyla sarı bıyıklı, minyon ve kendisinden böyle bir şey beklenmeyen bir tipe sahiptir. Cezaevine gelen bir fişle geri dönmek üzere Diyarbakır'a Maden cezaevine gitmesi gerekir.

Güley, eşi Sazlı Mustafa'nın cezaevine girmesiyle fabrikada çalışmak zorunda kalır. Fabrikanın ağır çalışma koşulları Güley'e zarar vermesine rağmen burada çalışmaya mecburdur. Eşinin Diyarbakır'a gidip bir daha geri dönmeyeceğini düşünen çaresiz kadın eve gidip intihar eder.

Silo ise kardeşini sürekli hırpalayan, babasıyla Kürtçe konuşlarıyla ön plana çıkar. Meryem'de annesi intihar etmeden önce onu yatırması, uyanıp bu olaya tanık olması ve babasının da cezaevinde olmasından dolayı abisiyle yetimhaneye gönderilir.

“Hürriyet Nedir?” adlı hikâyede kahramanın kendisi ve eşi şahıs kadrosunun önemli bölümünü oluşturur. Yatalak insanlar, gardiyan ve Amerikan düşünür ise hikâyede ismi geçen diğer kişilerdir.

İçeride olan anlatıcı özgürlüğün değerinden bahseder. Özgürlüğün eşi ile dilediğince sarılmak olduğunu söyler. Eşi ise anlatıcının ağzından anlatılmıştır. Eşine olan bağlılığı ile ön plana çıkar.

“Acayip Düşmanlık” ve “7500 Lira” adlı hikâyeler otobiyografik özellik taşır. Hikâyede yer alan kişiler, Kemal Tahir ve eşi Fatma İrfan’dır. Yazar, eşini hırsızlık yapacak kadar sever. Ancak eşi bu durumu haysiyet meselesi yaparak onu yarı yolda bırakır. Boşanma aşamasında eşi, avukatı ile yakınlaşır. Yazarın bu süreçte sevgisi azalsa da eşini asla unutmamıştır.

“Ökkeş” adlı hikâyede Ökkeş, Sait, Topal Arif ve Hatip Hoca şahıs kadrosunu oluşturur. Ökkeş arkadaşı Sait ile cezaevinden kaçır. İskilip civarlarında jandarmaya yakalanan ikiliden Ökkeş kaçmayı başarır. Ökkeş, Sivas’ta hamallık yapmış, sonrasında bir adamın evinde çalışmış, evin beyinin cezaevinden kaçtığını öğrenmesiyle onu göndermiştir. Hiç tanımadığı Arif’e de zor durumunda yardım etmiştir.

Topal Arif ilk evlendiğinde dizinde şişlik olması sonucu köyde uygulanan tedavi yöntemiyle total kalmıştır. Çocukken köylülerin yumurta ve ballarını çaldığı için “Hırsız Arif” adıyla anılmıştır. İnsanlara güvenmemesi yönüyle ön plandadır.

Mahkûmlardan Hatip Hoca ise sohbete katılmayan, cebindeki siyah defteri ile dava dosyaları, adresler ve banka hesaplarını takip eden bir adamdır.

“(Mürekkap Yalamak)” adlı hikâyede şahıs kadrosu yazar ve üstattır. Yazar, bir insanın eğitim ve kültür seviyesinin okumakla ilgisinin olmadığını söyler. Üstat ile yazar arasında fikir ayrılıkları olsa da yazar, üstada saygı duyar.

“Muhtar” adlı hikâyede muhtar, yazarın eşi, kız kaçırancılar ve farklı şekilde imza atanlar hikâyenin şahıs kadrosunu oluşturur. Hükümetin temsilcisi olan muhtarlar pek çok resmi işi halletmesi yönüyle öne çıkar.

“Bir Cinayet Hikâyesi” adlı hikâyede Sadık ve İshak şahıs kadrosunun başkişileridir. İsmail, Rafael ve eşi, Erkek İsmail, Hâkim, Mehmet Çavuş, Necati, Yüzbaşı, Arnavut Hasan, Avram, Zaro, Şakir, Berber Dimitri, Boyacı Hakkı, Şoför Şükrü, fotoğrafçı ve Bogos şahıs kadrosundaki diğer isimlerdir.

Sadık, işlemediği bir cinayet sebebiyle cezaevine girer; bunun sonucunda psikolojisi olumsuz etkilenir. Sadık’ın yakın arkadaşı olan İshak, İsmail ile kavga esnasında bıçaklar; onun ölümüne sebep olur. Cinayet Sadık’a kalmasına rağmen buna ses çıkarmaz.

“Doğruluk” adlı hikâyede başkişi Naci olmak üzere, annesi Canan Hanım, Babası Halis Bey, Başöğretmen, Sıdkı Bey, Bay Direktör, jimnastik öğretmeni, resim öğretmeni, okuldaki öğretmenler, öğrenciler, hademeler, lisedeki Yar direktör, Yar direktörün oğlu, Hukuk

Fakültesi'ndeki hocalar, Rıdvan, askeriyedeki okul müdürü, general, komutan ve subaylar şahıs kadrosunu oluşturur.

Naci, çocukluğundan beri her ne olursa olsun doğruyu söyleyen biridir. Bu durum onun etrafındaki insanları çok zor duruma düşürür. Doğru söylemek ne kadar güzel bir davranış olsa da söylenilmemesi gereken durumlarda susulması gerektiği mesajı dikkat çeker. Naci avukat olduktan sonra doğru söyleme alışkanlığını bırakarak bunu insanlarla alay etmek için yaptığını söyler.

“Zavallı Namus” adlı hikâye başkışı Asliye Ceza Hâkimi Nafiz Bey ve defterdar olmak üzere daktilocu kız, Müddeiumumi Muavini Ziya Bey, Nafiz Bey'i korkutan kelepçeli genç, mahkûmlardan sevimli Laz, dava indirimi için evine gelen kovduğu kadın şahıs kadrosunu oluşturur.

Asliye Ceza Hâkimi Nafiz Bey prensiplerine bağlı biridir. Suçluların ellerinin kelepçeli olmamasını ancak dolandırıcılık suçu işleyen insanların ceza indirimi uygulanması gerektiğini savunur.

Defterdar, hâkimin yakın arkadaşıdır. Kilolu, kırmızı yüzlü ve küçük gözlüdür. Tavla oynadıkları sırada hâkimin ceza verilen insanın kelepçe takılmaması durumunu çelişkili bularak karşı çıkar.

“Zübük'ten Mektuplar: Er Kulübü” adlı hikâyede Zübük ve başkan şahıs kadrosunu oluşturur. Zübük bu toplantıya katılan burada yaşananları arkadaşlarına anlatan başkışidir.

Başkan ise hükümetin zenginlerin yanında olması gerektiğini, “cııl” diye hitap ettiği orta sınıf vatandaşlardan vergi alınması gerektiğini, zenginlere iyi bir gelecek vaat edilmesini savunan biridir.

“Vazife Vermek” adlı hikâyede anlatıcı, Abdülhamid dönemi paşası, Türk ordusu, Meşrutiyet ve Cumhuriyet tarihçileri, Darülfünun öğrencileri ve Donkişot şahıs kadrosunu oluşturur.

Başkışı olan anlatıcı Meşrutiyet ve Cumhuriyet karşılaştırmasına giderek; yol göstermeye çalışır.

“Üniversite” adlı hikâyede Şef Doktor Hüseyin Bey, Celal Mahir, üniversite öğrencileri başta olmak üzere Tesviyeci Mehmet, Mürettip Rıza, garson, Rus matmazel, Romanyalı gençler, Tatar Hasan Efendi ve İstanbul Emniyeti Şube Müdürü şahıs kadrosunu oluşturur.

Hüseyin Bey, öğrencileri kendi fikirleri doğrultusunda yönlendirir. Bu yoldan yazar, öğrencilerin bu şekilde yönetilmesine eleştiri getirir.

“İhanet” adlı ilk hikâyede Sadık ve Nermin başta olmak üzere hizmetçi, Şaziye Hanım, Kamile Hanım ve Yunus Ağa şahıs kadrosunu oluştur. Mühendis olan Sadık Bey eşinin kendisini aldattığını düşünür ama bunu ses etmez.

Nermin de gezmeyi tozmayı seven ve modayı takip eden bir kadındır. Eşine ihanet eden kadın, her eve geç kaldığında annesinden geldiğini söyler.

İkinci aynı adlı hikâyede Kadri, Necla ve Cevat olmak üzere hizmetçi, Necla’nın annesi, teyzesi, Eleni, kapıcının oğlu Durmuş, mahkeme reisi, avukat, başsavcı ve Zabıt Kâtibi Ahmet’tir.

Kahramanların ismi farklı olmasına rağmen olay aynıdır. Kadri ihanet şüphelerini Necla’nın suratına söylemesi, Necla’nın olumlu tepki vermesi onu hayrete düşürür. Daha sonra eşini evde bulamayan adam eşini annesi başta olmak üzere aramaya çıkar. Kadri, eşi Necla’yı arkadaşı Cevat’ın evinde bulur; tek kurşunla eşini öldürür. Eşinin ölmesi sonucu mahkeme tarafından cezalandırılır.

“Taburcu” adlı hikâyede anlatıcı ve İzmitli hasta olmak üzere doksan dokuz hasta, hademe genç, dili tutulmuş kadın, sohbet eden hasta bakıcılar, vizite yapan biri genç diğeri yaşça büyük olan iki doktor ve hemşire şahıs kadrosunu oluşturur.

Anlatıcı bir hastalıktan dolayı buraya gelmiş, yorgun bir ruh halinde etrafında olan bitenleri gözlemler.

Hastalığından dolayı gelen İzmitli hastanın yamalı elbisesiyle bir köy insanı olduğu anlaşılır. Yalnız cebinde zar zor kazandığı iki lirası vardır. Hademe yardımıyla arabaya binip, köyüne gitmiştir.

“Kesilecek Bacak” adlı hikâyede anlatıcı ve Ali başta olmak üzere Şaziye, Şaziye’nin anne ve babası, Ali’nin anne ve babası, Şaziye’nin ilk eşi ve eşinin babası, köylüler, hasta bakıcı ve hademe şahıs kadrosunu oluşturur.

Anlatıcı, burada Ali’nin hayatını gözlem yapar. Ali maddi menfaatini her şeyin önünde tutan, gözü kara ve birçok kez cezaevine girip çıkan biridir. Ailesi onun amcasının kızı Şaziye ile evlenmesini ister. Başına buyruk biri olan Ali bunu istemez. Ancak daha sonra topraklarının

ikiye bölüneceğini düşünüp kızı kaçırır da Şaziye başka biriyle evlenir. Ali, Şaziye ve eşinin mutluluklarına engel olmak isterken birkaç kez cezaevine girer. Şaziye'nin eşinin kurduğu pusu sonucu Ali bacağından diğeri kolundan yaralanır. Şaziye'nin eşinin yara sonucu kolu kesilir. Şaziye kolu kesik bir adamla evli kalamayacağını söyler. Eşi ile boşanıp Ali'yle evlenir. Aradan zaman geçer Ali'de yarasından dolayı bacağı kesilir.

“(İspiyon)” adlı hikâyede anlatıcı, anlatıcının eşi, anlatıcının oğlu Recep, memurlar, şube müdürü ve Madam Tamara şahıs kadrosunu oluşturur.

Anlatıcı, memurların çalıştıkları yere erken gelerek geç gelenleri ispiyonlamasını anlatır. Anlatıcının eşi ise onu her zaman destekleyen, anlatıcının maddi sıkıntı çektiği dönemde küpelerini rehin vermeyi teklif edecek kadar fedakâr bir kadındır. Daha sonra vefat etmiş, anlatıcı eşinin arkasından özlem ve minnettarlıkla bahseder.

“Bobstil Olmuşum” adlı hikâyede anlatıcı, anlatıcının babasının arkadaşları ve kahvede iskambil oynayan dostları ve komşu kızı şahıs kadrosunu oluşturur.

Anlatıcının babası kumara ve kadınlara düşkün gece eve uğramayan, yalnız eve bir miktar para getirip sonra tekrar giden bir tiptir. Kumar oynadığı sırada kalbinin durması sonucunda vefat eder. Anlatıcı annesi ile bir başına kalır. Annesi dükkândan gelen parayla geçinmeye çalışır. Ancak bu para onlara yetmeyerek; anlatıcı erken yaşta okulu bırakıp, çalışmaya başlar. Komşu kızını, sevmeye başlamasıyla ona açılır. Kız ilk sefer istemez ancak anlatıcının dönemin moda dergisine çıkmasıyla aslında onunda gönlünün olduğunu itiraf eder.

“Çıplak İnsanlar” adlı hikâyede anlatıcı ve dindar iki insan şahıs kadrosunu oluşturur. Dindar kişilerden ilki hemen sinirlenmekte siniri geçince sözüne sadık biridir. Bu yüzden hiçbir şeyden vicdan azabı duymaz. Diğer dindar kişi ise her şeyi içinde yaşayan, planladığı kötülükleri unutmayan bundan dolayı vicdan azabı çeken biridir. Anlatıcı ikinci dindar kişiliği daha tehlikeli bulur. Çünkü bu tarz insanlardan nasıl bir kötülük geleceği belirsizdir.

“İş Arayanlar” adlı hikâyede kısa kısa yedi tane iş ilanı yer alır. Müzik hocası, bakıcı, avcı, gece bekçisi, işçi ve şoför şahıs kadrosunda ismi geçer.

“(Kısa Kısa)” adlı hikâyede on üç kısa kısa hikâyelerden oluşur. On üç şahıs kadrosu karşımıza çıkar. İlk bölümde anlatıcı ve avukat; ikinci bölümde Kerami Bey ve tıbbiyeyi yarıda bırakan arkadaşı; üçüncü bölümde kanunları yeniden oluşturan genç; dördüncü bölümde karşılıklı satranç oynayan iki arkadaş arasında yaşananlar ve bunlardan birinin İran

başbakanı Muhammed Musaddık'a benzetilmesi; beşinci bölümde anlatıcı; altıncı bölümde yazarın kendisi olan cezaevinde türkü dinleyen kişi; yedinci bölümde kendisini zarara uğratan insanlar yüzünden tezgahını kaybetmek üzere olan esnaf; sekizinci bölümde eşitlik kavramı üzerinde duran anlatıcı; dokuzuncu bölümde memur bey tarafından götürülen suçlu; onuncu bölümde anlatıcının dervişlik hikâyesiyle yer alması, son üç bölümde de din büyüklerinden bahsedilir.

“Alaybeyoğlu Yaşar” adlı hikâyede Yaşar başta olmak üzere annesi, Çankırlı kızlar, okuduğu romandaki Nezahat ve sevgilisi şahıs kadrosunu oluşturur. Yaşar'ın annesi oğlunun evlenmesini ister. Ancak Yaşar okuduğu romanlardaki gibi nazik, kültürlü ve eğitilmiş bir kız ile evlenmek ister. Yöresindeki kızları eğitimsiz bulup, onlarla evlenmek istemeyen bir tip olarak karşımıza çıkar.

“Satılmış Ağa” adlı hikâyede Satılmış Ağa, Çerkez Mehmet Ali, Himmet Dayı, Mehmet Ali'nin kardeşleri, Durmuş'un ve Satılmış'ın ailesi şahıs kadrosunu oluşturur. Satılmış Ağa, Çerkez Mehmet Ali'den tarla satın alır. Çerkez Mehmet Ali'nin kumara düşkünlüğünü bildiği için borcunu az az öder. Mehmet Ali cezaevindedir. Kardeşleri onu kütükten sildirerek mirastan mahrum eder. Bu durumu duyan Mehmet Ali öfkelenir ancak elinden bir şey gelmez. Tüm hıncını Himmet Dayı'dan çıkarır.

“Marangoz Ahmet Çavuş” adlı hikâyede Marangoz Osman Çavuş, Marangoz Ahmet Çavuş, Kavas Ağa, Hoca Hatip ve Elvan Ağa şahıs kadrosunu oluşturur.

Alman hayranı olan Osman, Alman yanlısıdır. Almanlar'ın savaşın kazanmasını ümit eder. Ahmet Çavuş durmuş saatini, Kavas Ağa ile değiştirmek istemiş, saatinin kendisi için önemli olduğunu söyleyerek kabul etmemiştir. Hoca Hatip, mahkûmların akıl aldıkları, bilge bir insandır. Elvan Ağa'da yaptığı eşkıya baskınlarıyla övünen bir tiptir.

“Zehra'nın Defteri” adlı hikâyede Zehra başta olmak üzere çocukları, annesi, ablası, eniştesi, eşleri Sadık ve Osman, Osman'ın ablası, Münir ve ud hocası şahıs kadrosunu oluşturur.

Güzel ve alımlı olan Zehra ilk evliliği on dört yaşında kendinden yaşça büyük bir adamla yapar. Bu evlilikten bir çocuğu olur. Daha sonra gönülden sevdiği Yüzbaşı Sadık ile evlenir. Ondan da bir çocuğu olur. Ablasının eşi onu beğendiği için eşini öldürür. Zorla birlikte olur. Bu olaydan sonra eniştesi, ablasını da alıp o evden ayrılır. Zehra'nın sonrasında Münir Bey ve ud hocasıyla ilişkisi olur.

Son eşı Osman ile tanışır. Osman kendisinden yaşça küçük olmasına rağmen Zehra'nın güzelliğine dayanamayarak âşık olur. Osman ile evlilikleri ilk o kadar iyi gider ki Zehra bunun bozulmaması için her şeyini satıp ona bakar. Ancak bir kaza sonucu bebeğini düşüren Zehra eski güzelliğini kaybeder. Uzun süre toparlanamaz. Osman bu süreçte eşini genç bir kadınla aldatır. Zehra tüm ümidini Osman'ın geri gelmesine bağlar.

“Adi Bir Macera” adlı hikâyede Ekrem, Müzeyyen, Hüseyin Efendi başta olmak üzere lokantanın sahibi, kemancı ve çingene kızı ve hastanede türkü söyleyen hasta şahıs kadrosudur.

Tıbbiye mezunu olan Ekrem altı yıllık doktorluk yapan, Müzeyyen'le bir seyahat dönüşü kadınsızlık özlemi ile birlikte olan bir tiptir. Müzeyyen başta Ekrem'le arkadaş olmasına rağmen içinde ona karşı bir duygu vardır. Ekrem'in ihtirası karşısında ona karşılık verir. Hüseyin Efendi, bu çifti alarak İstanbul'u gezdirmiştir.

“Maceraperest” adlı hikâyede Melahat, Suat başta olmak üzere Suat'ın oynadığı oyuna yardım eden Afili Recep ve iki arkadaşı şahıs kadrosunu oluşturur.

Melahat, Batılı yaşam tarzına hevesli bir genç kızdır. Eşi, Suat ile katıldığı bir baloda tanışır. Maceraya düşkünlüğüyle tanınan Melahat için eşi, bir oyun oynar. Ada'ya gittiklerinde Suat'ın üç arkadaşı haydut kılığına girerek olay çıkarmış, Suat onlara karşı koymuştur. Bundan çok etkilenen Melahat daha sonra bu olayın kurgu olduğunu öğrenerek hayal kırıklığıyla arkadaşlarına anlatmıştır. Arkadaşları da durumun bir cesaret göstergesi olduğunu söyleyip gülmüştür.

“Han” adlı hikâye hancı, hancının eşi Güllü, Neriman, Celal, Pazarlamacı, Hayrettin ve Cemil şahıs kadrosunu oluşturur.

Hancının eşi ahlaksız kadın tipi olarak ele alınır. Hana gelen bazı erkekler ile münasebete girmiştir. Hana donmak üzereyken gelenlerden Neriman'da eşini aldattığı için tedirgin olur. Handan hemen ayrılmak isteyen kadını, Cengiz teselli eder.

“İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum-Boğaz Meselesi” adlı hikâyede anlatıcı, memleketlisi olan Çorumlu polis, mektuplaştığı arkadaşı Ali Efendi Ağa, biletçi, yolcular ve gazozcu şahıs kadrosunu oluşturur.

Anlatıcı, sivil polislerin yararlandığı avantajlara çok şaşırır. Bu durumu arkadaşı Ali Efendi Ağa'ya bir mektupla anlatır.

“(Dört Bin)Lira)” adlı hikâyede başkişi anlatıcıdır. Ankara başkent yapılıncı İstanbul’un değer kaybedeceğini düşünerek satmış zarara uğramıştır. Anlatıcı pişman ve sinirli olarak kendini gösterir.

“Şahsi Teşebbüs” adlı hikâyede anlatıcı, Akaoğlu ve onun hasımları ve polisler şahıs kadrosunu oluşturur. Akaoğlu zengin, namazında niyazında ancak arada genç kızlarla kaçamak yapan bir tiptir.

“(Tazi)” adlı hikâyede Abdullah Ağa, Süleyman Ağa, seyis ve köy halkı şahıs kadrosunu oluşturur. Abdullah Ağa ve Süleyman Ağa dönemin güçlü, her istediğini köylüye yaptıran, otoriter ve sert ağa tipinin karşılığıdır.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâyede 14. ve 15. Lui, Nesles ailesi ve kızları Louise, Madam de Louragnais, Markiz de la Tournelle ve Fransız halkı şahıs kadrosunu oluşturur.

Beş yaşında tahta geçen Lui, on sekiz yaşında ciddi bir hastalık geçirerek tüm halk o iyileşsin diye dua etmiştir. Lui, Nesles ailesinin dört kızıyla sırasıyla birlikte olur. Ailenin ilk kızı Lousie kardinallerin zorlaması ile kral ile birlikte olur. Sekiz yıl hüküm sürdükten sonra diğer kız kardeşi devreye girmesiyle kendisini kiliseye adamıştır. İkinci kız kardeş çok fazla hüküm süremeden gayrimeşru çocuğu doğururken vefat etmiştir. Kıvrıcık saçları ile dikkat çeken Madam de Louragnais büyük kız kardeşin inzivaya çekilmesine sebep olmuştur. En ihtiraslı olan dördüncü kız kardeş Markiz de la Tournelle diğer kardeşini saf dışı bırakmıştır.

“Bozgun” adlı hikâyede Yüzbaşı, Ermeni kadın, Emirber Hüseyin Onbaşı ve Balıkesirli Durmuş Ali şahıs kadrosunu oluşturur. Birden fazla savaşa katılan Yüzbaşı, bu savaşlarda çok kez yara almıştır. Orduların dağıtılmasıyla birlikte Ermeniler’in tehcir olarak bıraktığı evde asker olarak yetiştirilmiştir. Bir gece vakti donmak üzereyken Emirber Hüseyin Onbaşı ile Balıkesirli Durmuş Ali’yi kurtarıp; yanında seyis olarak yetiştirmiştir. Ancak Ali’yi bir bozguna kaybetmiştir.

Emirber Hüseyin Onbaşı, Ali ile yakın arkadaş olur. Tren yolculuğu sırasında Ali’nin trende düşmesiyle onu kurtaramaz. Bundan dolayı kendisini suçlu hisseder. Bu yüzden Hüseyin, Yüzbaşı’nın suratına bakamaz. Ermeni kadın sabah gelen, akşam giderek; Yüzbaşı’nın eninde çalışır. Donmak üzere olan Ali’nin yerini o göstermiştir.

“Şaban Paşa’nın Hatıraları” adlı hikâyede anlatıcı, anlatıcının babası, Şaban Paşa, Lenin ve Hamit Çavuş şahıs kadrosunu oluşturur. Anlatıcı iyi eğitim görmüş ve hafızdır. Babası, depremde çilingir dükkânının yıkılmasıyla vefat etmiştir. Lenin anlatıcının dostudur. Hamit Çavuş, emirlerini yerine getiren iyi bir askerdir.

“Sör Doktor Can Katar Beg Lokman” adlı hikâyede Lokman Can Katar Bey ve Rüstem şahıs kadrosunu oluşturur. Lokman Can Katar Bey babasından kalan serveti eğitimiyle bileştirmiştir. Almanya’da tıp eğitimi almış yarı sör, Von gibi ünvanlar almıştır. Anneanesi Çerkez, babaanesi Arnavut asıllı; babası da Arnavutoğlu Rüstem olarak anılır. Lokman Hekim’den dolayı kendisine konulacak ismi oğluna koymuştur. Berber olmasına rağmen pek çok tedavi yöntemi bilip uygulamaktadır.

“Kürt Masalları” adlı hikâyede Hulusi Bey, Hulusi Bey’in Kürt komşusu, Mustafa Ağa, Cemal Ağa ve Nuh Ömer Çağılı şahıs kadrosunu oluşturur. Ev sahibi Mustafa Ağa’dır. Hulusi Bey komşusundan hoşlanmayan hatta namaz kılmadığı için onun Kürt olduğunu düşünen biridir. Nuh Ömer Çağılı onlara hikâye ve şarkı söyleyip; hizmet eden kişidir.

“Gülen Azap Hanı” adlı hikâyeyi kadın anlatıcı anlatır. Anlatıcı Azap ve Benli Han’ın arasındaki aşkı konu edinir. Azap, Benli Han’a duyduğu aşk yüzünden Ferhat gibi dağları aşan bir tiptir.

“Bir Masal” adlı hikâyede Sultan Abuzer, vezirler, hazinedarlar ve Ebu Tarab şahıs kadrosunu oluşturur. Sultan Abuzer babasının vefatı sebebiyle erken yaşta tahta çıkar. Vezirlerin yardımıyla ülkeyi yönetir. İhtiyaç sahibi insanların damga getirmesi karşılığı altın verecek kadar yardımsever biridir. Ancak Ebu Tarab sahte damgalar getirmiş, bu durum herkes tarafından anlaşılmıştır. Ebu Tarab kumarbaz bir aileden gelen, bu şekilde sahte damgalar basan kumarbaz biridir.

“Şecere Meselesi” adlı hikâyede Keramet başta olmak üzere eşi, arkadaşları ve Hakim Bey şahıs kadrosunu oluşturur. Keramet Bey, İstanbul Üniversitesi’nde hocalık yapan, gerekli olmayan tüm bilgileri aklında tutan, bir kişinin asaletinin eğitilmiş olmasına bağlayan bir tiptir. Eşini, kendi seviyesinde olmadığından dolayı ve onu asalet sahibi olmadığını söyleyerek boşanır.

“Velinimetimiz Müvezzi” adlı hikâyede Müvezziler tanıtılmıştır. Bu kişilerin anneleri eve gelen çocuklarının para koydukları cebe yama yapmasıyla ön plana çıkmıştır.

“Bütün Ahmetler Ayağa Kalksın” adlı hikâyede Hacı Keramet Bey başta olmak üzere Keskinli Yusuf, müdür ve öğretmenler şahıs kadrosunu oluşturur. Hacı Keramet Bey aslında eczacıdır. İşleri kötüye gittiğinden dolayı para karşılığında kimya öğretmenliğine başlar. Bu işi tamamen çıkar için yapmış; rüşvet alarak öğrenci geçirmiştir.

“Mollalar Asker” adlı hikâyede Hüsametdin Fırıldaki Efendi, zabıt, diğer Mollar ve yoldaki hatunlar şahıs kadrosunu oluşturur. Fatih Medresesi’nde hocalık yapan Hüsametdin Fırıldaki Efendi, mollaların başıdır. Otuz yaşını aşmasına rağmen padişahın emriyle, diğer mollalarla birlikte zabıtlar hepsini askere götürmeye gelir. Molla herkesi kurtarır; kimse askere gitmez. Padişaha bağlılığından dolayı da şeyhülislam olup; fetva vermeye başlar.

“Yalancı Şahit” adlı hikâyede Belma ve Melahat başta olmak üzere Belma’nın ilişki yaşadığı Ahmet Hidayet, bakır esnafı Ali Bey, babası Cemal Melahat’in arkadaşları ve avukat şahıs kadrosunu oluşturur.

Melahat yaşına göre genç davranan, orta boylu, elleri ve ayakları ufak bir kadındır. Kızı Belma ve eşi Cemal’i terk ederek bir gemiciyle kaçmıştır. Ancak hayat onun istediği gibi gitmemiş; bir barda Melike adıyla cazbant çalıp, sigara ve çikolata satar. Belma üvey annesiyle büyür. Kendini yoksulluktan kurtarmak için zengin adamlar ile birlikte olur. Annesiyle aynı kaderi paylaşan kızın yolu da bu bara düşer. Melike, Belma’nın genç oluşuna, hareketlerine sinir olur. Bu sinirinden dolayı Belma’ya yalancı şahitlik bile yapar. En son anne kız oldukları ortaya çıkmış; bu şokla Melike yere yığılmıştır.

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede Arif, annesi, komşusu Aliye Hanım ve kızı Mebrurek şahıs kadrosunu oluşturur. Ali, boylu poslu, iri gözlü, kimseye yan gözle bakmayan ahlaklı bir gençtir. Babasını kaybettikten sonra evin geçimini kuş kafesi yaparak helal parayla annesiyle geçinir. Aliye Hanım kızı Mebrurek ile Ali’nin olmasını istemiş ancak genç hiç orali olmamıştır. Aliye Hanım bu duruma hırslanmış, Ali’ye tuzak kurarak işini bırakmasını sağlamıştır. Ali yaptığı işi bırakmış, içkiye ve kadına düşkün biri haline gelmiştir.

“Binin Yarısı Beş Yüz” adlı hikâyede Nuri Efendi, eşi ve kızı Ayşe şahıs kadrosunu oluşturur. Nuri Efendi takunya yaparak geçimini sağlayan, tüm parasını kızının eğitimine harcayan fedakâr bir babadır. Kızı Ayşe, okulu bitirdikten sonra doktora yapmak ister ancak babasının durumlarının buna yetmeyeceğini söyler. Ayşe’de babasının cimrilik yaptığını söyleyerek tüm bağlarını koparır. Annesi de kızının tarafına tutar. Ayşe kazandığı parayı

sadece kendisine kullanarak sürekli çay partisi düzenler. Çok fazla harcama ve israf yapar. Evden de gittikçe uzaklaşan Nuri Efendi soğuk bir kış günü donarak vefat eder.

“Herkesi Durduran Adam” adlı hikâyede Hüseyin Efendi, Hanife Hanım, Ahmet ve komşu kadın şahıs kadrosunu oluşturur. Hüseyin Efendi vefat etmeden önce eşine oğullarının okuyup büyük adam olmasını vasiyet eder. Altı yaşındaki Ahmet ile bir başına kalan Hanife Hanım oğlunun okuması için her şeyi yapar. şımarık bir şekilde büyüyen Ahmet pek çok iş denemiştir. Ancak bunlardan hiçbirinde tutunamamıştır. Hanife Hanım zntden yataklara düşmüş, komşu kadın ile oğluna haber göndermiştir. Ahmet, trafikte işaret memuru olmuştur. Bunu duyan Hanife Hanım eşinin vasiyetini yerine getirdiği için huzurla hayata veda etmiştir.

“Ezilmiş Adam” adlı hikâyede Salih, patronu, işçiler, köpek ve köpeğin ev sahibi şahıs kadrosunu oluşturur. Salih çalışmak için köyünden şehre göç etmiştir. Çaresiz genç çok a kaldığı bir zamanda hiç tanımadığı bir evin köpeğinin yemeğini yemiştir. Mteahhitin adamı olduğunu ileri süren işçiler onu yaralayarak hastanelik etmişlerdir. Tüm bu hikâyeyi dinleyen patronu bu duruma kayıtsız kalamayarak Salih’i himayesi altına almıştır. Salih’in durumu düzelmiş, patronun ona verdiği şeyleri kendinden daha çok ihtiyacı olan insanlarla paylaşmıştır. Salih tüm bu olaylar karşısında oldukça sabırlı olduğu gözler önüne serilir.

“stadın ölümü” adlı hikâyede stat Cemal ve onun ğrencileri Hamit, Sıtkı ve Hasan şahıs kadrosunu oluşturur. İyi bir gazeteci olan stat, öğrencilerini iyi bir şekilde yetiştirerek basın dünyasında sivrilmesini sağlamıştır. Üstat vefat ettiğinde öğrencileri onun anısına ilan vermek ister. Bu ilan sırasında bir karışıklık olur; stadın fotoğrafı yerine Masonların fotoğrafı basılmıştır.

“Rayların Sesi” adlı hikâyede Recep Efendi, eşi, kahvedeki arkadaşları ve Deli Cafer şahıs kadrosunu oluşturur. Recep Efendi otuz beş sene sonra makasılıktan emekli olur. Emekli olduktan sonra bahçe işleri ve tavuklarla zaman geçirse de geçmişe özlemini asla üstünden atamaz. Deli Cafer’in düdük sesi ona eski günleri anımsatır. Bu sesi duyan Recep Efendi dışarı çıkıp saatlerce trenleri ve rayları izler.

“Dlger” adlı hikâyede Selim, Emine, onun babası pehlivan adıyla anılan Rıza, doktor ve komşular şahıs kadrosunu oluşturur. Selim kısa boylu, geniş omuzlu, inşaat işleriyle uğraşan kendi halinde bir adamdır. Eski, büyük bir bahçesi olan, küçük bir evde yaşamaktadır. Eşi, Emine ise güzel, neşeli, bir şarkı söylediğinde tüm komşuların zevkle dinlediği bir kadındır. Ancak evlendikten sonra Emine’nin bu neşesi kalmamıştır. Bu durumu fark eden Selim, eşini

yeniden neşelendirebilmek için eski evlerini yenilemeye başlamıştır. Bu süreçte Selim'in hastalanması, Emine'nin doktor çağırıp onunla ilgilenmesiyle aralarındaki ilişki düzelmiştir.

“Bekâr Çamaşırı” adlı hikâyede Hasene Hanım, Yusuf, banka çalışanları ve komşular şahıs kadrosunu oluşturur. Hasene Hanım eşini erken kaybeder. Oğlunu okutmak ve geçimini sağlamak için fedakâr kadın bekâr çamaşırı yıkamaya başlar. Bekâr çamaşırı yıkayanların işlerinin iyi gitmesi gibi yaygın bir inanca da inanır. Oğlu Yusuf okulu bitirip, bir bankada muamelat şefi olmuştur. Yusuf akıllı, hırslı ve disiplinli bir gençtir. Çalıştığı yerde ise yaşına rağmen hemen otoritesini kurmuştur. Ancak annesinin bekâr çamaşırı yıkadığını öğrenince sinirlenip, utanıp her şeyi bırakmıştır. Annesi Hasene Hanım'da bu durumu bekâr çamaşırı yıkamayla bıraktığı için uğursuzluk olarak kabul etmiştir.

“Sarmaşık” adlı hikâyede anlatıcı, Kadri Bey, oğlu ve kaybettiği eşi şahıs kadrosunu oluşturur. Kadri Bey eşini kaybettikten sonra yalnız kalmış, oğlundan geçimi için maddi destek alır. Eski bir Mevlevi dervişi olan Kadri Bey, iyi bir şekilde ney çalar. Kadri Baba tüm çiçeklerini çocuğu gibi görür. Hepsinin ayrı ayrı ismi vardır. Anlatıcı, Kadri Bey'in komşusu daha sonra da dostu olmuştur. Yıllar sonra aynı yere döndüğünde Kadri Bey'in camlarının kapandığını görür.

“Bir Yaz Hikâyesi” adlı hikâyede Perihan, Perihan'ın ailesi ve Ahmet Kadri şahıs kadrosunu oluşturur. Şımarık bir kız olan Perihan köy romanı yazmak için dayısının İçerenköy'deki köşküne gider. Burada köylü ağzıyla konuşan ve öyle görünen Ahmet ile tanışır. Perihan, Ahmet ile zaman geçirdikçe ona karşı duyguları oluşmaya başlar. Ancak onun köylü olmasını bu ilişkiye engel olarak görür. Daha sonra Perihan, Ahmet Kadri'nin aslında bir köylü değil de yazar olduğunu öğrenince ona hesap sormuş, evlilikle hikâye sona ermiştir.

“Ticaretten Kolayı Yok” adlı hikâyede Şeyh Zihni Efendi, onun vefat eden eşi Cabire Hanım, yeni evlendiği eşi Emine, tekkeyi verdiği Kohen Efendi, Mişon, bakkal ve gemideki insanlar şahıs kadrosunu oluşturur. Şeyh Zihni Efendi bir din adamıdır. Eşi Cabire Hanım'ı kaybettikten sonra, kendisinden yaşça küçük on yedi yaşındaki Emine ile evlenmiştir. Tekkelerin kapatılmasıyla Şeyh Zihni Efendi kendisini ticarete atar. Komisyoncu Mişon aracılığı ile yumurta işine girmiştir. Buradan uğradığı zararlarla birlikte tefecilik işine girmiştir.

“Bulunmuş Vesika” adlı hikâyede anlatıcı ve Muhittin Birgen, Enver Paşa ve Talat Paşa şahıs kadrosunu oluşturur. Tanin Gazetesi başmuharriri Muhittin Birgen İttihat ve Terakki döneminde basında söz sahibi biridir. Talat Paşa o dönem için önemli bir isimdir. Nüfuz

sahibi olan Paşa, Muhittin Birge'nin işlerine yardım etmiştir. Enver Paşa'dan hoşlanmamaktadır. Hatta sultanın onunla boşatıp; sarayla irtibatını kesmek ister.

“Ne Olacağımı Holivut Bilir” adlı hikâyede Ulvi ve Cahide şahıs kadrosunu oluşturur. Ulvi, modaya uygun giyen ve sıkı takip eden entel bir insandır. Nişanlısı, Cahide'de aynı şekilde modayı takip eden, sürekli israf yapan, özentili bir kadındır. Hatta bu tutku o kadar aşırıya gitmiş ki modaya uygun kilo bile alıp, yabancı bir sanatçıya benzemek için gözlerini şaşılatmıştır.

“Bir Mizahçı İle Mülakat” adlı hikâyede anlatıcı ve Mizahçı Hoca şahıs kadrosunu oluşturur. Anlatıcı, kendine güvenen, güler yüzlü, mizahçıya sormuştur. Bu sorular mizah ile mizah hocalığının farklı şeyler olduğunu ispatlamaya yöneliktir. Mizahçı bu farkı bilmeyerek yazdıklarıyla, gülünç duruma düşmüştür.

“Bir Çalgılı Gazinoda Ne Gördüm” adlı hikâyede üç arkadaş biri anlatıcı olmak üzere, gazinodaki insanlar şahıs kadrosunu oluşturur. Bu üç arkadaş eğlenmeyi, yemeyi ve içmeyi çok seven kişilerdir. Anlatıcı gaziroya girerek eğlenmeyi teklif eder. Ancak bu gazino alışılmışın dışında oldukça sessizdir. Bu yüzden bu üç arkadaşta tuhaf gelir.

“Bir Zabıta Muhbiri ile Mülakat” adlı hikâyede kahraman, eşi ve arkadaşları şahıs kadrosunu oluşturur. Kahramanın arkadaşı cinayet haberi yakalar ve bunu sabaha kadar kutlamayı teklif eder. Arkadaşı yüzünden eşine bir sürü yalan söyleyen adam zor durumda kalmıştır. Arkadaşı da eğlenceye, kadına ve içkiye düşkün, menfaati için her türlü işler yapan bir adamdır.

“Görücü Eğlencesi” adlı hikâyede anlatıcı, hovarda genç ve görücü için gittiği aileler şahıs kadrosunu oluşturur. Hovarda karakter önceden kadın ve sanatçılarla dolaşıp eğlenirken şimdi de görücü olarak gittiği kızlarla eğlenen züppe bir tiptir.

“Bedbaht Bir Adam” adlı hikâyede Ahmet, annesi, noterdekiler, gazeteciler, akrabalar ve komşulardır. Kendi halinde çalışan Ahmet'e yüklü bir miras kalır. Bu parayı almak isterken yaptığı kurnazlık sonucunda içeri atılır. Annesi bu acıya dayanamayarak vefat eder. Ahmet, içeriden çıkınca yalnız başına koca bir mirasla kalır.

“Gözdağı” adlı hikâyede Şahap, Melahat, Şahap'ın arkadaşları, Şevket ve evdeki besleme şahıs kadrosunu oluşturur. Şahap ve Melahat birbirini severek evlenirler. Ancak Şahap'ın arkadaşları onu çok uyarmıştır. Çünkü Melahat, hafifmeşrep bir kadındır. Şahap, evlenmeden

önce Melahat'e gözdağı vermiş ancak beslemeden öğrendiği kadarıyla bunun işe yaramadığı ortaya çıkmıştır.

“Kiralık Smokin” adlı hikâyede anlatıcı, arkadaşları, Melahat ve Celal şahıs kadrosunu oluşturur. Anlatıcı bekâr bir hayat yaşayan, nerede kaldığı belli olmayan bir tiptir. Arkadaşlarının ısrarı üzerine Melahat ile evlenmiş, evliliğinden de çok memnun kalmıştır. Kiralık bir smokin kiraladığı sırada eşinin kendisini Celal adında bir adam ile aldattığını yakalamıştır.

Melahat ise Batılı yaşam tarzın düşkün sürekli balolara giden bir kadındır. Kocasından kalan yüz elli aylıkla geçinen, anlatıcıyı da bu hayata alıştıran hoppa kadın tipini temsil eder.

“Kıskanç Bir Koca” adlı hikâyede anlatıcı, eşi, Necdet ve Emel şahıs kadrosunu oluşturur. Aşırı kıskanç olan anlatıcı eşini takip ettirmek için Necdet adında bir adam tutar. Bu adamı tutmasıyla rahatlayan anlatıcı, dikkatini başka kadınlara verir. Necdet'in Melahat'e ilgisi vardır. Bu durumu kullanarak onunla yakınlaşmıştır. Necdet, Emel ile kaçamak yaptığı otelin yan odasından eşi ve Necdet'in sesini duyarak aldatıldığını anlamıştır.

“Sokak Kedisi” Naci Bey, Nadide Hanım, arkadaşları, işkembecideki müşteriler ve boyalı kadın şahıs kadrosunu oluşturur. Naci Bey ve Nadide Hanım mutlu bir evlilik sürer. Çift Batılı bir eğlence olan poker oynadıkları sırada Naci Bey'in, Nadide'yi azarlaması ile aralarında bir tartışma başlar. Nadide her şeye alınan bir tiptir. Eşinin bu hareketi ile bir kedi sahiplenir. Naci Bey'de bir köpek sahiplenir bu sayılar arttıkça inatlaşma daha da artar. En son çiftin boşanmasıyla hikâye son bulur.

“Dayak Cennetten mi Çıktı” adlı hikâyede açıklamaya tarzıyla yazılmış olmasından net bir şahıs kadrosu ortaya çıkmamaktadır. Anlatıcı başta olmak üzere tarihi pek çok kişiyi ismi geçmektedir.

“Göl İnsanları” adlı hikâyede göle çalışmaya gelen Hamdi, Bulgaryalı Deli İbrahim, Ağazade Mustafa, Kurubacak Mehmet, Salih, Recep, Şerif kaptan, Sarıca'daki Ayşe ve Hatice şahıs kadrosunu oluşturur.

Hamdi, Çanakkale'nin Karabiga'nın Çerkez köyündendir. Köyde sevdiği kıza kavuşamayınca gurbete çıkmıştır. Çalışkan olan Hamdi birçok farklı işte çalışmıştır. Kaptan ile arası bozulması sonucunda çalıştığı işten alacağı alıp, oradan ayrılmıştır.

Bulgaryalı Deli İbrahim ailesiyle birlikte Bulgaristan'dan sırasıyla; Tekirdağ ve Bursa'da yaşamıştır. Geçim sıkıntısı çekince bir okulda hademe olarak çalışmaya başlaması, eşinin de ipek işleme atölyesine başlamasıyla hayatları kötü yönden değişmiştir. En son Terkos Gölü'ne gelen diğer işçilerle birlikte buradan taş çıkarmıştır.

Ağazade Mustafa'nın babası Çatalca taraflarında zengin bir ağadır. Çok güzel bağlama çalan Mustafa, babasının bir sözü üzerine gurbete çıkmıştır.

Kurubacak Mehmet iki kız, dört erkek altı çocuğa sahiptir. İnebolu'nun Derepınarı'nın köyünden olan Mustafa vergi, giyim gibi masraflarını çıkardıktan sonra ailesinin yanına geri döner.

Salih, Şerif Kaptan'ın akrabası ve çalışanların en küçüğüdür. Hamdi, Salih'in çalışmasını uygun bulmayarak çocuğun babasına götürmüş bu yüzden Şerif Kaptan ile araları açılmıştır.

Recep'te İnebolu'nun Derepınar'ın köyünden, Mehmet ile aynı sebepten dolayı gelmiştir. Ancak durumu ona göre daha iyidir.

Şerif Kaptan kırk beş elli yaşlarında, sinirli ve hareketli bir adamdır. Salih'ten dolayı Hamdi ile tartışmıştır.

“Çoban Ali” adlı hikâyede Çoban Ali, yardımcısı Ahmet, Rıza Ağa ve oğlu Hüseyin, Hacı İmam, Fatma'nın annesi ve babası Kâmil, Şadiye ve jandarmadır.

Çoban Ali işini çok iyi yapan uzun boylu bir adamdır. Köyden Fatma ile evlenecektir. Ancak Fatma'nın babası bundan cayınca; Rıza Ağa ve Hacı İmam'ın onayını alarak Hüseyin ile kızı kaçırrır. Kızın babası bunun üzerine şikâyetçi olmuş ancak Hüseyin Bey ağalığında ona verdiği güçle bundan vazgeçirmiştir. Fatma bu evliliği istemez; babasının onu verdiğini söyleyerek kabul ettirmeye çalışırlar.

“Gelin-Kadın Oyunu” adlı hikâyede Sultan, Bekir, Çavuş'un Sıtkı, Marangoz Halil, Hafız Murat, Sultan'ın annesi Emine, İmam ve gelini Şehime, Muhtar Reşit Ağa, Emine'nin kız kardeşi ve Remzi şahıs kadrosunu oluşturur.

Sultan, küçük yaştan itibaren farklı erkeklerle gönül ilişkisi olan hafifmeşrep bir kadındır. Küçükken Bekir ile gelin-kadın oyunu oynamıştır. Bekir'den sonra Sıtkı ile ormanda birlikte olmuş, Sıtkı onu orada bırakıp kaçmıştır. Hafız Murat'la evli olduğu sırada Marangoz Halil ile kaçamak yaptığı sırada çocuklara yakalanmıştır. Eşinden dayak yiyen kadın o vefat

ettikten sonra kimseyle gönül ilişkisi yaşamamıştır. Köylü peşinde düştüğü sırada Remzi'den yardım istemiş; Bekir de onu teyzesine Kızılcahamam'a götürmüştür.

Bekir, küçük yaşta babasını kaybetmiş, evin geçimini sağlayan, ağırbaşlı bir adamdır. Sakin ve efendi oluşuyla tüm köy halkı tarafından takdir edilen biridir. Sultan'ın teyzesine gitmesine yardımcı olan kişi odur.

Çavuş'un Sıtkı boy olarak biraz uzun, geniş omuzlu, yanık türküler söyleyen babayiğit bir adamdır. Küçükken babası cezaevindeyken veremden vefat etmiştir. Geçmişte Sultan'ın ormanda bırakarak kaçmış ancak hikâyenin sonunda ondan vazgeçmediği anlaşılır.

Marangoz Halil, Sultan'ın çocuklar tarafından basıldığı, hikâyenin sonunda Sultan'ın peşine düşen adamdır.

Hafız Murat, Sultan'ın eşidir. Bankada hademelik yapmış sonra askere gitmiştir. Otuz cüzden yirmisini ezbere bildiği için “hafız” denmiş, kısa boylu, çekingen bir adamdır. Eşi onu aldattığı için dövmüştür.

Remzi, Ağa'nın yeğeni, işçilerin başında duran kişidir.

“**Arabacı**” adlı hikâyede arabacı, kalın sesli kadın, kekeme kadın ve kekeme kadının kızı Cemile'dir.

Arabacı on sekiz on dokuz yaşlarında, demiryolu için tahta taşıyan bir adamdır. Yoldaki kadınların ricasını kırmayıp onları arabaya alıp, gidecekleri yere kadar götürmüştür. Sohbet sırasında kendi hakkında doğru olmayan bilgiler vermiştir. Askerlik yapmadığı halde yaptığını söylemesi, nişanlı olduğu halde hayatında kimsenin olmadığı demesi bunlardan birkaçıdır.

Kekeme kadın arabacıya köyde güzel bir kızları olduğunu, onu görmesi için götürmeyi teklif eder. Arabacı bunu kabul edip, köye gider. Kekeme kadının kızı Cemile'yi yan gözle süzerek, o gece orada kalıp sabah ayrılır. Kekeme kadın ve kalın sesli kadın kardeştir. Kekeme kadın kocasını bir savaşta kaybetmiştir. Güzel kızını evlendirip, evi çekip çevirecek bir erkeğe ihtiyaç duymaktadır.

“**Nam Uğruna**” adlı hikâyede Şaban Yurdakuler, eşi Seval Yurdakuler, oğulları Türker Yurdakuler, Musa Çavuş, Mühendis Kırıl Bey, Başmühendis Nazmi Bey, jandarma yüzbaşı, protokol üyeleri ve işçiler şahıs kadrosunu oluşturur.

Musa Çavuş'un asıl adıyla Veli Geyik'tir. Çorum cezaevinden kaçtıktan sonra kendisini bu kimlikle gizlemiştir. En büyük arzusu nam şöhret sahibi olmaktır. Türker Yurdakuler'in oğlu baraja düştüğü sırada onu kurtarmasıyla şöhret olacağını düşünür. Ancak gazetede küçük bir bölümde ona yer vermeleriyle hayal kırıklığına uğramıştır.

Şaban Bey, Amerikan hayranlığıyla ön plana çıkan, kaba biridir. Oğlunun dış görünüşü olarak kovboy gibi durmasıyla övünür. Musa Çavuş oğlunun kurtardığı için ona açık çek vermiştir.

Seval Hanım kendi geleneklerine yabancı kalmış, kocasının kabalığından dolayı Kırıl Bey'in hareketlerinden etkilenen bir kadındır. Açılıştaki puro etmesi ve şampanya patlaması onun Batılı tarzda yetişmesinin en önemli örneğidir.

Kırıl Bey, Şaban Bey'in projelerinde çalışan, Başmühendis'in çalışanıdır. Seval Hanım'a güzel sözler söyleyerek birlikte olmuş, züppe bir tiptir.

Türker Yurdakuler, Şaban Yurdakuler ve Seval Yurdakuler'in oğludur. Kovboy gibi giydiğinden dolayı, Amerikan hayranı babası onunla gurur duyar.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâyede Tamzara, Kör Safiye'nin Mühlet, anlatıcı, Dersimli Haydo Çavuş, Seyit Koca Bey, Hoca Zikrettin Efendi ve kâtibi, Odacı Hasan Ağa, kaptan ve halk şahıs kadrosunu oluşturur.

Tamzara, köyde karıştığı cinayetden dolayı askerden arkadaşı Dersimli Haydo Çavuş'un yanına kaçmıştır. Celal Bayar Dönemi'nde çıkan kanunla buradaki halk zorunlu göç ettirilmiştir.

Hoca Zikreddin Efendi, Trabzon'un en zenginlerindendir. Şeker hastası olan adam, son eşi Gürcü kızı Almanya'ya gönderip ilaç getirten, halka mevlit, memurlara içkili yemek veren, merhametsiz ve çıkarıcı bir tiptir. Deposunu devlete kiraya vermiş, deponun içindekiler halk çıkarmıştır. Hoca Zikreddin Efendi'nin kâtibi de kendisi gibi merhametsizdir.

Kırk yıldır odacılık yapan Odacı Hasan Ağa, yeni memur olanlara iş öğretene, depo olayında Vali tarafından görevlendirilen kişidir.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâyede Hindi Sultanı Kutluyar ile Kandahar Sultanı Şehriyar, saraydakiler, deniz ecinnisi ve deniz kızı şahıs kadrosunu oluşturur. İki kardeşin eşleri tarafından aldatılmış, ikisi de bu ihanete ortak olan herkesi öldürtür. Bu olaylardan sonra iki

kardeş her şeyi bırakıp, derviş olurlar. Deniz kenarına giden kardeşlerin karşısına çıkan deniz kızının cazibesinde çok etkilenirler. Deniz kızı da bu iki kardeşe kadınlar hakkında bilgi verir.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâyede Uzun İmam şahıs kadrosunun başkişisidir. Başından birçok dinî hadise geçmiştir. Çorumlu Hasan Paşa onu huzuruna çağırıp Abdülhamit’in saraya çağırıldığını söylemiştir. Abdülhamit, Arap Hoca ile Uzun İmamı sınava tutmuş; Uzun İmam sınavı geçip, fermanlı hoca olmuştur. Trendeki insanlarda bu hikâyeleri daha önce başkalarında dinlemeleriyle ön plana çıkar.

2.3. Zaman

Zaman, genellikle bir vakıanın devamlılığı ve ilerleyişi olarak tarif edilir. Zaman sadece fiziksel bir süreç değildir. Aynı zamanda kişilerin yaşamış olduğu deneyimler ve algılarla yeniden anlam kazanabilir. Yani zaman ölçülebilir bir kavram olduğu gibi kişinin içsel dünyasında da farklı bir şekilde deneyimlenebilir.

Kemal Tahir hikâyelerinde zaman sadece olayların geçtiği kronolojik bir sırada değildir. Aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve psikolojik bağlamda kendini gösteren bir unsurdur.

“Dutlar Yetişmedi” kitabındaki hikâyeleri incelediğimizde zaman; toplumsal ve psikolojik düzeyde derinlemesine işlenmiştir. Özellikle kitapta yer alan hikâyelerin çoğunu yazar hapishanede bulunduğu 1938 ile 1950 yılları arasındaki dönemde yazmıştır.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâyede zaman; reel zamanla bağlantılı olarak yedi sekiz aylık bir süreyi kapsar. Dut ağaçlarının yetişmemesi geçmiş zamandaki umudu, şimdiki zamandaki hayal kırıklığını ve gelecek zamandaki belirsizliği temsil eder. Yazar, zamanı yalnız bir süreç olarak değil; aynı zamanda hikâyedeki kahramanın içsel duygu ve dönüşümlerini belirleyen bir unsur olarak kullanır.

“Hürriyet Nedir?” adlı hikâyede yazarın hapishane yılları zaman unsurunu doğrudan etkiler. Yazar, zaman unsurunu yalnız kronolojik bir çerçevede değil; aynı zamanda karakterin hem bireysel hem de toplumsal özgürlükle ilişkisini derinlemesine yansıtmak bir şekilde kullanılır.

“Acayip Düşmanlık” adlı hikâyede zaman; kısa ama yoğun bir zaman diliminde geçer.

“(7500) Lira” adlı hikâyede zaman; yazarın hapishane yıllarının izleriyle yoğrularak kısa bir zaman diliminde ilerler.

“Ökkeş” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“(Mürekkap Yalamak)” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“(Muhtar)” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı ilerleyen bir süreç olmasına rağmen belirli bir zaman söz konusu değildir.

“Bir Cinayet Hikâyesi” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı on yedi aylık bir zaman diliminde geçer.

“Doğruluk” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak Naci’nin geçmişte yaşadığı anıların bugünkü kişiliğini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyar.

“Zavallı Namus” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“Zübük’ten Mektuplar: Er Kulübü ve (Er Kulübü)” adlı hikâyelerde zaman; gerçek zamanlı iki günlük zaman diliminde geçer.

“(Vazife Vermek)” adlı hikâyelerde zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak 1900 İhtilali, 31 Mart Vakası, Birinci Dünya ve Cumhuriyet’in ilk yılları gibi tarihsel kırılmaların yaşandığı, geçmişle bugünün iç içe geçtiği bir zaman dilimi söz konusudur.

“Üniversite” adlı hikâyede ileriye dönük bir zaman akışı vardır.

“(İhanet)” adlı iki hikâyede zaman; yalnız bugünü değil ileriye dönük bir zaman kullanılarak, toplumsal yozlaşmayı gözler önüne sermiştir.

“Taburcu” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir gecelik zaman diliminde geçer.

“(Kesilecek Bacak)” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı iki günlük bir zaman diliminde geçer.

“(İspiyon)” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı, günlük hayatın içinden kısa bir zaman dilimini kapsar. Geriye dönüş tekniği kullanılarak da hikâyedeki kişilerin geçmiş deneyimleriyle şekillenen ruhsal durumları iyi bir şekilde analiz edilir.

“Bobstil Olmuşum” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı dört beş aylık bir zaman dilimden geçer. Geriye dönüş tekniği kullanılarak da kişilerin içsel değişimi şekillenir.

“Çıplak İnsanlar” adlı hikâyede zaman; hem geçmişin hem de şimdiki zamanın iç içe geçtiği belirsiz bir zaman diliminde geçer.

“İş Arayanlar” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir akışta ilerlemiş ve bu akış kişilerin iş ararken ki çaresizliğini derinleştirmiştir.

“(Kısa Kısa)” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı kısa kısa kesitlerden oluşur.

“Terzi Nuri Usta” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı ve geriye dönüş tekniği kullanılarak bireyin içsel dünyası ve toplumsal baskılar gözler önüne serilir.

“Alaybeyoğlu Yaşar” adlı hikâyede zaman; toplumsal değişim ve dönüşümleri yansıtan gerçekçi bir zaman diliminde geçer. Geriye dönüş tekniği kullanılarak karakterin iç dünyası derinleşmiştir.

“Satılmış Ağa” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer. Geriye dönüş tekniği kullanılarak köydeki sosyal yapının dönüşümünü yansıtır.

“Marangoz Ahmet Çavuş” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir anlatımda ilerler. Geriye dönüş tekniği kullanılarak; karakter üzerinden bireysel ve toplumsal çatışmanın arka planı ortaya konmuştur.

“Zehra’nın Defteri” kitabındaki hikâyeleri incelediğimizde zaman; gerçek zamanlı bir ilerleyişe sahiptir. Geçmiş ve şimdiki zaman arasında kurulan bağlarla karakterlerin iç dünyaları çoklu boyut da yansıtılır.

“Zehra’nın Defteri” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak karakterin anılarının çağrışımıyla içsel bir akışta ilerler.

“Adi Bir Macera” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“Maceraperest” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanla birlikte geriye dönüş tekniği kullanılarak; karakterin ruhsal çözümlemesi ve toplumla yaşadığı çatışma öne çıkar.

“Han” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak; gerçek zamanlı kısa bir zaman diliminde geçer.

“İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum-Boğaz Meselesi” geriye dönüş tekniği kullanılarak; geçmiş ile şimdiki zaman içi içe geçmiştir. Bu durum toplumsal dönüşüm üzerinden şekillenmiş çok yönlü bir anlatı aracı haline gelmiştir.

“(Dört Bin) Lira)” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı kısa bir zaman diliminde geçer.

“Şahsi Teşebbüs” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı ilerleyen bir akışa sahiptir.

“Tazı” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı on dokuz yıllık bir zaman dilimini kapsar.

“Bozgun” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı kısa bir zaman diliminde geçer.

“Şaban Paşa’nın Hatıraları” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak karakterin içsel dünyasına derinlik katar.

“Sör Doktor Can Katar Beg Lokman” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı bir zaman diliminde gerçekleşir.

“Kürt Masalları” adlı hikâyede zaman; belirgin bir zaman yoktur. Gerçek zamanlı bir gecelik zaman diliminde geçer.

“Gülen Azap Hanı” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı akışla birlikte geriye dönüş tekniği kullanılır.

“Bir Masal” adlı hikâyede zaman; belirli değildir.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak dönemin sosyal yapısını yansıtmış, o zaman diliminin atmosferi oluşturulmuştur.

“Üstadın Ölümü” kitabındaki hikâyeleri incelediğimizde zaman; gerçek zamanlı akışla beraber, geriye dönüş tekniği ve belirsiz zaman kullanımı vardır. Bu şekilde zamanın kullanımı her hikâyede karakterlerin içsel dünyalarını, geçmiş ile hesaplaşmalarını ve toplumsal bağlamdaki yerlerini vurgulayan bir unsur olarak kullanılır.

“Bir Mısırî Hikâyesi” adlı hikâyede zaman; Eski Mısır döneminde geçer.

“Şecere Meselesi” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir yıllık zaman diliminde geçer.

“Velinimetimiz Müvezzi” adlı hikâyede belirgin bir zaman dilimi yoktur.

“Bütün Ahmet Ayağa Kalksın” adlı hikâyede zaman; belirgin bir zaman dilimi olmamasına rağmen gerçek zamanlıdır.

“Mollalar Asker” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir akışta ilerlerken Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemin etkileri vardır.

“Yalancı Şahit” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı akışla birlikte geriye dönüş tekniği kullanılır.

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede zaman; ileriye doğru bir akışla devam eder.

“Binin Yarısı Beş Yüz” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı beş altı aylık bir zaman diliminde geçer.

“Herkesi Durduran Adam” adlı hikâyede zaman; şimdiki zamanda yoğunlaşarak gerçek zaman akışında ilerler.

“Ezilmiş Adam” adlı hikâyede zaman; ileriye doğru bir akışla devam eder.

“Üstadın Ölümü” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı akışla birlikte geriye dönüş tekniği kullanılır.

“Rayların Sesi” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı bir dilimde gerçekleşir.

“Dülger” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı bir dilimde gerçekleşir.

“Bekâr Çamaşırı” adlı hikâyede zaman; ileriye doğru bir akışla devam eder.

“Sarmaşık” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı kısa bir zaman diliminde geçer.

“Bir Yaz Hikâyesi” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı yaz mevsiminde geçer.

“Ticaretten Kolayı Yok” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir dilimde geçer.

“Bulunmuş Vesika” adlı hikâyede zaman; çerçeve hikâye tekniği ile geçmiş ve şimdi çok katmanlı bir akışla kullanılır.

“Ne Olacağımı Holivut Bilir” adlı hikâyede zaman; ileriye doğru bir akışla devam eder.

“Bir Mizahçı ile Mülâkat” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“Bir Çalgılı Gazinoda Neler Gördüm” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı akşam vaktinde geçer.

“Bir Zabıta Muhbiri İle Mülâkat” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı gece vaktinde geçer.

“Görücü Eğlencesi” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı bir dilimde gerçekleşir.

“Bedbaht Bir Adam” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı üç günlük zaman diliminde geçer.

“Gözdağı” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir yıllık zaman diliminde geçer.

“Kiralık Smokin” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı üç aylık zaman diliminde geçer.

“Kıskanç Bir Koca” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı yaklaşık olarak dört aylık bir zaman diliminde geçer.

“Sokak Kedisi” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı yaklaşık olarak bir yıllık zaman diliminde geçer.

“Dayak Cennetten mi Çıktı” adlı hikâyede zaman; geriye dönüş tekniği kullanılarak gerçek zamanlı kısa bir dilimde gerçekleşir.

“Göl İnsanları” kitabındaki hikâyeleri incelediğimizde zaman; gerçek zamanlı ilerlerken, geriye dönük anlatım tekniğiyle karakterlerin içsel dünyalarını yansıtan katmanlı bir yapıda kullanılır.

“Göl İnsanları” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı altı günlük bir zaman diliminde geçer.

“Çoban Ali” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı üç aylık bir zaman diliminde geçer.

“Gelin-Kadın Oyunu” adlı hikâyede zaman; ileriye doğru bir akışla devam eder.

“Arabacı” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı bir günlük zaman diliminde geçer.

“Nam Uğruna” adlı hikâyede zaman; gerçek zamanlı iki günlük zaman diliminde geçer.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâyede zaman; İkinci Dünya Savaşı’nın olduğu zaman diliminde geçer.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâyede belirli bir zaman dilimi yoktur.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâyede zaman; çerçeve hikâye tekniği ile geçmiş ve şimdi çok katmanlı bir akışla kullanılır.

2.4. Mekân

Mekân, olayların veya varlıkların geçtiği fiziksel ya da zihinsel alandır. Bu fiziksel mekân somuttur. Ev, mahalle, şehir veya ülke olabilir. Zihinsel mekân ise bireyin anıları veya hayal dünyasıdır.

Kemal Tahir’in hikâyelerinde mekân yalnız fiziksel olarak değil; toplumsal değişim ve dönüşümlerin sahnesi işlevi görür. Yazarın hikâyelerinde sıkça kullandığı mekânlar arasında köy, şehir, cezaevi, araba, tren, han gibi geçiş mekânları önemli yer tutar.

Yazarın hikâyelerinde köy; köylü-ağa, ezen-ezilen gibi sosyolojik çözümleme yerleridir. Şehir ve kasabalar; özellikle toplumun değişim ve dönüşüm yaşaması sonucu ortaya çıkan kültürel çatışmaların ortaya çıktığı yerlerdir. Cezaevi; karakterin içsel dönüşüm geçirdiği yerdir. Araba, tren, han gibi geçiş mekânları; karakterin ve toplumun değişim ve dönüşüm geçirdiği yerlerdir. Bu bölümde yazarın dört hikâye kitabındaki mekân kavramı tek tek tespit edilmiştir.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâye kitabında mekân yalnız olayların yaşandığı yer olarak değil; bireylerin ruh hallerinin ve toplumsal gerçeklerin yansıması olarak kullanılır. Böylelikle mekân metnin havasını belirleyen, sosyal meseleleri ortaya koyan ve bireylerin ruhsal durumlarıyla bütünleşen güçlü bir anlatım unsurudur.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâyede olay; Malatya’da bir Anadolu kasabasında ve cezaevinde geçer.

“Hürriyet Nedir?” ve “(Mürekkep Yalamak)” adlı hikâyelerde olay; cezaevinde geçer.

“Acayip Düşmanlık” adlı hikâyede olay; cezaevinde, Bursa’da ve İstanbul’un çeşitli semtlerinde geçer. Yazar yol, vapur gibi geçiş mekânları seçerek bireyin fiziksel ve psikolojik değişim sürecine yer verir.

“(7500) Lira” adlı hikâyede olay; cezaevinde, Bursa’da ve İstanbul’un çeşitli semtlerinde geçer. Yazar yol, vapur gibi geçiş mekânlarını bu hikâyede de kullanmıştır.

“Ökkeş” adlı hikâyede olay; Çankırı Cezaevi, Çorum ve Sivas şehirlerinde geçer.

“(Muhtar)”, “Çıplak İnsanlar”, “İş Arayanlar” ve “Terzi Nuri Usta” adlı hikâyelerde olayın geçtiği belirgin bir mekân yoktur.

“Bir Cinayet Hikâyesi” adlı hikâyede olay; İstanbul’un Ortaköy, Üsküdar, Dolmabahçe ve Kasımpaşa semtlerinde geçer.

“Doğruluk”, “(Vazife Vermek)” ve “Bobstil Olmuşum” adlı hikâyelerde olay; İstanbul’da geçer.

“Zavallı Namus” adlı hikâyede olayın geçtiği belirgin bir mekân yoktur. Nazif Bey’in yaşadığı ev ve devlet dairesi anlatının geçtiği mekândır.

“Zübük’ten Mektuplar: Er Kulübü” adlı hikâyede olayın geçtiği belirgin bir mekân yoktur. Anlatı, Erler Kulübü adı verilen salonda geçer.

“Üniversite” adlı hikâyede olay; İstanbul’un Beyazıt, Eminönü, Taksim semtlerinde ve Şişli Bulgar mezarlığında geçer.

“(İhanet)” adlı hikâyede olay; Cevat’ın İstanbul’un Şişli semtindeki Halaskargazi’deki evinde ve cezaevinde geçer.

“Taburcu” adlı hikâyede olay; hastanede geçer.

“(Kesilecek Bacak)” adlı hikâyede olay; Kastamonu bir köyde, hastane ve cezaevinde geçer.

“(İspiyon)” adlı hikâyede olay; İstanbul’un Kadıköy semtinde, Merdivenköy ve Çiftehavuzlar’da geçer.

“Alaybeyoğlu Yaşar” adlı hikâyede olay; Çankırı Cezaevi’nde ve bu şehrin Korgun Bölgesi’nde geçer.

“Satılmış Ağa” adlı hikâyede olay; Çankırı Cezaevi ve köyde geçer.

“Marangoz Ahmet Çavuş” adlı hikâyede olay; Çorum Cezaevi’nde geçer.

“Zehra’nın Defteri” adlı hikâye kitabında da yazar mekânı yalnız olayların yaşandığı yer olarak değil; bireylerin ruh hallerinin ve toplumsal gerçeklerin yansıması olarak kullanmıştır. Böylelikle hikâyenin teması derinleşmiş, çok katmanlı bir yapı unsuru haline gelmiştir.

“Zehra’nın Defteri”, “Adi Bir Macera”, “İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum-Boğaz Meselesi” adlı hikâyeler İstanbul’un çeşitli semtlerinde geçer.

“Maceraperest”, “(Dört Bin Lira)” “Sör Doktor Can Katar Beg Lokman” adlı hikâyeler İstanbul’da geçer.

“(Han)” adlı hikâye; yazarın geçiş mekânı olarak kullandığı handa geçer.

“Şahsi Teşebbüs” adlı hikâye; Ankara’da geçer.

“Tazı” adlı hikâye; köyde geçer.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâye; Fransa’da geçer.

“Bozgun” adlı hikâye; Bandırma, Aydın, İzmir ve Burdur şehirlerinde geçer.

“Şaban Paşa’nın Hatıraları” adlı hikâye; Kafkasya ve Romanya mekân olarak kullanılır.

“Kürt Masalları, Gülen Azap Hanı, Bir Masal ve Fermanlı Hoca” adlı hikâyelerde mekân olarak; var olmayan ütopik mekânlar kullanılmıştır.

“Üstadın Ölümü” adlı hikâye kitabında mekân olarak İstanbul’un çeşitli semtleri göze çarpar. Bu mekânlar bireylerin ruh hallerini ve toplumsal gerçekleri yansıtan unsurlar olarak kullanılır.

“Bir Mısırî Hikâyesi” adlı hikâye; Mısır’da geçer.

“Şecere Meselesi” adlı hikâye İstanbul ve Suudi Arabistan’ın Necid Bölgesi’nde geçer.

“Velinimetimiz Müvezzi”, “Mollalar Asker”, “Bekâr Çamaşırı”, “Görücü Eğlencesi”, “Bedbaht Bir Adam”, “Kiralık Smokin” ve “Bir Cinayet Hikâyesi” adlı hikâyeler İstanbul’un çeşitli semtlerinde geçer.

“Bütün Ahmetler Ayağa Kalksın” adlı hikâye; Çankırı’nın Kurşunlu Bölgesi’nde geçer.

“Yalancı Şahit”, “Kuş Kafesleri”, “Binin Yarısı Beş Yüz”, “Herkesi Durduran Adam”, “Ezilmiş Adam”, “Üstadın Ölümü”, “Rayların Sesi”, “Dülger”, “Bir Yaz Hikâyesi”, “Bulunmuş Vesika”, “Bir Mizahçı ile Mülakat”, “Bir Çalgılı Gazinoda Neler Gördüm”, “Bir Zabıta Muhbiri ile Mülakat”, “Gözdağı”, “Kıskanç Bir Koca”, “Sokak Kedisi” ve “Dayak Cennetten mi Çıktı” adlı hikâyeler; İstanbul’da geçer.

“Sarmaşık” adlı hikâyede olayın geçtiği belirgin bir mekân yoktur.

“Ticaretten Kolayı Yok” adlı hikâye; İstanbul’un Fatih semtindeki Zeyrek Mahallesi, İspanya, Mısır Port-Said Limanları’nda geçer.

“Göl İnsanları” adlı hikâye kitabında mekân olarak Çorum ve Çankırı yöresi göze çarpar. Mekânlar incelendiği zaman anlatıda önemli bir işleve sahip olmadığını görüyoruz.

“Göl İnsanları” adlı hikâye; Terkos Gölü ve çevresinde ve Sarıcalar Köyü’nde geçer.

“Çoban Ali” adlı hikâye; İstanbul, Gebze ve Çorum ilinin ilçesi olan İskilip’in bir Köyü’nde geçer.

“Gelin-Kadın Oyunu” adlı hikâye; Çankırı ve çevresi, Bayındır Köyü ve Kızılcahamam’da geçer.

“Arabacı” adlı hikâye; Çankırı ve çevresi, Suhizarı ve Aslanlar Köyü’nde geçer.

“Nam Uğruna” adlı hikâye; Ankara ve çevresinde geçer.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâye; Dersim, Erzincan ve çevresi, Gümüşhane ve Trabzon’da geçer.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâye; Afganistan ve Hindistan’da geçer. Bunun yanın ütöfik mekânlar da kullanılmıştır.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâye de ütöfik mekânlar kullanılmıştır. Bunun yanında Hindistan, Irak ve İstanbul anlatının geçtiği diğerk mekânlardır.

2.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, hikâyeyi anlatan kişi; bakış açısı ise anlatıcının olayları nasıl bir gözle gördüğü ve aktardığıdır. Hikâye türünde anlatıcı ve bakış açısının çok önemli bir yeri vardır. Hikâye kısa bir tür olduğundan karakterlerin ruhsal durumları, yaşadıkları olaylar ve toplumsal gerçeklik bu unsurlardan dolayı etkili bir şekilde verilir.

Kemal Tahir’in hikâyelerini incelediğimiz zaman anlatıcı yalnız anlatmaz; aynı zamanda toplumsal yapıyı da çözümler. Bakış açısı da olayları toplumsal ve tarihsel bir şekilde ele alarak geniş bir perspektif sunar. Bu şekilde yazar hem edebi bir işlev hem de ideolojik bir işlev üstlenir.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâyede yazar birinci tekil kişi anlatıcı, şahitlik bakış ağısıyla olayları anlatır. Kahramanın ruhsal durumuna da hâkim olan yazar, kendi kişisel değerdendirmelerini de yansıtır.

“Hürriyet Nedir?, Acayip Düşmanlık ve (7500) Lira ” adlı otobiyografik özellikler taşıyan bu hikâyelerde kahraman bakış ağılı, birinci tekil anlatıcı vardır. Yazar, karşısında eşi varmış gibi sohbet havasında hikâyeyi anlatmıştır.

“Ökkeş” adlı hikâyede gözlemci bakış ağılı, üçüncü şahıs anlatıcı vardır. Bu sayede kahramanların psikolojik ve fizyolojik hallerini betimlerken, anlatımı onların ifadelerine bırakır.

“(Mürekkap Yalamak)” adlı hikâyede yazar birinci tekil kiři anlatıcı, şahitlik bakış ağısıyla olayları anlatır. Yazar ve üstat arasından gečen konuşmalara göre anlatıcı yazarın kendisidir; olayları da kendisi anlatır.

“(Muhtar)” adlı hikâyede gözlemci bakış ağılı, üçüncü şahıs anlatıcı vardır. Anlatıcı, muhtarların resmi işlerdeki işlevlerini gözlemleyerek anlatır.

“Bir Cinayet Hikâyesi” adlı hikâye hâkim bakış ağılı, üçüncü tekil anlatıcı olarak görünse de kahraman Sadık’ın olayları, doğrudan kendi gözünden, yaşadığı her şeyi anlatması kahraman bakış ağılı, birinci tekil anlatıcının varlığına işaret eder.

“Doğruluk” adlı hikâyede hâkim bakış ağılı, üçüncü tekil anlatıcı vardır. Yazar, Naci’nin çocukluğundan başlayarak, avukat olduğu yaşa kadar anlatımı bununla aktarır.

“Zavallı Namus” adlı hikâyede Defterdar ve ceza hâkiminin aralarında gečen konuşmalar kahraman bakış ağılı, birinci tekil anlatıcıyla anlatılır. Ceza hâkiminin duygu ve düşüncelerinin anlatıldığı kısım da hâkim bakış ağılı, üçüncü tekil anlatıcı kullanılmıştır.

“Zübük’ten Mektuplar: Er Kulübü ve Er Kulübü” adlı hikâyelerde kahraman bakış ağılı, birinci tekil anlatıcı vardır. Anlatı Zübük’tür. Tüm olaylar ve yaşananlar onun ağzından anlatılır.

“(Vazife Vermek)” adlı hikâyede kahraman bakış ağılı, birinci tekil anlatıcı vardır. Yazar, kendi görüşünü okuyucu ile paylaşmak için vazife vermek kavramını kullanmıştır.

“Üniversite” adlı hikâyede yazar, kahramanların ruhsal durumunu daha iyi anlatmak için hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatı kullanmıştır. Kahramanların kendi aralarında geçen diyaloglar ise kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı ile aktarılır.

“(İhanet)” adlı hikâyelerin ilkinde kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı kullanılarak olaylar Sadık’ın ağzından anlatılmıştır. İkinci hikâye de ise hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcı kullanılarak kahramanların psikolojik durumları tüm yönleriyle gözler önüne serilmiştir.

“Taburcu” adlı hikâyede kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı vardır. Kahramanın hastaneye geldiği ilk andan itibaren olayları anlatmasında bu yöntem etkili olmuştur.

“(Kesilecek Bacak)” adlı hikâyede Ali’nin hayat hikâyesini kendi ağzından anlatmasıyla kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı kullanılmıştır.

“(İspiyon)” adlı hikâyede memurların yaşadığı ispiyon olayı; kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı ile okuyucuya aktarılır.

“Bobstil Olmuşum” adlı hikâyede kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla yazılan hikâyede anlatıcı tüm olayları kendi ağzıyla anlatmıştır.

“Çıplak İnsanlar” adlı hikâyede hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcıyla yazar, iki insanı ele alarak özelliklerini incelemiştir. Bu yöntem sayesinde yazar, kahramanları ruhsal açıdan bütünüyle analiz etmiştir.

“(Kısa Kısa)” adlı hikâyede kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla yazar, toplumsal birçok meseleyi ele almıştır.

“Alaybeyoğlu Yaşar” adlı hikâyede Yaşar’ın olayları kendi ağzından anlatmasıyla kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı kullanılmıştır.

“Satılmış Ağa” adlı hikâyede kahramanların kendi aralarında diyalogları olan bölümlerde kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı vardır. İlk bölümde ise gözlemci bakış açılı, üçüncü şahıs anlatıcı vardır.

“Marangoz Ahmet Çavuş” adlı hikâyede kahramanların cezaevinde konuşmaları ve olayları anlatırken kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı kullanılır.

“Zehra’nın Defteri” adlı hikâyede kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı ile tüm olaylar Zehra’nın ağzından aktarılmıştır. Bu sayede Zehra herkesin ruhsal durumuna, hal ve hareketlerine hâkimdir.

“Adi Bir Macera” adlı hikâyede Ekrem’in ağzından olay ve kişiler; kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcı ile aktarılmıştır.

“Maceraperest” adlı hikâyede Melahat’in arkadaşı olayları anlatan ve yorumlarını katan kişi olarak; kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla hikâye okura aktarılır.

“İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum ve Boğaz Meselesi” adlı hikâyeler birbirini devamı şeklindedir. Anlatıcı kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla yaşadığı olayları ve deneyimlerini arkadaşı Ali Efendi Ağa’ya aktarır.

“Şahsi Teşebbüs” adlı hikâyede kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkan şahsi teşebbüs kavramı hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcıyla yazar okuyucuya aktarır.

“(Tazı)” adlı hikâyede Abdullah Ağa’nın eve gelişinden itibaren yazar, gözlemci bakış açısıyla olayları aktarır.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâyede hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcıyla yazar; Fransa’da yaşanan olayları, Lui’nin psikolojik ve fiziksel özelliklerini ve Nesles ailesinin kızlarının birbiriyle yarışması tüm yönleriyle aktarılır.

“Bozgun” adlı hikâyede Yüzbaşı’nın savaştan sonra yaşadığı tüm olaylar; kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı ile aktarılır.

“Şaban Paşa’nın Hatıraları” adlı hikâyede anlatıcı, Şaban Paşa’nın hayatından hareketle kendi hayatına değinmiş kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı ile aktarır.

“Sör Doktor Can Katar Beg Lokman” adlı hikâyede açıklayıcı anlatım ağır bastığı için yazar, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla hikâyeyi aktarır.

“Kürt Masalları” adlı hikâyede kahramanların hal ve hareketleri, gözlemci bakış açılı anlatıcı ile aktarılır.

“Gülen Azap Hanı” adlı hikâyede anlatıcı kadının, karşısındaki ile diyalogları kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcı ile aktarılır.

“Bir Masal” adlı hikâyede anlatıcı Mısır’da meydana gelen bir olayı ve sonuçlarını gözlemci bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcı aktarır.

“Şecere Meselesi” adlı hikâyede yazar hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak Keramet Bey’in ruhsal ve sosyal çevresine bütünüyle hâkimdir.

“Velinimetimiz Müvezzi” adlı hikâyede anlatıcı hâkim bakış açılı, üçüncü tekil anlatıcı kullanarak hikâyedeki tüm olay ve kişiler her şeye hâkim bir şekilde karşımıza çıkar.

“Bütün Ahmetler Ayağa Kalsın” adlı hikâyede yazar, gözlemci bakış açısıyla tüm yaşananları tarafsız bir şekilde okuyucuya aktarır.

“Mollalar Asker” adlı hikâyede yazar, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; Hüsamettin Fırıldaki Efendi’nin ve diğer kişilerin ruhsal durumlarına kadar her yönüyle hâkim olması sağlanmıştır.

“Yalancı Şahit” adlı hikâyede yazar, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; hikâyedeki tüm kişilerin ruhsal durumuna hâkimdir.

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede yazar, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; hikâyedeki tüm olaylara ve kişilere bütünüyle hâkimdir.

“Binin Yarısı Beş Yüz” adlı hikâyede yazar, Nuri Efendi ve Ayşe’nin ruhsal durumuna tamamen hâkimdir. Bunu hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak okuyucuya aktarmıştır.

“Herkesi Durduran Adam” adlı hikâyede yazar, Hanife Hanım üzerinden hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; kahramanların hem dış dünyası hem de iç dünyasına tümüyle hâkimdir.

“Ezilmiş Adam” adlı hikâyede anlatıcı patron, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; tüm olaylara hâkim bir şekilde hikâyeyi aktarır.

“Üstadın Ölümü” adlı hikâyede anlatıcı karakterlerin kafasındaki düşünceden yüz mimiklerine kadar hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak okuyucuya aktarır.

“Rayların Sesi” adlı hikâyede emekli olan Recep Efendi’nin ruhsal durumu; hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla okura aktarır.

“Dölger” adlı hikâyede Selim’in ve Emine’nin ruhsal durumu ve tüm olaylara hâkim olunması; hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla okuyucuya aktarır.

“Bekâr Çamaşırı” adlı hikâyede yazar hikâyeye hiç müdahale etmemiş; kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla hikâyeyi okuyucuya aktarır.

“Sarmaşık” adlı hikâyede Kadri Baba ile dost olan anlatıcı, yaşanan tüm olayları kendi ağzından aktararak kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla hikâyeyi okuyucuya aktarır.

“Bir Yaz Hikâyesi” adlı hikâyede Perihan ve Ahmet arasında yaşanan olaylar kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla aktarılır. Yazarın anlatıma hiçbir müdahalesi yoktur.

“Ticaretten Kolayı Yok” adlı hikâyede yazar, gözlemci bakış açısıyla Zihni Efendi’nin yaşadığı olayları, tarafsız bir şekilde okura aktarır.

“Bulunmuş Vesika” adlı hikâyede geçen tarihi şahsiyet tüm yaşadıklarını kendi ağızlarından anlatarak; kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla hikâye aktarır.

“Ne Olacağını Holivut Bilir” adlı hikâyede Ulvi, yaşanan olayları kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla aktarır.

“Bir Mizahçı ile Mülakat” adlı hikâyede anlatıcı, mizahçı ile karşılıklı konuşurken; kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla aktarır.

“Bir Çalgılı Gazinoda Neler Gördüm” adlı hikâyede kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla olaylar aktarılır.

“Bir Zabıta Muhbiri İle Mülakat” adlı hikâyede kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla yaşananlar anlatılır.

“Görücü Eğlencesi” adlı hikâyede görücü eğlencesine giden züppe tipine örnek gösterilen kahramanın yaşadıkları kahraman bakış açılı, birinci tekil anlatıcıyla aktarılır.

“Bedbaht Bir Adam” adlı hikâyede anlatıcı tüm olaylara hâkim olduğundan hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla okuyucuya aktarılır.

“Gözdağı” adlı hikâyede kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla olaylar; mahalleli olan anlatıcının ağzından aktarılır.

“Kiralık Smokin” adlı hikâyede kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla yazar, olayları ve kişileri bütünüyle aktarır.

“Kıskanç Bir Koca” adlı hikâyede kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla yazar, olayların bütünüyle aktarırken içinden geçenleri de yazıya dökmüştür.

“Sokak Kedisi” adlı hikâyede yazar, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; hikâyedeki tüm kişilerin ruhsal durumuna ve çevrede olup biten tüm olaylara hâkimdir.

“Dayak Cennetten mi Çıktı” adlı hikâyede yazar, ilk bölümde dayak meselesini gözlemci bakış açısıyla alırken; diğer bölümde kendi düşüncelerine de yer vererek kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla devam etmiştir.

“Göl İnsanları” adlı hikâyede kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcıyla; Terkos Gölü’ne gelen tüm işçiler hem psikolojik hem de fiziksel yönleriyle bütünüyle aktarılmıştır.

“Çoban Ali” adlı hikâyede yazar, gözlemci bakış açılı üçüncü şahıs tarafsız bir şekilde tüm olayları anlatır.

“Gelin-Kadın Oyunu” adlı hikâyede yazar, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyı kullanarak; köy hayatına dair meseleleri ve bu hikâyeyi tüm yönleriyle okuyucuya aktarır.

“Arabacı” adlı hikâyede hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla yazar, arabacı ve kadınları tüm yönleriyle okura aktarır.

“Nam Uğruna” adlı hikâyede Batılı yaşam tarzına özenen bir ailenin baraj açılışı sırasında yaşadıkları tüm psikolojik ve fiziksel durum hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla aktarır.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâyede kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcı olan Çorumlu hikâyedeki tüm olayları kendi ağzından okuyucuya aktarır.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâyede hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıyla yazar masalsı bir havada hikâyeyi okuyucuya aktarır.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâyede anlatıcı olan Çorumlu Uzun İmam Nurettin başına gelen ve yaşadığı tüm olayları kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcı ile aktarır.

BÖLÜM 3

3. KEMAL TAHİR’İN HİKÂYELERİNDE SOSYAL MESELELER

3.1. Sosyal Bir Mesele Olarak Aile

Aile kavramı *Türk Aile Ansiklopesi*’nde “*insani beraberlikleri anlatan evrensel bir kurum*”⁵ olarak tanımlanır. Toplumun en küçük ve en etkili kurumsal birimi olan aile, bireylerin hem kişilik gelişimini hem de toplumsal değerlerle uyumunu şekillendiren bir yapıdır. Aile, yalnız biyolojik bir birliktelik değil; aynı zamanda toplumsal düzenin, kültürel sürekliliğin ve ahlaki normların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan temel bir sosyal yapıdır. Bu yönüyle, bir toplumun istikrarı ve devamlılığı, büyük ölçüde sağlıklı aile ilişkilerinin varlığına bağlıdır.

Toplumsal yapının en dinamik unsurlarından biri olan aile kurumu, tarihsel süreç içerisinde çeşitli dönüşümlere maruz kalmıştır. Özellikle Tanzimat Dönemi’yle birlikte Osmanlı toplumunda etkisini göstermeye başlayan Batılılaşma hareketleri, aile yapısında önemli kırılmalara neden olmuştur. Bu dönemde geleneksel değerlerle modern yaşam biçimleri arasında yaşanan gerilim, aile kurumunun çözülmesine zemin hazırlamıştır.

Söz konusu dönüşümler, dönemin edebî metinlerine de yansımış; yazarlar, aile içindeki çözümleri, çatışmaları ve değişen değer algılarını eserlerinde işlemiştir. Kemal Tahir’in hikâyeleri de bu bağlamda önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Yazarın hikâyelerinde aile, birey-toplum çatışmasının, sınıfsal farklılıkların ve kültürel değişimlerin en somut şekilde gözlemlenebildiği sosyal bir mesele olarak karşımıza çıkar.

Bu çalışmada, Kemal Tahir’in hikâyelerinde aileye dair ele aldığı sorunlar, özellikle “Ailede Çözülme” başlığıyla incelenerek, dönemin toplumsal panoramasına ışık tutulmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Ailede Çözülme

Kemal Tahir’in hikâyelerinde ele alınan sosyal meselelerden biri de aile kurumundaki çözülme ve dağılma süreçleridir. Yazar, eserlerinde kahramanlarının çeşitli nedenlerle aile biriminden kopuşlarını, bu kopuşun hem bireysel hem de toplumsal yansımalarını ayrıntılı

⁵ Mehmet Doğan, *Türk Aile Ansiklopedisi*, (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991), s. 22.

biçimde işlemektedir. Bu bağlamda, ailedeki çözülme olgusu yalnız aile içi ilişkilerin zayıflaması değil, aynı zamanda toplumun temel dokusunun sarsılması anlamına gelir.

Ailedeki çözülmenin en belirgin göstergelerinden biri, eşler arasındaki ayrılıklardır. Kemal Tahir'in hikâyelerinde bu ayrılıkların başlıca nedeni güven kaybı ve ihanettir; sonuçta birçok aile boşanma ile karşı karşıya kalır. Yazarın metinlerinde ayrıca kuşaklar arası çatışmalar da çözülmenin önemli bir boyutu olarak öne çıkar. Farklı nesillerin değer yargılarındaki ayrışma, aile içi uyumsuzluk ve iletişim kopukluklarına yol açar; bu durum aile birliğinin devamlılığını tehdit eder.

Tanzimat Dönemi'nden itibaren giderek hızlanan Batılılaşma ve modernleşme süreçleri, Türk toplumunun sosyal yapısında köklü dönüşümlere neden olmuştur. Bu dönüşümler, geleneksel aile yapısının çözülmesine zemin hazırlamış, eşler arasındaki anlaşmazlıkları artırmış ve kuşaklar arasında toplumsal değerlere yabancılaşma sorununu gündeme getirmiştir. Kemal Tahir'in hikâyeleri, bu sosyal dinamikleri gözler önüne sererek aile kurumunun kırılganlığını ve çözülme sürecini anlamak bakımından önemli bir edebî veri sunar.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâyede XV. Lui'nin, Nesle ailesinden dört güzel kız kardeş ile yaşadığı ilişki anlatılır. Yazar, bu hikâyeyle aile kurumunun sosyal ve siyasi meseleler üzerindeki etkisine dikkat çeker.

*“Kraliçe olmak ihtirasıyla boğuşan dört güzel hemşire -güzelliklerin kindar kılıçlar gibi çarpıştıkları entrika devri- Markizler Saltanatı'nda Nesles ailesinin meşhur kadınlarından birisinin hazin hayatı.”*⁶

Nesles, ailesinin birbirinden güzel dört kızı vardır. Bu kızlar sırasıyla kral ile ilişki yaşar. Yazar, burada yozlaşan aile kurumunu eleştirir. Kraliçe olma uğruna dört kız kardeşin birbirine karşı dönüştüğü kişiliğe ve bozulan aile kurumuna dikkat çeker. Bu durumun altında yatan bir diğer sebepte Batı'daki aile ilişkilerinin Doğu'daki gibi olmadığı gerçeğidir.

“Binin Yarısı Beş Yüz” adlı hikâyede iki farklı nesilde yetişmiş olan baba ve kız arasında yaşananlar anlatılır. Nuri Efendi geçimini, takunyacılık yaparak sağlar. Buradan elde ettiği gelir ile kızını en iyi okullarda okutmaya çalışır. Kızının okul masrafları artmaya başlayınca fedakâr baba tüm masraflarından kısıp her şeyiyle kızının eğitimine destek olur. Ancak

⁶ Kemal Tahir, *Zehra'nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 103.

çevresi onun çok zengin olduğunu cimrilikten her şeyini kısıtıldığını düşünür. Çünkü o zamanda okul okutma, maddi açıdan zor bir meseledir.

Bir gün Ayşe üniversiteyi bitirince babasına Almanya'ya giderek edebiyat doktorası yapmak istediğini söyler.

“Ayşe babasının cevap vermediğini görünce her şeye karar vermiş, yıllarca süren bu gayri tabii münasebetini kökünden koparmayı göze almış bir sesle:

- Ne dersiniz, diye sordu. Almanya'ya gitmeliyim değil mi?

*- Bilmem ki Ayşe... Bu biraz da para meselesi. Halbuki vaziyetimiz...”*⁷

Ayşe, babasının bu sözü üzerine, cimrilik yaptığını düşünerek ona meydan okur ve tüm münasebetini kökten bitirmeye karar verir. Ayşe'nin böyle bir tepki vermesinin sebebi de babasının geçmişte yapmış olduğu yasaklamalardır.

*“Bunu anlatamam ki... Bir düşün, eve bir arkadaşımı çağıramıyorum. “Yapma baba, kızına, karına acı biraz,” diye yalvardığım zamanlar bakışlarını görmelisin! Böyle boş, böyle çaresiz, nasıl diyeyim böyle budala bakan adam olur mu dersin!”*⁸

Ayşe ve babasının dünya görüşleri, değer yargıları ve eğitim düzeyleri birbirinden farklıdır. Bu farklılık aile içi çatışmaya ve çözülmeye yol açar.

Tanzimat Dönemi ile birlikte Batıya giden aydınlar, döndükleri zaman halka yabancılaşır ve onları anlayamamaya başlar. Biz buna halk-aydın çatışması diyoruz. Ayşe'de tıpkı böyle yaşadığı çevreye, ailesine ve özellikle babasına yabancılaşmaya başlar.

Nuri Efendi eşinden destek bekler ancak eşi de kızıyla aynı fikirdedir. Bu durum aile reisi olan Nuri Efendi'nin aile içindeki otoritesinin de sarsılmasına yol açar. Kızı o kadar ileriye gider ki baba demeyi bırakarak artık ona ismiyle hitap eder.

*“Nuri Efendi, Ayşe'nin kendisine “Nuri Efendi” diye hitap ettiği zaman gözlerini yerden kızının yüzüne kaldırmıştı.”*⁹

Bunun üzerine çaresiz baba okuması için hayatını adadığı kızına çok üzülür. Artık tek bir söz, sitem etmeye bile hakkının olmadığını fark eder. Bu hikâye bize toplumun ailevi değer ve

⁷ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 56.

⁸ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 53.

⁹ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 57.

yargılarından nasıl uzaklaştığını göstermesi bakımından önemlidir. Hikâyenin sonunda ailesinden uzaklaşan Nuri Efendi soğuk bir kış günü takunya yaparken yalnız bir şekilde vefat eder.

“**Gözdağı**” adlı hikâyede Şahap ve hafifmeşrep bir kadın olan Melahat arasındaki evlilik anlatılır. Şahap’ın çevresindeki herkes bu evliliğin kısa süreceğini düşünür. Bunun nedeni ise Melahat’ın kişiliğidir.

“Yazık, dedik, yazık oldu, yandı bizim oğlan!..”¹⁰

Şahap ilk günden eşine, ahlaksız bir hareket yaparsa onu vuracağını söyler. Melahat ailesine bağlı bir kadın olacağına söz verir; eşi de sevdiği için ona inanır. Aradan zaman geçer. İki kişi yolda Şahap’ın önünü keser. Şahap, tabancısını çıkarır ancak kurşunların içinin boş olduğunu görür. Eve gidip beslemeye sorduğunda eşinin tabancayla oynadığını öğrenir. Sonrasında besleme, Melahat’ın her gün süslenerek evden çıktığı gerçeğini de söyler. Bunu duyan Şahap eşinin aslında hiç değişmediğini anlar ve ondan boşanır.

Yazar bu hikâyeyle aile kurumunun, sağlam temeller üzerine oturtulmasına dikkat çeker. Bir insan ilişkide başta nasılsa öyle devam edeceğini okuyucuya gösterir. Önceden ciddi bir şekilde önem verilen ahlaki değerlerin zayıfladığı gözler önüne serilerek sosyal bir meseleye değinilir.

“**Kiralık Smokin**” adlı hikâyede bekâr bir adamın, zengin dul bir kadınla evlenmesi anlatılır. Çiftin evliliğinin ilk üç ayı çok iyi geçer. Hatta adam bunca yıl evlenmediğine pişman olur.

“-Ne halt ettim de, ben bu işi daha yirmi beş, yirmi altı yaşında yapmadım. 38 seneyi dolduruncaya kadar süründüm durdum, diye saçımı başımı yoldum, dizimi dövdüm.”¹¹

Ancak Melahat batılı yaşam tarzına özenen hafifmeşrep bir kadındır. Bu yaşam tarzına, eşini de çeker. Eşi, bir gün balo için kendisine kiralık bir smokin alır. Smokinin iç cebinde bir hışırtı duyar. Bu cepten bir kâğıt çıkar. Bu kâğıt Melahat’ın o yokken başka bir adama yazdığı kâğıttır. İhanete uğrayan adam orayı terk edip, boşanma kararı alır.

Yazar bu hikâyede batılı yaşam tarzını eleştirir. Çünkü batılı yaşam tarzı geleneksel Türk aile yapısında çözülmelere yol açar. Bu yaşam tarzına uyan çiftin sonu, Melahat’ın ihanetiyle son bulur.

¹⁰ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 153.

¹¹ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006),s. 158.

“Kıskanç Bir Koca” adlı hikâyede kıskanç bir adamın eşini takip ettirmesi anlatılır. Kahramanımız, eşini takip ettirmek için yeni açılan bir hususi takip idarehanesine gider. O kadar rahatlar ki bu rahatlığın etkisiyle kendi ilgisi de başka kadınlara kayar. Bir gün bir kadınla Tarabya’da bir otele gider. Yan odadan tanıdık bir ses duyar. Bu ses eşi ve eşini takip etmesi için tuttuğu adamdır.

“Kusura bakma şu telefonu edeyim de geleyim, ne yaparsın vazife vazifedir. Kocan da rahat olsun, biz de...”¹²

Eşlerini aldatan kadın veya erkek kahramanlar hikâyenin başında kendilerinden böyle bir hareket beklenmeyen, ailelerine sadık olarak ele alınır. Yazar, aile kurumunun sağlam olabilmesi için eşler arasındaki iletişimin ve güven duygusunun önemine dikkat çeker.

“Sokak Kedisi” adlı hikâyede birbiriyle inatlaşan bir çiftin evliliklerinin, boşanmayla sonuçlanması anlatılır. Naci Bey ve Nadide’nin mutlu bir evliliği vardır. Çift bir gün Beyoğlu’na batılı bir eğlence tarzı olan poker oynamaya gider. Naci Bey oyun oynadığı sırada eşinin müdahalelerine dayanamayarak onu azarlar.

“- Karıcığım, biraz sussan da ferah oynasam, diyebildi.

Karısı buluttan nem kapan, hemen darılan, darılınca günlerce evi zindan eden asri bayanlardandı.”¹³

Sakin, mutlu bir evlilik süren çift batılı yaşam tarzına ve eğlenceye başlamasıyla evliliklerinde çatlaklar meydana gelir. Eşinin azarlaması üzerine, intikam almak isteyen kadın sokakta bulduğu yavru kediyi eve alır. Kedi yüzünden başlarına gelmeyen kalmaz; davalık bile olurlar. Olanlara daha fazla dayanamayan Naci Bey inat uğruna eve bir köpek alır. Bu inatlaşma böyle sürüp gidince çiftler yollarını ayırır.

3.2. Sosyal Bir Mesele Olarak Kadın

Kadın, yalnız biyolojik özellikleriyle değil, toplumsal roller, kültürel kabuller ve tarihsel süreçler çerçevesinde biçimlenen çok katmanlı bir kimliğe sahiptir. Toplamların sosyo-kültürel yapısı, kadının konumunu belirleyen başlıca unsurlar arasında yer alır; dolayısıyla kadın, içinde bulunduğu tarihsel bağlam, geleneksel roller ve toplumsal beklentiler doğrultusunda şekillenen bir varlık olarak değerlendirilir.

¹² Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006),s. 168.

¹³ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 169.

Kadınlar, yaradılış itibarıyla erkeklerden ruhsal ve fiziksel açıdan farklılık gösterir. Ancak bu farklılık, çoğu toplumda kadın aleyhine yorumlanmış; kadının yaşam mücadelesi coğrafi koşullar, gelenek-görenekler ve erkeğin aile ile toplum üzerindeki baskısıyla daha da ağırlaşmıştır. Kadın, kimi zaman erkeğe oranla daha dirençli ve güçlü bir karakter sergilese de, arka plana itildiği toplumsal yapılarda özellikle fiziksel açıdan dezavantajlı görülerek baskılanmış ve ezilmiştir.

Tanzimat Dönemi ile birlikte Batı'dan gelen kültürel ve düşünsel etkiler, kadınların toplumsal hayatta görünürlük kazanmaya başlamasına vesile olmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ve ardından Medeni Kanun'un kabulüyle birlikte kadınlar, hukuken seçme ve seçilme gibi temel haklara sahip olmuş; böylece kamusal alanda daha fazla yer edinmeye başlamışlardır. Ancak bu ilerlemeye rağmen kadının toplumsal konumu, özellikle edebi metinlerde sorgulanmaya devam etmiştir.

Kemal Tahir hikâyelerinde kadın meselesi, sosyal bir mesele olarak karşımıza çıkar. Yazar, hikâyelerinde taşra ve kent hayatındaki kadın figürlerine yoğunlaşır. Taşra kadınının çalışkanlığı ve yaşam mücadelesi yazar tarafından takdirle karşılanmakta; ancak aynı zamanda bu kadınların karşılaştığı ahlaki baskılar ve toplumsal sınırlamalar da eleştirel bir bakışla aktarılmaktadır. Benzer şekilde, kent kadını da farklı biçimlerde sorunlarla yüz yüzedir. Özellikle kentli kadının Batılılaşma etkisiyle yüzeysel bir modernlik anlayışına kapılarak sahte arzuların ve geçici heveslerin peşinden koşması, Kemal Tahir'in dikkat çektiği meselelerden biridir.

Bu çalışmamızda Kemal Tahir hikâyelerinde kadın meselesi “Alafranga/Yozlaşmış Kadın, Ezilen Kadın, Düşkün Kadın” başlıklarıyla ele alınmıştır.

3.2.1. Alafranga/Yozlaşmış Kadın

Kemal Tahir'in hikâyelerinde “alafranga” kadın tipi, Batılı yaşam formunu görünüşte benimseyen ancak onu sosyal bağlamına yerleştiremediği için kimlik bunalımı yaşayan bir figür olarak öne çıkar. Yazar bu karakterleri, modernlik iddiasıyla süslenen dış görünüş ile geleneksel değerler arasında sıkışıp kalan, taklitçi bir modernleşmenin eleştirel aynası şeklinde kurgular. Alafranga kadınlar, modern eğlence kültürünü ve tüketim kalıplarını hayatlarına dâhil ederken, içinde bulundukları toplumun ahlâkî kabullerine kimi zaman açıkça meydan okur, kimi zaman da bu kabullerle uzlaşmakta zorlanır. Böylece anlatıda, görünürde

Batılı ancak içerikte köksüz bir kimliğin yol açtığı toplumsal ve bireysel çatışmalar görünür kılınır.

Batılılaşma olgusu Osmanlı toplumuna Tanzimat döneminde önce saray çevresi aracılığıyla, ardından köşk ve konaklara ve nihayet orta sınıf evlere sirayet ederek girmiştir. Bu yayılma, özellikle kadın modası üzerinden sembolik bir hız kazanmıştır: gazeteler ve dergiler her sayıda yeni bir kıyafet, yeni bir eğlence ya da sofrası alışkanlığı tanıtarak “yenilik” fikrini tüketilebilir bir nesne hâline getirmiştir. Kemal Tahir, bu kültürel ithalatın “yanlış Batılılaşma” boyutuna dikkat çeker; Batı’nın fikrî kazanımlarından çok, yüzeysel vitrin öğelerinin talep görmesini toplumsal köksüzleşmenin belirtisi sayar.

Dolayısıyla alafranga/yozlaşmış kadın, yazarın hikâye evreninde yalnız bireysel bir tipolojiyi değil, yapısal bir modernleşme krizini temsil eder. Dışa dönük taklit modernlik ile içe dönük geleneksel değer çatışması, Kemal Tahir’in toplumsal eleştirisinin merkezinde yer alır ve Batılılaşmanın sosyo-kültürel dönüşümde yarattığı kırılmaları kadın bedeni ve kimliği üzerinden görünür kılar.

“*Maceraperest*” adlı hikâyede Batılı yaşam tarzına özenen bir kadın tipi ele alınır. Tanzimat ile birlikte toplumda yanlış batılılaşma sorunu baş gösterir. Batılı eğlence tarzına düşkün, onlar gibi konuşan, giyinen ve macera tutkunu bir nesil ortaya çıkar. Hikâyede anlatılan kadın kahramanımız Melahat’tır. Melahat Batı kültürünü özümsemiş bir Türk kadınıdır. Eşi Suat ile bir baloda tanışır. Melahat eşini dış görünüşüne göre seçer. Bu yüzden evliliğinde sorun yaşar.

“Lakin benim felaketim, hayat arkadaşımı kıyafet itibarıyla değil, karakter itibarıyla seçememek!”¹⁴

“*Yalancı Şahit*” adlı hikâye yıllar sonra karşılaşan anne ile kız arasında yaşanan olaylar anlatılır. Gerçek adı Mediha ama gece hayatında Melike adıyla bilinen kadın; kocası Cemal’i ve kızı Belma’yı da bir yaşında bırakıp bir gemiciyle kaçmıştır. Ancak hayat Mediha’nın beklediği gibi olmamış, çaresiz kadın kötü yola düşmüştür.

Mediha yaşlandıkça eski güzelliğini kaybetmiş, geçimini sağlamak için bara gelen müşterilere cazbant çalıp, çikolata ve sigara satmaya başlamıştır. Mediha’nın kızı da aynı barda çalışmaktadır. Ancak anne-kız birbirlerinin varlığından haberdar değildir.

¹⁴ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 43.

Belma babası ve üvey annesi tarafından sefalet içinde büyütülmüştür. Bu durum Belma'nın zengin adamların peşinden koşan, kendini beğenmiş ve herkese üstten bakan biri haline dönüştürmüştür. Zavallı kız da annesinin kaderini yaşamaktadır.

“Adamcağızın iflasına sebep olmuş. Poker, Avrupa seyahati, otomobil, dile kolay. Koca tüccarı yemiş bitirmiş.”¹⁵

Belma, batılı yaşam tarzını ve eğlencelerini kendi hayatına uygulamış diğer yandan da içinde bulunduğu toplumun kabullerine ters düşen davranışlar sergilemiştir. Aynı hataları zamanında annesi de yapmıştır. Yazar, anne ile kızı düşkün kadın tipi olarak işleyerek sosyal bir meseleye dikkat çekmiştir.

“Ne Olacağıııı Holivut Bilir” adlı hikâyede Batılı yaşam tarzına özenen bir kadın tipi ele alınır. Batılılaşma ile birlikte bir dönem modaya yön veren Paris'in yerini dünya sinemasının merkezi olan Holivut'un aldığı anlatılır. Hikâyenin kahramanı olan Ulvi'nin kıyafetini nişanlısı beğenmez. Ulvi'ye mecmualara bakıp bakmadığını sorması üzerine Ulvi'den olumsuz yanıt alır.

“Aman, Ulvi, bu ne biçim kıyafet, yoksa son mecmuaları görmedin mi? diye sözümü ağzıma tıkadı.

Yerinden fırlamasıyla, o hafta gelen mecmuaları önüme sıralaması bir oldu. Gaflet tarafıma gelmiş, mendeburlara göz gezdirmemişti. Bizim dar kısa moda çoktan tarihe karışmış. Çarliston modası çıkmış.”¹⁶

İnsan, hızla değişen dünya düzeninde kapital sistemin bir parçası olur. İnsanlardaki modaya yetişme arzusu, gereksiz harcamalar, israf batılılaşma ile birlikte ülkemize getirdiği olumsuzluklar dikkat çekilir.

“Kiralık Smokin” adlı hikâyede Batılı yaşam tarzına özenen bir kadın tipi karşımıza çıkar. Melahat Batılı eğlence yaşam tarzına düşkün, zengin ve dul bir kadındır. Hikâyenin kahramanı tavsiye sonucu Melahat ile evlendirilir.

“-Evi, barkı, eski kocasından 150 lira aylığı var. Biraz oynakça derlerse de aldırma. Genç dul kısmının düşmanı çok olur. Şimdi zaten dans etmeyen, poker oynamayan, az buçuk içki kullanmayan kadına, kadın diyebilir miyiz?”¹⁷

¹⁵ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 38.

¹⁶ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 127.

Ancak Melahat daha sonra bu evlilikten sıkılıp kendisine yeni eğlenceler aramaya başlamıştır. Eşinin evden uzaklaştığı bir günde, katıldığı baloda tanıştığı adamla onu aldatır. Bu hikâye ile yazar, Batılı yaşam tarzının Türk kadını üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde değerlendirme yaparak sosyal bir meseleye dikkat çeker.

“Sokak Kedisi” adlı hikâyede inatçı bir kadın olan Melahat’ın poker partisi dönüşü eşi ile başına gelen olaylar anlatılır.

“Karısı buluttan nem kapan, hemen darılan, darılınca günlerce evi zindan eden asri bayanlardandı.”¹⁸

Batılı eğlence yaşam tarzının olumsuzlukları bu hikâyede de karşımıza çıkar. O dönemde batılılaşan Türk toplumunun en önemli eğlencelerinden biri de poker partileridir. Eşler arasındaki tartışmanın kıvılcımı ilk olarak burada çıkar.

Eşine çok sinirlenen Melahat sokaktan bir kedi sahiplenir. Kedinin karnını doyurmak için bir lokantaya girer. Kediye buraya sokması hatta üstüne kaşıkla çorba içirmesi oradaki insanların tepkisine neden olur.

Sonrasında kediye eve getirmesi, sahiplenme konusunda inatlaşma yaşanıp bu sayının artıp apartman sakinleri tarafından hoş görülmemesi durumu karşımıza çıkar.

Yazar, Melahat’i o dönem çağdaş kadın tipini anlatmak amacıyla kaleme alır. Yanlış batılılaşan Melahat’ın yaptığı birçok hareket toplum tarafından garipsenir.

3.2.2. Ezilen Kadın

Geleneksel anlayışın egemen olduğu Türk toplum yapısında erkek, otorite ve karar mercii olarak konumlandırılırken; kadın, itaat eden, geri planda bırakılan bir figür olarak resmedilir. Bu toplumsal yapı, kadınların yalnız erkekler karşısında değil, kimi zaman kendi cinsiyetleri içerisindeki hiyerarşik ilişkilerde de ezilmesine neden olur. Kemal Tahir’in hikâyelerinde bu durum açık biçimde işlenir; yazar, kadına yönelik baskının yalnız ataerkil zihniyetten değil, kadınların birbirlerine karşı takındığı geleneksel rollerden de kaynaklandığını vurgular.

Özellikle taşra hayatındaki kadınlara odaklanan Kemal Tahir, bu kadınların çoğunlukla yoksullukla ve eğitimsizlikle kuşatıldığını gösterir. Eğitimsizliğin başlıca sebepleri arasında

¹⁷ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 158.

¹⁸ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 169.

ekonomik yetersizliklerin yanı sıra, kadının okumasının gereksiz görüldüğü geleneksel inançlar yer alır. Taşrada büyüyen birçok kız çocuğu, belirli bir yaşa geldiğinde eğitimden alıkonularak erken yaşta evliliğe yönlendirilir. Böylece kadının hayatı, kendi kararlarını verme imkânı olmadan, ailesi ve toplumun belirlediği rotaya göre şekillenir.

Kent yaşamının modernleşmeyle birlikte dönüşmesi, kentli bireylerin taşradan gelen kadınlara karşı küçümseyici bir tavır geliştirmelerine de neden olur. Batılılaşma etkisiyle şekillenen kentli kadın figürü, çoğu zaman taşralı kadını geri kalmış, eğitimsiz ve ilkel bir temsil olarak görür. Kemal Tahir ise bu bakış açısını tersine çevirerek, taşra kadınının emeğini, dayanıklılığını ve yaşadığı yapısal zorluklara rağmen ayakta kalma çabasını görünür kılar.

Yazar, ezilen kadın temasına duyarsız kalmaz; aksine, toplumsal vicdanı harekete geçirmeyi amaçlayarak eserlerinde bu meseleye dikkat çeker. Kadının yaşadığı eşitsizlik, yalnız bireysel bir dram değil; toplumun adalet, eğitim ve cinsiyet rolleri bakımından içinde bulunduğu yapısal sorunların bir yansıması olarak değerlendirilir.

“Alaybeyoğlu Yaşar” adlı hikâyede Yaşar adlı kahramanın bakış açısından Anadolu kadınları anlatılır. Yaşar, Çankırı cezaevi mahkûmlardandır. Aşk romanlarını okumayı çok seven kahramanımız okuduğu romanlardaki eğitilmiş, şehirli kadınlarla Çankırı yöresindeki kadınları karşılaştırarak farklılıklarını ortaya koyar. Yaşar’ın annesi onun bir kız bularak evlenmesini ister ancak Yaşar okuduğu romanlardaki gibi kadın bulamamaktan yakınır. Çünkü yaşadığı yöredeki kızlar eğitimsizdir. Onları eşeğe benzeterek eleştirir.

“Nazik karıları anlatan romanlar! Bizim buranın karıları eşek gibi karılar. Romandan ne anlasın bizim buranın karıları. İstanbul karısı olacak ki romana girebilsin.”¹⁹

Burada Anadolu’nun küçük yerleşim yerlerinde kız çocuklarının eğitime yeterince önem verilmemesi, yaşları gelince evlendirilmesi kırsal kesimlerde görülen sosyal bir mesele olarak karşımıza çıkar. Yazar, kahramanın düşünceleri üzerinden bu meseleye dikkat çeker.

“Herkesi Durduran Adam” adlı hikâyede bir babanın eşine oğlunun okuyup büyük adam olmasını vasiyet etmesi olayı anlatılır. Ahmet, şımartılarak büyütülmüş bir çocuktur. Annesi Hanife Hanım’ın da tüm ümidi Ahmet’in okuyup büyük adam olmasını sağlamaktır. Ancak Ahmet okumamış, yaptığı hiçbir işinde sonunu getirememiştir. Zavallı kadıncağız tüm ümidini kesip üzüntüden yataklara düşmüştür. Durumu kötüye giden kadın, hastalık haberinin oğluna haber verilmesini istemiştir. Haberi vermeye giden komşusu Ahmet’i bulur ve onun

¹⁹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s.184.

işine hayran kalır. Sevinçle bu haberi Hanife Hanım’a anlatmıştır. Ahmet trafikte işaret memuru olmuştur.

“Fakat senelerdir derin bir ıstırapla çizgi çizgi olmuş yüzünde belli belirsiz bir tebessüm, sakın bir gülümseme, bir ruh sükunu açıldı.”²⁰

Bu haberi alan Hanife Hanım eşine verdiği sözü yerine getirdiğinin huzuru ile vefat etmiştir. Bu hikâye eşi vefat ettikten sonra her şey ile tek başına mücadele veren Türk kadınına görüyoruz.

“Bir Yaz Hikâyesi” adlı hikâyede şehirli, zengin ve şımarık bir genç kızın köy romanı yazma macerası anlatılır. Yazar, Perihan üzerinden şehirli genç kızların köy insanına bakışını göstermek amacıyla bu kadın tipini kullanır.

“Budala budala güleceğinize efendinizi çağırırsanız derken durakladı ve birden bire sordu:

- Siz köylü müsünüz?

Bu sual, bir an evvelki sertlikle taban tabana zıttı. O kadar ki, delikanlı “Evet” derse bu nefis genç kızı memnun edeceğini anladı.”²¹

Perihan’ın “efendinizi çağırırsanız” ifadesi köy insanını küçümseyip onu muhatap bile almadığına bir örnektir. Konuştuğu kişi Ahmet’tir. Ahmet’te köy kılığına girerek roman yazmaya çalışan bir yazardır. Ancak Perihan başta onu gerçek bir köylü sanar. Bir süre sonra ikisinin arasında bir hoşlanıtı başlar. Perihan, Ahmet’i köylü olduğu için küçük görür. Eğitimsiz olması, maddi açıdan yetersiz olması, kültürel farklılıklar gibi sebeplerle kendisine sevgili olmasını layık görmez. Hikâyenin sonunda bu düşüncelerin kaybolduğunu görüyoruz.

“Çoban Ali” adlı hikâye bir köy hikâyesidir. Köy hayatında kadınların yeri ve önemi oldukça önemlidir. Bunlardan biri de Fatma’dır. Fatma ev işlerini yapan, tarlada çalışan, ahlaklı bir köy kadınıdır.

“Fatma’dan yiğit, Fatma’dan kuvvetli kan da olmaz. Kısa boyludur ama inadına sağlamdır.”²²

Kırsal kesimlerde ataerkil bir yapı egemendir. Genelde genç kızların yaşı geldiğinde başlık parası karşılığında ya da görücü usulü yöntemiyle evlendirildiği görülür. Fatma’yı da babası

²⁰ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 66.

²¹ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 103.

²² Kemal Tahir, *Göl İnsanları* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 88.

başlık parası karşılığında evlendirmeye razı olur. Ancak sonra parayı az bularak kızını vermekten vazgeçer. Çoban Ali’de kendisini evlendirmeye vesile olan ağanın çocuklarıyla kızı kaçırmaya karar verir.

Fatma hiç tanımadığı Çoban Ali tarafından kaçırılır. Yazar, o dönemde özellikle kırsal kesimlerde çokça rastlanan bir soruna parmak basar. Kadınlar kendi rızaları olmadan evlenmek zorunda kalır.

“”Anladın mı? Baban seni bana sattı.”

Fatma hiç ses çıkarmıyor, içini çeke çeke ağlıyordu.”²³

“**Gelin-Kadın Oyunu**” adlı hikâye bir köy hikâyesidir. Kırsal kesimlerde kadınların yaşadığı zorluklar üzerinde durulur. Kadınların baskıyla büyütülmesi, evlendiklerinde eşleri tarafından şiddet görmesi her şeye rağmen kadınların dik durmaya çalıştığı görülür.

“Kızın yüzü pek yorgundu. Sarı kakülleri tutam tutam alnına yapışmıştı. Kadın olduğu için onun, kendisinden daha az yorulduğunu biliyordu. Köpoğlular... Bir de kocalarını severlerse... Dur, otur bilmez, çalışırlar. Sabah gün doğmadan kalkar, akşamın yatsı vaktine kadar damda, mutfakta, tarlada, bahçede uğraşır kadın kısmı... Yılda bir çocuk doğurur. Heriften hafta başı sopa yer.”²⁴

Hikâyede kadın kahramanımız Sultan’dır. Sultan kötü yola düşmüş kadın profilinde karşımıza çıkar. Ancak yazar onu yermekten çok acıma duygusuyla yaklaşır. Bunların hepsini Fatma’nın eğitimsizliğine bağlamıştır.

Hikâyenin sonu Fatma’ya yardım eli uzatan Bekir’in ihaneti ile son bulur. Bekir, Fatma ile zorla birlikte olur. Yazar, eğitimsizliğin ve zihniyetin bu kadar geride kalmasını ciddi bir şekilde eleştirir. Yardım ettiği kadına bile yan gözle bakabilen zihniyette kadınların bir suçu olmadığını açıkça gösterir.

3.2.3. Düşkün Kadın

Ahlâk kavramı, bireyin ve toplumun doğru ile yanlış ayırt etmesini sağlayan temel değerler bütünüdür. Bu kavram, bireyin hem kendi vicdanına hem de toplumsal normlara karşı sorumluluğunu ifade eder. Ahlâksızlık ise; aldatma, yalan söyleme, iftira atma gibi toplum

²³ Kemal Tahir, *Göl İnsanları* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 103.

²⁴ Kemal Tahir, *Göl İnsanları* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 150.

tarafından kabul görmeyen eylemleri içerir. Kemal Tahir'in hikâyelerinde, ahlâk ve ahlâksızlık kavramlarının toplumsal yapıda neden olduğu sorunlara dikkat çekilir. Yazar, bu kavramların yarattığı bireysel ve toplumsal sarsıntıları ele alarak, okuyucusunu bu meseleler üzerinde düşünmeye sevk eder.

Kemal Tahir'in aldatma temalı hikâyelerinde kadın karakterler, çoğunlukla anlatının başında eşine ve ailesine sadık, toplumsal değerlerle uyumlu bir profil çizer. Ancak zamanla bu görüntünün arkasında gizli bir ihanetin geliştiği ortaya çıkar. İlişkideki bu gizlilik ve süreklilik, ihanetin basit bir sapma değil, yapısal bir boşluğun sonucu olduğunu düşündürür. Sonuç olarak, bu tür hikâyeler genellikle evlilik kurumunun sarsılması, eşler arasında güvensizlik ve nihayetinde ayrılık ile sonuçlanır.

Yazar yalnız aldatma değil, yalan söyleme ve iftira atma gibi bireysel hataların da sosyal düzlemde ne tür geri dönülmez sonuçlara yol açabileceğini vurgular. Bu tür davranışların, özellikle kadınlar üzerinden geliştiği kurgularda, düşkünlük kavramı yalnız ahlâki bir yargı olarak değil; aynı zamanda sosyal dışlanma, yalnızlaşma ve bireysel çöküşle ilişkilendirilir. Kemal Tahir, düşkün kadın tipi üzerinden toplumun ahlâk anlayışını sorgularken, ahlâki çöküşün arkasında yatan yapısal nedenlere de dikkat çeker.

Yazar bu temalar aracılığıyla okuyucuyu yalnız bireysel düzeyde değil, toplumsal sorumluluklar bağlamında da bilinçlendirmeyi amaçlar. Düşkün kadın tipi, toplumsal baskılar, ikiyüzlülük ve ataerkil değerlerin çarpıklığı içinde anlam kazanır ve yazar bu figürü ahlâki bir uyarıdan çok, sosyolojik bir gözlem aracı olarak işler.

“7500 Lira” adlı hikâyeye de *“Hürriyet Nedir?”* ve *“Acayip Düşmanlık”* hikâyelerinin devam mahiyetindedir. Hikâyenin kahramanı Murat eşinin, isteği üzerine çalıştığı yeri dolandırır.

*“Adam sende, bir sen mi namuslusun?” diyerek bana cesaret vermiştin. Boynuma nasıl sımsıkı sarıldındı. Vay canına erkekleri ölüme göndermek için evvela karılarını kandırmalı.”*²⁵

Murat, bunun sonucunda hapse girer. Eşi de itibarının zedelendiğini söyleyerek onu boşamıştır. Bu süreçte Murat'ın eşi, avukatıyla yakınlaşmış boşandıktan sonra da onunla evlenmiştir.

²⁵ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 33.

Murat, eşi ile mutlu bir evlilik sürdürmüştür. Eşinin isteği üzerine hırsızlık yapmıştır. Ancak eşi haysiyetini ileri sürerek ona sırtını dönmüştür. Murat, onu unutamamıştır ancak eskisi gibi de bir sevgisi yoktur. Eşinin onu yarı yolda bırakmasına karşı kırgın ve sitem doludur.

Yazar, aldatan kadın tiplemesine kullanarak sosyal bir soruna dikkat çeker. Kadınlar genellikle sadık bir konumda bulunduğu toplumda, bu hikâyede eşini yarı yolda bırakan kişi olması toplumdaki değerlerin ne kadar yozlaştığını gözler önüne serer. Türk toplumunda kadın her zaman ailesine ve eşine sadık bir şekilde karşımıza çıkar. Ancak Batılılaşma ile bazı değerlerin çözüldüğü görülür.

“Doğruluk” adlı hikâyede her zaman doğruyu söyleyen Naci’nin hayatı anlatılır. Yazar, bu hikâye ile doğru söylemenin çok önemli bir mesele olduğunu ancak söylenmemesi gereken yerde söylediğinde ise çok büyük sonuçlar doğurabileceği meselesi üzerinde durmuştur.

Naci’nin ortaokulda tarih dersine, bay direktör girmektedir. Ders sırasında Bay direktör ders notlarını odasında unuttuğunu fark etmiş Naci’yi de bu notları alması için odasına göndermiştir.

Dönüşte Naci’nin tuhaf tuhaf gülmesi, direktör beyin dikkatini çeker. Direktör Bey neden güldüğünü sorunca Naci, gördüğü her şeyi hocasına anlatır. Naci, Direktör Bey’in resim öğretmeni eşi ile jimnastik hocasını odada uygunsuz bir şekilde yakalamıştır. Bunu duyan adam mektepte kıyametler koparır. Bu durumun önüne geçilmesi için herkes Naci’nin bu gördüğünün yanlış anlaşılma olduğunu söylemeye çalışsa da Naci bunu her defasında inkâr etmiştir.

*“Resim öğretmeni bayan, bay direktörün karısı idi. Biraz oynak olduğunu kocasından başka bilmeyen kalmamıştı.”*²⁶

Bay direktörün, eşi tarafından aldatılması toplumdaki değerlerin ne kadar yozlaştığını gözler önüne serer. Türk toplumunda kadın her zaman ailesine ve eşine sadık bir şekilde karşımıza çıkar. Ancak toplumdaki değerlerin değişim ve dönüşüm geçirmesiyle ahlaki yapının çözüldüğü bu hikâye ile gözler önüne serilmiştir.

“İhanet” adlı hikâyede aynı adlı birbirinin devamı niteliğinde iki hikâye vardır. İkisinde de ortak konu kadınların eşlerini aldatmasıdır. İlk hikâyede Sadık, eşi Nermin tarafından aldatılır. Sadık Bey bu yüzden eşini öldürmeyi düşünür.

²⁶ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 80.

İkinci hikâyede ise mühendis olan Kadir, eşi Necla tarafından aldatılır.

*“-Olmadı Necla... Bu akşam iyi değilsin. Yahut ben artık her şeyi biliyorum da bu hal iyi gelmiyor.”*²⁷

Kadir, onu aldatan karısı ile yüzleşip onu öldürür. Yazar, aldatan kadın tiplemesine kullanarak sosyal bir soruna dikkat çeker.

Kadınların genellikle aldatılan bir konumda bulunduğu toplumda, bu hikâyede aldatan konumda olması toplumdaki değerlerin ne kadar yozlaştığını gözler önüne serer. Türk toplumunda kadın her zaman ailesine ve eşine sadık bir şekilde karşımıza çıkar. Ancak Batılılaşma ile bazı değerlerin çözüldüğü görülür. Yazar, bu çözülmeyi Nermin ve Necla üzerinden gözler önüne serer.

“Zehra’nın Defteri” adlı hikâyede hafif meşrep bir kadın olan Zehra’nın aşk maceraları anlatılır. Bu hikâyede Zehra kahramanı üzerinden kadınların cinsel yönüne temas edilir. Güzel bir kadın olan Zehra’nın başından pek çok macera geçer.

Bunlardan en kötüsü eniştesi tarafından beğenilmesidir. Hatta işler o kadar ciddiye gider ki eniştesi, eşi Sadık’ı öldürür. Bu süreçte zorla Zehra ile birlikte de olur. Hikâyede Zehra’nın bu olaylar karşısında sessizliğini koruduğunu görüyoruz. Her ne kadar o da eniştesi ile birlikte olmak istemese de güçlü bir kadın profili yerine düşkün bir kadın profili karşımıza çıkıyor. Olanlar yaşanmamışçasına yoluna devam ediyor. Zehra’nın bu hareketi toplumsal kabullere uymayan bir davranıştır. Yazar, bu sosyal meseleye değinerek okuyucuyu bilinçlendirmeyi amaçlar.

En son macerası ise kendinden yaşça küçük Osman’la evlenmesidir. Daha sonra Zehra, Osman’dan hamile kalır. Bebeği doğurma taraftarı değildir. Bu esnada başına kaza gelen kadın aylarca hastanede yatar. Kaza sonucu bebeğini düşürmüştür.

“Hastayken yüzümü adeta unutmuştum. Bir ayna istedim Hemen farkına vardım, ufak bir tereddüt geçirdin.

*Küçük aynada çukura batmış kocaman, yorgun gözleriyle yüzüme bakan bitik kadını bir müddet tanıyamadım.”*²⁸

²⁷ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2010), s. 132.

²⁸ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 24.

Zehra yaşadığı kaza sonucu eski güzelliğini kaybeder. Bu durum evliliğine de yansımıştır. Burada kadınların sadece güzel ve cinsel bir obje olarak görülmesi sorunu vardır. Eşi başta onu güzelliği için sever. Bu güzellik gidince eşi de farklı kadınlara yönelir ve boşanır. Ancak hikâyenin sonunda Zehra eşine sadakatini kaybetmeyerek onu son bir ümitle beklemiştir. Burada aslında kadınların ne kadar değişim ve dönüşümlere uyum sağlamış olursa olsun döneceği yer kökleri yani değerleri gerçeğidir.

“Gömleğinin yakası kirli, pantolonun ütüsüzdü. Halbuki sen temiz çamaşıra ve pantolon ütüsüne ne kadar meraklıydın. O günden beri seni daha ümitle hala bekliyorum. Bilmem ki bir gün olup temiz çamaşır ve pantolon ütüsü hatırı için olsun dönüp gelir misin?”²⁹

“Han” adlı hikâyede hana gelen insanların kendi aralarında konuştukları sohbetler anlatılır. Bu hikâyede iki farklı kadın tipi karşımıza çıkar. Kadınlardan biri tutumlu, kocasını her konuda destekleyen, aza kanaat etmesini bilen biridir. Yazar, burada düzgün bir kadın tipini anlatır.

“İyi kadındır karım... Tutumlu... Hesaplı... Herkesin karıları gibi, parayı pencereden sokağa atmaz. On yıldır bir eski yün mayoyu giyer denizde diyeyim de sen anla...”³⁰

Diğer kadın kahramanımız hancının karısıdır. Hancının karısı hafif meşrep bir kadındır. Eşiyle yetinmeyen kadın her fırsatta tanımadığı erkekler ile münasebette bulunur. Hancının karısı düşkün kadın tipine örnektir. Evli kadınların bu şekilde evlilik dışı ilişki yaşamaları toplumca hoş karşılanmayan sosyal bir meseledir.

“Yan gözle belle etmeden yüzüne bakar. “Yolluya benzer,” dedim. Karşılık bekler. Gelmez. “Hancının kızı mı değil mi bilmiyorsun da kadın olduğunu nereden biliyorsun?”

“Yattım.””³¹

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede ahlaksız bir kadın tipi karşımıza çıkar. Arif, namuslu ve ahlaklı bir gençtir. Komşuları Aliye Hanım ise mahallede dedikodu yapan, ağzı bozuk ahlaksız bir kadındır. Aliye Hanım kızının, Arif ile olmasını ister. Ancak Arif hiç orali olmaz. Bunun üzerine Arif’e kinlenen kadın sürekli onunla uğraşmaya başlar. Aliye Hanım yüzünden Arif bambaşka bir insan olur.

²⁹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 30.

³⁰ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 52.

³¹ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 49-50.

*“Beş altı ay sonra Arif tamamıyla değişmişti. Bir iki kere sarhoşlukla kavga çıkarıp karakola gitti. Komşu kadınlara, mahallenin kızlarına adeta sarkıntılık ediyor, geceleri sarhoş olunca sokak başında nara atıyordu.”*³²

Eski zamanlarda mahalle kültürü diye bir gerçek vardır. İnsanlar komşularıyla burada vakit geçirip daha samimi bir ilişkiye sahip olurlar. Bu insanların arasında hoşça sohbet olduğu kadar dedikodu gibi gerçek dışı sohbetlerde mevcuttur. Aliye Hanım’ın masum olan Arif’i kandırması çok büyük olaylara yol açar. Yazar, mahalle hayatında kesitler sunarak buralarda sohbet sırasında ufak bir yalanın bile çok büyük sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekmek ister.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâye *Binbir Gece Masalları*’ndan esinlenerek kurgulanır. Bu hikâyede ahlaksız kadın tipi üzerinde durulur. Eşleri tarafından ihanete uğrayan Kutluyar ve Şehriyar kardeşlerin başlarına gelenler anlatılır.

*“Boşuna bırakmışsınız tahtı, tacı kuzucuklarım,” dedi. “Karı kısmı tavuk gibidir, ardı güdülmez ve de çobana verilmez. Başımıza böyle bir iş gelmesin dersiniz...”*³³

Küçük kardeş Kutluyar, eşini ordunun yüzbaşlarından biriyle görmesi üzerine ikisini de öldürüp abisi Şehriyar’ın yanına gider. Şehriyar ava gittiği sırada Kutluyar sarayda kalarak hoş olmayan şeylere tanık olur. Abisinin eşi de onu aldatmaktadır. Olanları abisine anlatan Kutluyar her şeyi bırakıp kendilerini dervişliğe bırakma kararı alırlar. Bir deniz kenarında dinlendikleri sırada iki kardeş deniz kızından çok etkilenir. Bu deniz kızı bu iki kardeşe kadınlar hakkında öğüt verir. Yazar, bu tip kadınların var olduğu ve bundan kaçışın olmayacağı mesajı vererek okuyucuyu bu konuda uyarmayı amaçlar.

3.3. Sosyal Bir Mesele Olarak Eğitim

Eğitim, bireyin toplumsal hayata hazırlanma sürecinin temelini oluşturur ve genellikle aile ortamında başlar. Aile, bireyin ilk sosyal ilişkilerini deneyimlediği, temel değerlerin ve davranış kalıplarının şekillendiği ilk eğitim kurumudur. Ardından birey, aile dışındaki sosyal çevrelerle, özellikle okullarda etkileşim kurmaya başlar; bu sayede hem bilgi edinir hem de toplumun kurallarını öğrenir.

³² Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 50.

³³ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 319.

Eğitimin temel amacı, bireyin karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilme yeteneğini geliştirmesi ve eleştirel düşünme becerisi kazanmasıdır. Bu sayede kişi, sadece bireysel gelişimini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda topluma aktif ve bilinçli bir fert olarak katılım gösterir.

Kemal Tahir'in hikâyelerinde eğitim, önemli bir sosyal mesele olarak yer tutar. Yazar, özellikle Meşrutiyet Dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki eğitim sisteminde yaşanan aksaklıklar ve toplumsal dönüşümlere vurgu yapar. Osmanlı İmparatorluğu'nun sona erip yerini genç ve yeni bir devletin alması sürecinde, birçok alanda çağın gereksinimlerine uygun düzenlemeler yapılmış; ancak bu değişim ve dönüşümler beraberinde çeşitli zorlukları da getirmiştir.

Bu çalışmada, Kemal Tahir'in hikâyelerinde eğitim meselesi iki ana başlık altında incelenmiştir: “Eğitim ve Şiddet” ile “Eğitim ve Siyaset.”

Bu başlıklar çerçevesinde yazarın eğitim temalı eleştirileri ve toplumsal gözlemleri detaylı şekilde analiz edilmiştir.

3.1.1. Eğitim ve Şiddet

Kemal Tahir'in hikâyelerinde eğitim yalnız bilgi aktarımıyla sınırlı bir süreç değil; aynı zamanda bireyin toplumsal yapıya dahil edilme biçimini ve bu süreçte karşılaştığı sorunları yansıtan bir olgudur. Bu bağlamda, eğitim ve şiddet kavramları yazarın metinlerinde iç içe geçmiş biçimde sunulur. Özellikle erken Cumhuriyet dönemine ait eğitim kurumlarında, disiplini sağlama adına uygulanan baskıcı yöntemler, öğrencilerin kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olarak ele alınır.

Kemal Tahir'in eleştirel yaklaşımı, eğitim kurumlarındaki otoriter yapılanmanın birey üzerinde yarattığı fiziksel ve psikolojik şiddeti görünür kılmayı amaçlar. Hikâyelerde öğretmen figürleri kimi zaman bir eğitimci kimliğinden uzak, ceza ile terbiye etmeyi esas alan otorite temsilcileri olarak kurgulanır. Bu durum, eğitimin niteliğini sorgulatırken; aynı zamanda bireyin özgür düşünce geliştirme sürecinin nasıl bastırıldığını da gözler önüne serer.

Her ne kadar günümüz eğitim anlayışında bu türden açık şiddet biçimleri azalmış olsa da Kemal Tahir'in işaret ettiği meseleler, yapısal sorunların tarihsel sürekliliğini göstermesi açısından güncelliğini korur. Yazar, bireyin yalnız bilgiyle değil; şefkat, anlayış ve demokratik değerlerle eğitilmesi gerektiğini vurgulayan bir perspektife sahiptir. Bu yönüyle

eğitimde şiddet, yalnız bir pedagojik sorun değil; aynı zamanda bireyin topluma yabancılaşmasına neden olan daha geniş bir sosyolojik problem olarak ele alınır.

“Bütün Ahmetler Ayağa Kalksın” adlı hikâyede yazar, Osmanlı’nın son dönemlerindeki eğitim sistemini ele alır. Keramet Bey esnaf olan eski eczacılardandır. Taşrada bir okulda öğretmen eksikliğinden dolayı kimya öğretmenliği yapar. Öğretmen olmayan birinin öğretmenlik yapması çok büyük sorunlara yol açar.

Keramet Bey, öğretmenliği bir ticaret olarak görmektedir. Rüşvet karşılığında öğrencilere yüksek not vererek sınıfı geçmelerini sağlar. Bütün Ahmetleri ayağa kaldırıp hiçbir şey söylememesine rağmen bir Ahmet’i geçirir. Bunun nedeni Ahmet’ten sınıfı geçmesi için rüşvet almış olmasıdır. Yazar, eğitimi bu şekilde çıkarı yönde sömüren insanları okuyucunun dikkatine sunmuştur.

Meşrutiyet döneminde eğitim alanında büyük yatırımlar yapılır. Ancak bu yatırımların kaliteli eğitim ve öğretime yönelik olmadığı açıktır. Yazar da eleştirel ve ironik tarzıyla bunu kurguladığı olaylar ile gözler önüne sermiştir.

“Ya, yaz bakalım, bırak bırak ne mal olduğun belli. Teneffüste gördüm, ıslak öttüre öttüre dolaşıyordun. Seni terbiyesiz seni, otur otur, sıfır. Çalışmazsan alimallah topaç gibi çeviririm seni mendebur.”³⁴

Yazar eğitimde şiddete de karşıdır. Eğitimde şiddeti savunan aydınları ise gericilikle suçlar. Çünkü eğitimde başarı için şiddetin bir ölçüt olamayacağını savunur. Ancak eğitimde şiddet her zaman var olmuş her ne kadar azalmış olsa da bundan sonra da var olacağı gerçeği kaçınılmaz bir meseledir.

“Dayak Cennetten mi Çıktı” adlı hikâyede yazar, İslami çevrelerde daha çok kullanıma sahip bir konu üzerinde durur. *Bütün Ahmetler Ayağa Kalksın* adlı hikâyedeki düşüncelerini bu hikâyede de devam ettirmektedir.

“A tosunlar, sizin okuduğunuz sıralarda mektepler dayaktan geçilmiyordu. Kâffeni merhum peder, rahmetli valide hoca efendiye: “Eti senin, kemiği benim” diye ısmarladı da hâlâ neden adam olamadınız? Hâlâ neden terbiyeyi sopada arayacak kadar geri, mürteci ve başıbozusunuz?”³⁵

³⁴ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 28.

³⁵ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 178.

Eğitimde şiddet büyük bir sorundur. Yazar şiddetin başarı için bir ölçüt olamayacağı düşüncesini burada da vurgular. Şiddeti topluma kabullendirmek için “Dayak Cennetten Çıktı” gibi ifadeleri de eleştirir. Bu ifadelerin yanlış olduğunu söyler. Yazar şiddeti savunan insanların gerici ve yobaz olduğunu düşünür. Ayrıca dine karşı mesafeli durması, şiddeti bu kesime bağlaması da yazarın dönemdeki düşünce tarzını anlamamıza yardımcı olur.

3.1.2. Eğitim ve Siyaset

Kemal Tahir, bazı hikâyelerinde siyaset ile eğitim arasındaki karmaşık ilişkiyi gözler önüne serer. Özellikle ideolojik çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde, eğitim sisteminin tarafsızlığını yitirdiğini ve siyasi yönelimlerin etkisi altına girdiğini vurgular. Yazar, bu durumun yalnız kurumsal düzeyde değil, bireyin zihinsel ve duygusal gelişimi üzerinde de derin izler bıraktığını ifade eder.

Eğitim kurumlarının siyasi düşüncelerin aracı hâline gelmesi, genç bireylerin nesnel düşünme becerilerini zedeler; bireylerin kendi kimliklerini inşa etmesini güçleştirir. Kemal Tahir’in eleştirisi, eğitimin siyasi kutuplaşmanın gölgesinde araçsallaştırılmasına yöneliktir. Yazara göre eğitim, bir ideoloji aşılaktan çok kişiye düşünme, sorgulama ve toplum yararına hareket etme işlevi kazandırmalıdır.

Siyasi çekişmelerin gölgesinde kalan bir eğitim ortamı, bireyi edilgen ve yönlendirilmiş hâle getirirken, toplumun düşünsel ve entelektüel gelişimini de sekteye uğratar. Kemal Tahir, hikâyelerinde bu çatışmalı durumu aktararak yalnız eğitim sisteminin sorunlarına değil, aynı zamanda dönemin genel politik iklimine dair eleştirel bir bakış sunar.

“*Üniversite*” adlı hikâyede üniversite öğrencilerinin siyasete alet edilmesi anlatılır. Yazar, dönemin siyasilerinin öğrencilerin heyecanlarını kullanarak yönlendirilmesini eleştirir. Öğrenciler geçmişten bugüne ülkelerin siyasi yapılanmasında kullanılan bir argüman olmuştur. Genç nesillerin siyasi olaylara karışması bir nevi ülkenin kalkınmasına darbe de vurur.

“*Sabahleyin topla, akşamüstü çil yavrusu gibi dağılsınlar otomatik bir oyuncak.*”³⁶

Yazar da bu duruma kayıtsız kalmayarak bu hikâye aracılığıyla meseleye dikkat çeker. Eğitimin ve siyasetin ayrı iki kol olduğunu eğitime siyasetin dahil edildiği takdirde o ülkenin geri kalmışlığı yadsınamaz bir gerçek olacaktır.

³⁶ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 113.

3.4. Sosyal Bir Mesele Olarak Ekonomi

Ekonomi, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren bireyin yaşamını sürdürebilmesiyle doğrudan ilişkili temel bir faaliyettir. Bu kavram, zamanla değişen yaşam biçimleri, üretim-tüketim dengesi ve toplumsal yapılar doğrultusunda dönüşüm geçirmiştir. Her ekonomik dönüşüm beraberinde bazı kolaylıklar getirirken, aynı zamanda çeşitli sıkıntı ve eşitsizlikleri de doğurmuştur.

Kemal Tahir, bu sosyo-ekonomik dönüşümlere kayıtsız kalmayan bir yazar olarak hikâyelerinde ekonomik meseleleri toplumsal yapı içinde işler. Özellikle kırsal alandaki geçim mücadelesi ile büyük şehirlerdeki sınıfsal farklar, onun hikâyelerinde dikkat çeken temalardandır. Yazar, ekonomik yetersizliklerin birey ve aile üzerindeki yıpratıcı etkisini, hem taşra hem de kent yaşamı üzerinden gözler önüne serer.

Bu çalışmamızda Kemal Tahir hikâyelerinde ekonomi meselesi “Geçim Derdi” ve “Yoksulluk” başlıklarıyla ele alınmıştır.

3.4.1. Geçim Derdi

Geçim derdi, bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayarak yaşamını sürdürebilmek adına verdiği maddi ve manevi mücadelenin adıdır. Bu mücadele, hem bireysel düzeyde hem de aile yapısı içerisinde yoğun biçimde yaşanır. Ancak toplumun genelinde en zorlu geçim savaşı, ekonomik sorumluluğun daha belirgin olduğu aile birimi üzerinden yürütülmektedir.

Geçim sıkıntısı, yalnız yoksulluğa düşmemekle sınırlı değildir; aynı zamanda insanın yaşam kalitesini koruma ve onurlu bir hayat sürdürme çabasını da içerir. Kemal Tahir, hikâyelerinde bu meseleye geniş bir perspektiften yaklaşır. Özellikle kırsal bölgelerdeki üretim sıkıntıları, mevsimlik işçilik gibi geçici gelir kaynakları ile kentlerdeki işsizlik, düşük ücretler ve barınma sorunları üzerinden geçim derdini görünür kılar.

Yazar, geçim mücadelesi veren bireyleri ve aileleri merkeze alarak, toplumsal yapının ekonomik yönünü sorgular. Hikâyelerinde bu meseleye yalnız bireysel bir dram olarak değil, yapısal bir eşitsizlik sorunu olarak yaklaşır. Böylece Kemal Tahir’in ekonomik gerçekliğe dayalı edebi anlatımı, sosyal adalet vurgusunu da beraberinde taşır.

“İspiyon” adlı hikâyede memurların en ufak hatalarında birbirlerini amirlerini şikâyet etmesi olayı anlatılır. Arkadaşlarını ispiyonlamaya karar veren memurlar erkenden işe gelip art niyetle amirlerini beklemektedirler.

“Arkadaşlarını gammazlamaya nihayet karar verenler, sabahleyin pek erken gelirler.”³⁷

İspiyon meselesi; eski memurlardan sonra yeni memurlar tarafından da yapılarak sistemleştirildiği gözler önüne serilir. Devlet dairelerindeki ispiyon olayı çok ileri gitmiş insanların ev hayatlarına da olumsuz bir şekilde yansımıştır. Yazar, bu sistemi ironik tarzda bu hikâyesiyle eleştirmiştir.

Anlatıcı da aynı sıkıntıları yaşamıştır. Arkadaşları tarafından amirlerine şikâyet edilmiştir. Banka hesaplarında açık çıktığı için sıkıntıya girmiştir. Fedakâr eşi de küpesini rehin vererek borcu ödemesini teklif etmiştir. Geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olan insanlar bu sistemden dolayı problemlerle karşı karşıya kalmışlardır.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâyede geçim derdi çeken bir aile ele alınır. Hikâyenin geçtiği yıl II. Dünya Savaşı’dır. Bu savaş, büyük bir buhrana yol açmıştır. Bu buhranın etkisi o dönem eserlerine de yansımıştır.

Hikâyenin ana kahramanı Güley’dir. İki çocuğu ile yaşamaktan olan Güley, geçimini sağlamak için olumsuz çalışma şartlarına sahip olan bir fabrikada çalışır. O yıllarda sanayinin yoğunlaşmaya başlamasıyla köyden kente bir göç yaşanır. Tarımsal hayatı geride bırakan insan fabrika hayatı ile tanışır. Köy insanı fabrikaya karşı oldukça mesafelidir. Yazar bunu hikâyede açıkça gösterir.

- Fabrika öldürüyor fukaraları... Mahvediyor beyim, dedi, kolay değil, 12 saat ayakta... Betonun üzeri. Rutubet. Rutubet olmazsa iplik koparmış... Adam kopuyor... Ne yapmalıyım şimdi?.. İplik koparmış... Bu halleri görüyorum da karı diyorum, Allah’ına şükret... Karı diyorum, aman bez parçasını horlama... Her ilmiğinde bir fukaranın kanı var diyorum... Fabrikaya Allah düşmanımı düşürmesin...³⁸

Geçim sıkıntısından dolayı fabrikaya yönelen insanlar çok zor şartlar altında çalışır. Bu insanlardan biri de Güley’dir. Ağır mesai şartları ve düşük maaş Güley’in geçimini sağlaması için yetersiz kalır. Bundan dolayı zavallı kadın tüm ümidini dutların yetişmesine bağlar. Dutlar yetişince karınlarını az da olsa doyurabileceklerini düşünür. Ancak olumsuz hava

³⁷ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 149.

³⁸ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 13.

şartları nedeniyle dutlar bir türlü yetişmez. Geçim sıkıntısına dayanamayan Güley kendini asarak intihar eder. Geride kalan çocukları da yetiştirme yurduna yerleştirilir.

Zorlu yaşam koşullarından dolayı intihar eden Güley'in evi bile bulunduğu durumun ne kadar içler acısı olduğunu gösterir.

*"-Ne eşyası birader. Bir ot minderi, bir yorgan... Bir tava, bir tencere, üç kaşık... Bir teneke maltız, iki eski halı. Bir de Mushafı şerif... Duvarda asılı."*³⁹

"Bir Cinayet Hikâyesi" adlı hikâyede Ortaköy'de işlenen bir cinayet anlatılır. Olay, cinayetin gece çıkan bir kavga sonucu işlenmesi ve cinayetin kahramanın üzerine yıkılmasıdır. Hikâyenin kahramanı özgürlüğünden çok ailesinin geçimini düşünür. Kendisinin içeri girmesi durumunda, ailesinin geçimini sağlayabilmesi anlamında bir teminat ister.

*"Eğer bu mahrumiyet yalnız hüviyetini tahrip etmiş olsaydı suret-i katiyede bu kadar ıstırap çekmeyecektim. Lakin açlık ve yoksulluğun en korkunç heyulası arasında çırpınan ve hayatta benden başka hiçbir hami ve istinatgahları olmayan evlad ü ıyalimin sefalet terennümleri kulaklarımda bestelendikçe nahak yere içinde bulunduğum bu vaziyetten beni kurtaracak ve masumiyetimi tezahür ettirecek olan celil heyetinizin karşısında, vecd içinde hürmetle eğilerek adaletin tecellesini istirham ediyorum."*⁴⁰

Yazar, cezaevine girmek üzere olan birinin kendisinden vazgeçerek ailesinin yaşayabileceği ekonomik sıkıntılara dikkat çekmek ister. Bu konuda devlet tarafından bir destek verilmemesi, insanların kaderlerine terk edilmesi durumuna eleştiri getirir.

"Zübük'ten Mektuplar: Er Kulübü" adlı hikâyede dönemin ekonomik zihniyeti eleştirilir. Hikâyede dönemin siyasetçilerinin, toplumun belli bir tabakasını destekleyip geride kalan kesimi hakir görmesi anlatılır.

Er Kulübü patronu sadece zenginleri korumaya yönelik konuşmalar yapar. Kulüpteki zenginlerden vergi alınmasına karşıdır.

"Cıvıl demek, çalışmaz demek değil mi? Çalışıp zengin olmayan herif, bir de vergi vermeyince neye yarar bakalım? diye kükredim. "Vergiye çoğunlukla alacaksınız efendiler, hem de bunları şimdikinden üç dört kat fazla çalıştıracaksınız!" dedim, "Bir de,

³⁹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 18.

⁴⁰ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 75.

kazandıklarını bunlar har vurup harman savurmamalı,” dedim, “Sıkı kanun isterim,” dedim, “Ev kirası, yemek içmek, giyim miyim çıkmalı geri kalan vergiye yatmalı...” dedim.”⁴¹

“Cıbıl” diye hitap edilen kesim orta ve dar gelirli insanlardır. Bu insanlar bir yandan geçim derdiyle uğraşırken bir yandan da vergilerle boğuşmaktadır. Zengin bir adam olan Er Kulübü patronu bu insanların daha çok çalıştırılıp sömürülmesini örneklerle açıklayarak desteklemiştir. Kemal Tahir, Türkiye’nin ekonomisini düzeltmek yerine zenginin korunduğu fakirin ise sömürüldüğü bu zihniyete karşı çıkar. Orta ve dar gelirli insanların yükünün hafifletilmesini, onlara eşit haklar tanınmasını savunur.

“Taburcu” adlı hikâyede taşra insanının yaşadığı ekonomik sıkıntılar anlatılır. İzmitli bir hastanın iki lira parası ile hastaneye yatması olayı üzerinde durulur.

“-Başıma bela oldu, neyse zar zor bir arabaya yerleştirdik. Gayrı arabacı çeksin. İzmitli imiş. Sevabına Haydarpaşa’ya bırakıverecek. Param param dediği de ne kadarmış... İki lira. Bilmem şimendifer navlununa yeter mi?”⁴²

Geçim sıkıntısı çeken, parayı zor bir şekilde kazanan Anadolu insanı için bu iki lira çok şey ifade eder. Çünkü taşra insanı bu iki lirayı kazanabilmek için çok fazla emek harcamıştır.

Yazarın hikâyeyi ele aldığı döneme bakacak olursak hastanelerin durumu, insanların ekonomisi pek iç açıcı değildir. Hikâyede hastanelerin hasta alabilme kapasitesinin yetersizliği, insanların odalara sığmayıp koridorlara taşması, insanların ekonomik durumunun yetersizliği, hastane çalışanlarının memnuniyetsizliği ciddi bir mesele olarak karşımıza çıkar.

“Terzi Nuri Usta” adlı hikâyede ekonomik dağılımın dengesizliği üzerinde durulur.

“Zenginleri bilmem. Lakin fukara kısmı gene de yüreklidir. Ortalığın bozulmasında milletin ne suçu var! Kabahat hep hükümette...”⁴³

Zengin ve fakir ayrımı toplumda önemli bir sorundur. Halk bu durumdan şikâyetçidir. Bu durumun düzeltilebilmesi için hükümetin ekonomik iyileştirmelere gitmesi gerektiği vurgulanır. Vergilerin varlıklı insanlardan alınması gerektiğine dair önerilerde bulunulur.

⁴¹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 100.

⁴² Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 144.

⁴³ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 182.

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede babasının vefatı ardından aile geçimini sağlamaya çalışan Arif anlatılır. Bu vefat sonrası Arif ve annesi maddi bir sıkıntıya düşer. Arif kuş kafesi yaparak ekonomik durumlarını düzeltmeye çalışır.

“Kazandığı para anasıyla kendisini kimseye muhtaç etmeden geçindiriyor, hatta ihtiyar kadın oğlunun bir gün evleneceğini düşünerek bir miktar para bile arttırıyordu.”⁴⁴

Arif, yaşlıları boş boş gezerken evinin bir odasını atölyeye dönüştürerek geçimini bu yolla sağlamıştır. Siparişlerinin artmasıyla bu işte ustalaşmıştır. Zor şartlar altında çalışmasına rağmen hem işini sevmesi hem de annesiyle geçimini sağlaması zorunluluğu bu yolda ilerlemesine yardımcı olmuştur. Yazar, Arif’in çalışma azmiyle insanın emeğini doğru şekilde kullanması sonucunda bulunduğu zorluklardan sıyrılabileceği mesajını verir.

“Binin Yarısı Beş Yüz” adlı hikâyede kızını maddi zorluklarla okutmaya çalışan bir baba anlatılır. Nuri Efendi, takunyacılık yaparak geçimini sağlamaya çalışır. Ekonomik durumu da iyi değildir. Buna rağmen her şeyinden kısmış kızının okuması için elinden geleni yapmıştır.

O yıllarda okul okutmak zor bir meseledir. Bu yüzden herkes Nuri Efendi’nin ekonomik durumunun iyi olduğunu düşünmüştür. Ancak durum böyle değildir. Dönemin zorlu koşullarına rağmen her şeyinden kıskarak çocuğunu okutmaya çalışmaktadır.

Ayşe, okulunu bitirdikten sonra edebiyat doktorası yapmak için Almanya’ya gitmek ister. Ancak babasının onu gönderecek ekonomik gücü yoktur. Bunun üzerine Ayşe babasının cimrilik yaptığını düşünerek tüm köklerini koparma kararı alır. Ona vefasızlık ve saygısızlık gösterir.

Ayşe, parasını da kazanmasıyla birlikte evde çay partileri vermeye başlamıştır. Son günlerde evde artan masrafla birlikte büyük bir israf ortaya çıkmıştır. Bu duruma yetişmeye çalışan Nuri Efendi eve yakacak getiremeyecek duruma gelir. Bunların üzerine eşinin söylemiş olduğu sözler ona çok ağır gelmiştir.

“Eve iki gündür kömür getirmediğini duydu da; bana hiç güvenmesin, dedi, salona bir soba kuracağım. Lakin odunu kilitleyeceğim. Yemek pişirmek için lazım olan kömürü tedarik etsin.”⁴⁵

⁴⁴ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 46.

⁴⁵ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 58.

Evden bütünüyle uzaklaştırılan Nuri Efendi dükkânına gelmiştir. Her şeyini kızının eğitimi için kullanan fedakâr adam ayakkabı yaparken ısınacak odunu olmadığından donarak vefat etmiştir.

“...”Hacıbaba’nın alacakaranlıkta hâlâ takunya yapmaya uğraştığını zanneden bir dükkân komşusu donmuş adama sesleniyordu:

-Yahu Hacıbaba, ne düşünüyorsun, binin yarısı beş yüz... Sana söylüyorum, binin yarısı beş yüüüzz... ”⁴⁶

“Bekar Çamaşırı” adlı hikâyede oğlunu maddi zorluklarla okutmaya çalışan bir anne anlatılır. Hasene Hanım eşinin vefat haberini, dışarıda okuyan oğlu Yusuf’a söylemez. Hiçbir şeyden haberi olmayan Yusuf babasının yaşadığı dönemdeki gibi mektup yollayıp harçlığının yetmediğini söylemektedir.

“Rahmetli ona boğazımızdan, üstümüzden başımızdan keser birkaç kuruş gönderirdi. Evkafa gittim, bizimkinin mümeyyizini gördüm. Allah razı olsun maaş işini çıkarıverdi. Lakin bir şeye medar olacak gibi değil ki... ”⁴⁷

Hasene Hanım eşinden kalan maaşın Yusuf’a ve kendisine yetmeyeceğinden dolayı bekâr çamaşırı yıkayıp para kazanmaya başlar. Bu şekilde oğlunun eğitim masraflarını ve ihtiyaçlarını giderir.

Yusuf üniversiteyi bitirdikten sonra bankada muamelât şefi olmuştur. İşinde disiplini sağlamış herkes tarafından kendisine gösterilen resmiyetten ve hürmetten oldukça memnundur.

Yusuf annesinin bekâr çamaşırı yıkadığını bankada bir adamdan öğrenir. Herkes bu konu hakkında dedikodu yapmaya başlar. Bu konuşmalara dayanamayan Yusuf oradan istifa eder.

Yazar bu hikâyeyle bir anne ve oğlunun maddi sıkıntılardan dolayı çektiği zorlukları okuyucuya sunmuştur. Yusuf’un annesi evladını okutabilmek için bu işi yapmak zorunda kalmıştır. Toplumdaki bazı kabullerden dolayı da bu durum Yusuf’a yanlış gelmektedir. Yusuf’un burada yapması gereken annesinin onu okuttuğu için verdiği emeğe minnettarlık göstermesidir.

“Göl İnsanları” adlı hikâyede Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelen işçilerin hayatı anlatılır. Hikâyede Terkos Gölü’nde çakıl çekerek para kazanan beş işçi vardır. Gölden çakıl

⁴⁶ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 59.

⁴⁷ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 92.

ıkarılması, sonra bu çakılların taşınması zor bir iştir. Bu kişiler çeşitli işlerde çalıştıktan sonra son are olarak bu işte çalışmak zorunda kalmıştır. İçlerinden Bulgaryalı Deli İbrahim, Kurubacak Mehmet ve Recep tamamıyla geçim derdi sebebiyle buraya gelmiştir.

Bulgaryalı Deli İbrahim, Bulgaristan’dan muhacir olarak Tekirdağ’a gelir. Bursa’da yaşadığı sırada geçim sıkıntısı çektiği için lisede hademelik yapar. Sonrasında ise işçilerin yevmiye ile çalıştığı Terkos Gölü’ne gelir.

Kurubacak ve Recep İnebolu’nun Derepınar’ı köyündendir. Vergi, kıyafet gibi masraflarını çıkarmak için yılın altı ayı gurbete çıkıp para kazanırlar. Recep’in durumu Mehmet’e göre daha iyidir. Çünkü Kurubacak Mehmet’in altı çocuğu olduğu için geçinmesi daha zordur.

Hamdi hikâyenin başkahramanıdır. Devlete vergi ödemediği için övünür. Kendileri yevmiye ile çalışırken bir de devlete vergi ödemelerini gereksiz bulur. İşçilerin burada aldıkları para kendilerine zor yetmektedir. Verginin zenginlerden alınması gerektiğini düşünür.

*“Ben vergi nedir bilmem. Hep bizim gibilerden mi alacaklar? Biraz da zenginler versin.”*⁴⁸

Yazar, gelir dağılımındaki dengesizliklere, hükümetin vergiler konusundaki tutumuna bu hikâyede de dikkat çeker.

3.4.2. Yoksulluk

Yoksulluk, bireyin temel ihtiyaçlarını arşılamasını engelleyen maddi yetersizlik durumu olarak tanımlanır. Bu kavram, yalnız gelir eksikliğiyle sınırlı kalmayıp, bireyin yaşamını sürdürdürebilmesi için gerekli olan barınma, beslenme, sağlık ve eğitim gibi temel kaynaklardan mahrum kalma hâlini de kapsar.

Kemal Tahir’in hikâyelerinde yoksulluk, bireysel bir dram olmanın ötesinde, toplumsal yapının derinleşmiş bir sorunu olarak ele alınır. Yazar, özellikle taşrada yaşayan halkın ve kentin alt sınıflarına mensup bireylerin yaşadığı maddi yoksunlukları görünür kılarak, sınıfsal eşitsizlikleri sorgular.

“Ezilmiş Adam” adlı hikâyede Salih adında bir adamın başına gelen olaylar anlatılır. Salih yoksul bir adamdır. Köyünde şehre çalışmak gelmiştir. İnşaatlarda karın tokluğuna geçinmeye alışan Salih’in açlıkla karşı karşıya geldiği de görülür.

⁴⁸ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 39.

Bir gün beyaz bir evin yanından geçerken açlığa dayanamaması üzerine, evin köpeğinin yanına gidip yemeğine ortak olur.

*“Gayri karanlık basınca duvarı aşıyor, ayıptır söylemesi, hayvancığın ekmeğine, azığına ortak oluyordum.”*⁴⁹

Yazar, burada toplumda yoksul, açta ve zorda kalmış insanlara dikkat çekerek ekonomi konusundaki gelir dengesizliğini gösterir. Aç kalan bir insanın ne kadar çaresiz olduğunu, açlık uğruna her şey yapılabileceğini bu hikâyeyle okuyucuya sunar.

Patronunun ilgisini çeken Salih tüm başına gelenleri anlatmıştır. Onun halinden anlayan patronu onu yanına almıştır. Salih’in maddi durumu düzelmiştir. Yokluğu çok iyi bilen adam patronunun kendine verdiği eşyaları kendisinden durumu daha kötü olan insanlara vermiştir.

3.5. Sosyal Bir Mesele Olarak Köy

Köy meselesi, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında birçok yazarın eserlerinde önemli bir tema olarak işlenmiştir. Bu mesele genellikle ezen ve ezilen arasındaki toplumsal düzenin sorgulanması çerçevesinde ele alınır.

Kemal Tahir’in köy hikâyeleri, 1938-1950 yılları arasında cezaevinde bulunduğu dönemde gözlemlediği ve mahkûmlardan dinlediği gerçek olaylara dayanır. Yazar, Çankırı, Çorum ve Malatya cezaevlerinde edindiği bu tanıklıkları, hikâyelerinde kurgusal bir biçimde yansıtmıştır. Yazar, köy insanını ne küçümseyen ne de diğer toplumcu gerçekçiler gibi efsaneleştiren bir yaklaşım sergilemiştir. Onu tüm gerçekliğiyle, objektif ve samimi bir bakış açısıyla ele almıştır.

Yazar, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar uzanan süreçte, yerel yapılanmadaki değişimleri ve bu süreçte meydana gelen çözülmenin sonuçlarını Anadolu insanı üzerinden değerlendirmiştir. Osmanlı’nın geleneksel devlet yapısından uzaklaşılması ve Batılaşmanın etkileri, Anadolu halkının bu yeni koşullara uyum sağlamakta zorlanmasına neden olmuştur. Kemal Tahir, Anadolu insanında bir çözülme ve dejenerasyon tespit etmiş; sorunlara dikkat çekmek için olumsuz tabloları cesurca ortaya koymuştur.

Bu çalışmamızda Kemal Tahir hikâyelerinde köy meselesi “Ahlaki Yapı, Arazi-Toprak Meselesi, Halk-Aydın Çatışması ve Zorunlu Göç” başlıklarıyla ele alınmıştır.

⁴⁹ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 71.

3.5.1. Ahlaki Yapı

Kemal Tahir'in köy hikâyeleri incelendiğinde, Anadolu'daki ahlaki yapının ciddi bir çözülme sürecinden geçtiği görülür. Bu çözülme, özünde olumlu ve sağlam niteliklere sahip olan değerlerin, zaman içinde çeşitli dış etkenlerin etkisiyle bozulması, zayıflaması ve toplumsal değer yargılarının aşınması anlamına gelir.

“Göl İnsanları” adlı hikâyede Sarıcaköy'de yaşayan kadınlar anlatılır. Terkos Gölü'nde çalışan işçiler ya tıraş olmak ya lokantaya gitmek ya da gazete alma gibi sebeplerden dolayı Terkos Köyü'ne inerler. Sarıcaköy, Terkos Köyü'ne yakın bir köydür. Bu köyün kadınları eşleri gurbette olduğundan çoğu bekâr çamaşırı yıkar hem de erkeklerden ilgi ve ilişki beklerler.

“Havanın yağmursuz olduğu günlerde, Sarıcaköy kadınları hem böyle bekar çamaşırı yıkarlar hem de kısmet beklerlerdi.”⁵⁰

O dönemde bazı köylerde böyle bir ahlaki yozlaşma görülür. Hikâye bunun nedenini köyde kurulan fabrikaya bağlamıştır. Çünkü fabrikada çalışan erkekler kadınlara, kadınlarında erkeğe ihtiyacı vardır. Yazar ahlaki çözülmeye dikkat çekmek amacıyla bu hikâyeyi kaleme almıştır.

3.5.2. Ağalık

Ağalık, Cumhuriyet'in ilanını takiben köylerde ortaya çıkan ve köy toplumunun yapısını etkileyen bir otorite biçimidir. Kemal Tahir'in hikâyelerinde, ağa tipi genellikle olumsuz bir figür olarak tasvir edilir. Bu ağalar, köy halkını baskı altında tutan, kazançlarını haksız yollarla elde eden ve kanun dışı faaliyetlerde bulunan kişiler olarak karşımıza çıkar.

“Ökkeş” adlı hikâyede cezaevindeki mahkûmlardan Antepli Ökkeş ve Topal Arif'in başına gelen sıkıntılar anlatılır. Ökkeş, arkadaşına içerideyken cezaevinden nasıl kaçtığını ve kaçaklık sürecinde başına gelen olayları anlatır.

Antepli Ökkeş Sivas'ta kaldığı sırada yanında kaldığı ağadan bahsetmiştir. Bu ağa onlara kötü davranmakta yevmiyelerini kesmek için bahane aramaktadır.

⁵⁰ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 45.

“Yevmiyeden beş kuruş kesmek için olmadık plan düzüyor. “Yarın sizi getirmeyeceğim dünyanın rezilleri, yedirdiğim yemek gözüñize dizinize dursun,” diye veriyor feryadı sesi çıktığı kadar.”⁵¹

Kemal Tahir, ağaların işçilere davranışına, bu sistemin düzenine rahatsızlığına eleştiri getirmiştir. O dönemde kırsal yerlerde ağalık düzeni devam etmektedir. Ağalar ekonomik gücü elinde barındıran, güçsüz insanları ezen kişilerdir. O dönem için bu durum ciddi bir sosyal meseledir.

“Tazı” adlı hikâyede tazı yavrusunun, tavşanı parçalaması olayı ile ağalık düzeninin gücü anlatılmak istenmiştir.

Abdullah Ağa’nın babası Süleyman Ağa Urfa’dan bir tazı getirir. Tazının önüne bir tavşan yavrusu bırakarak onu denemeye karar verirler. Süleyman Ağa, köylüye emir vererek bir tavşan getirmelerini söyler. Tazı, tavşan geldiğinde onu boğmaya çalışır. Köyün ağası olan Süleyman’ın amacı tazıyı, tavşanla eğitmektir.

“Süleyman Ağa, bırak artık... Yaralandı bir kere... Yaşamaz. “Boğmayı öğrensın it,” diye emretti. Tavşan bir kâğıt yumağı gibi tazının önüne düştü.”⁵²

Bu hikâyede tazı ağayı, tavşan ise ezilen köy halkını temsil eder. Ağaların ekonomik gücü elinde bulundurması, son sözü söylemesi ve köylünün de bu söze baş eğmesi gibi meseleler toplumcu gerçekçi bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur. Süleyman Ağa köylüleri bir şekilde kendine bağlamıştır. Ağalık düzeni ve ağaların köylü üzerindeki ciddi baskısını görmemiz açısından bu hikâye önemli bir örnektir.

“Çoban Ali” adlı hikâyede de bir ağa tipi karşımıza çıkar. Çoban Ali, İskilip’in baş çobanıdır. En büyük hayali köyün ağası Rıza Bey ile ortakçı olmaktır. Bunu Asmaköy’den Kâmil’in kızı Fatma ile evlenerek gerçekleştirmeyi düşünür.

Kâmil kızını son an da Ali’ye vermekten vazgeçer. Ali’de Rıza Ağa’dan aldığı destekle Fatma’yı kaçırmaya karar verir. Rıza Ağa’nın oğlu Hüseyin’de kızı kaçırmaya yardım eder.

“Ruhsatın olursa, gidip kızı kaldırayım baba.”⁵³

⁵¹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 52.

⁵² Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 102.

⁵³ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 85.

Kızın ailesi şikâyetçi olur ancak ağalık düzenin gücü burada da karşımıza çıkar. Kâmil Bey karakolda haksız durumda kalıp şikâyetini geri çekmek zorunda kalır. Böylelikle Ali'de Fatma ile muradına erer. Rıza Ağa diğer ağaların aksine burada olumlu bir şekilde karşımıza çıkar. Ali'yi sevip sayarak ona bir yuva kurar.

Ancak bununla birlikte pek çok sosyal mesele de gözümüze çarpar. Ağanın gücünün devletin gücünden üstün olduğunu görüyoruz. Aslında Fatma evinden zorla kaçırılmıştır. Ailesi de bu durumdan şikâyetçi olmuş ancak haklıyken haksız duruma düşmüştür. Ağaların gücü köylü üzerinde o kadar etkilidir ki onlar ne isterse o olur.

3.5.3. Toprak Meselesi

Köy insanı için toprak, yalnız bir üretim aracı değil, aynı zamanda yaşamını sürdürebilmesinin temel güvencesidir. Bu nedenle toprak, köy yaşamının merkezinde yer alır. Ancak toprak dağılımındaki adaletsizlikler ve miras, mülkiyet ya da ağalık sistemi gibi yapısal sorunlar, köylüler arasında derin çatışmalara yol açmıştır. Kemal Tahir'in hikâyelerinde de görüldüğü üzere, toprak meselesi nedeniyle birçok insan mağdur olmuş; kimi zaman aileler parçalanmış, kimi zaman ise trajik sonuçlar doğuran toplumsal krizler yaşanmıştır.

“Satılmış Ağa” adlı hikâye bir köy hikâyesidir. Bu hikâye köy insanının miras, toprak, tarla gibi meselelere bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir. Satılmış Ağa, Çerkez Mehmet Ali'den satın aldığı tarlanın borcunu ödemek için yanında beş lira getirmiştir.

*“- Ne tamamı? Kudurdun mu alçak? Tarlamın bedelini isterim. Şimdilik verdin ne iyi, vermedin mi gör neler olur?”*⁵⁴

Kumardan dolayı çok borcu olan Çerkez Mehmet Ali bu paranın az olduğunu elli kaymeden aşağısının kendisini kurtarmayacağını söylemiştir. Mehmet Ali'ye bir darbeye ailesinden gelir. Cezaevinde olduğu için ailesi bu durumu bahane ederek onu kütükten sildirmiş, mirastan mahrum bırakmak istemişlerdir.

Toprak köylünün temel geçim kaynağıdır. O dönem içinde çok ciddi bir sosyal meseledir. Gözü kara köy insanı toprak uğruna her şeyi göze almaya ve yapmaya hazırdır. Çerkez Mehmet Ali'nin kardeşlerinin onu kütükten sildirmesi bunun en büyük örneğidir.

⁵⁴ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 187.

“Kesilecek Bacak” adlı hikâyede toprak meselesi anlatılır. Ali, maddi menfaatini her şeyin önünde tutan bir adamdır. Ailesi onun amcasının kızı Şaziye ile evlenmesini ister. Ancak Ali, Şaziye ile evlenmeyi kabul etmez.

Ali, Şaziye’nin evleneceği gün tarlaların bölüneceğini düşünüp sıkıntıya girer. Çaresizce düğünü basmaya gitmiş ancak bu düğünü iptal edememiştir.

*“Emmim kızını yabana vermek hayırlı olmazmış. Bunca yıllık kardeş toprağı el eline bırakılmazmış.”*⁵⁵

Şaziye başkasıyla evlenince tarla yarıya bölünmüştür. Ali hırslanıp Şaziye’nin eşine pusu kurmuş onu yaralamıştır. Yaralı adamın kolu kesildiği için Şaziye ondan ayrılıp Ali ile evlenmiştir. Tarla yeniden onların olmuştur. Ancak bu olay sırasında bacağından yaralanan Ali, yarasının kötüye gitmesi sebebiyle bacağı kesilmiştir.

Toprak köylünün temel geçim kaynağıdır. Bundan dolayı köylü için oldukça önemli bir değere sahiptir. Hikâyede bunu göstermesi açısından çok önemlidir. Gözü kara köy insanı toprak uğruna her şeyi göze almaya ve yapmaya hazırdır.

3.5.4. Halk-Aydın Çatışması

Halk–aydın çatışması, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında sıkça ele alınan toplumsal meselelerden biridir. Bu çatışmanın kökeni, Tanzimat Dönemi ile birlikte başlayan Batılılaşma hareketine dayanmaktadır. Batılı değerlerle yetişen ve modernleşmeyi savunan aydın kesim, halkın geleneksel yaşam tarzıyla bağ kurmakta zorlanmış; bu durum halk ile aydın arasında düşünsel ve kültürel bir ikilik doğurmuştur.

Kemal Tahir’in hikâyelerinde ise aydın tipi genellikle Anadolu’ya yabancı, halktan kopuk ve toplumu anlamaktan uzak bireyler olarak karşımıza çıkar. Bu aydınlar her ne kadar doğulu bir coğrafyada yetişmiş olsalar da, zihinsel anlamda Batı merkezli ve yer yer oryantalist bir bakış açısına sahiptir. Yazar, bu durumu eleştirerek halkla bütünleşemeyen aydın figürünü sorgular.

Kemal Tahir her ne kadar Anadolu’da uzun süre yaşamamış olsa da, cezaevi yıllarında Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden gelen mahkûmlarla kurduğu ilişkiler sayesinde halkı yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Bu deneyim, onun halkı dışlamayan, bilakis sahiplenen ve anlamaya çalışan bir bakış açısı geliştirmesine neden olmuştur. Hikâyelerinde halkın dili,

⁵⁵ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 146.

düşünce biçimi ve yaşam gerçekliğiyle temas kurabilen anlatılar kurgulamış; aydın-halk ikiliğini sorgularken, çözüm olarak karşılıklı anlayışa dayalı bir iletişimi önermiştir.

“Bir Yaz Hikâyesi” adlı hikâyede aydın bir kızın, köy insanına karşı bakış açısı ifade edilir. Şehirli bir genç kız olan Perihan, köy romanı yazmak için dayısının İçerenköy’deki köşküne gider. Burada saf ve mahcup bir genç olan Ahmet ile tanışır. Ahmet, köy romanı yazması için tam aradığı kişidir.

Perihan zengin, şımarık ve eğitilmiş bir kızdır. Köylü tipi insan bulana kadar İstanbul’un köylerine geziler düzenleyip buradaki halka tepeden bakmıştır. Şehirli genç kızların, köy halkına karşı bakış açısını göstermesi açısından önemlidir. Perihan, Ahmet ile ilk karşılaştığında onu köylü sanarak muhatap almamış “efendinizi çağırırsanız” diye hitap etmiştir. Ahmet gerek kıyafeti gerek duruşuyla o an bir köylüyü andırmaktadır. Bu hitap şekli bize dönem aydınının, köy halkına bakış açısını gösterir.

Perihan yazmak istediği roman için sürekli Ahmet ile zaman geçirmeye başlar. Perihan’ın Ahmet’i maddi açıdan yetersiz, eğitimsiz görmesi ve pek çok konuda küçümsemesi dikkat çekicidir.

“Genç kız kendisini bir an Ahmet’in seviyesinde bir köylü kızı gibi hissetti. O zaman, bu geniş omuzlu mahcup delikanlı tarafından sevmek ne tatlı olacaktı.”⁵⁶

O dönemde yaygın anlayışın etkisiyle de Perihan, Ahmet’i kendine layık görmemektedir. En başta kültür farkı, olmamaları için çok büyük sebeptir.

Perihan’a bir gün bir gazete gelir. Burada “Bir Yaz Hikâyesi” başlıklı hikâyede Ahmet ile yaşadıklarının yazıldığını görür. Aslında Ahmet bir yazardır. Köylü taklidi yaparak Perihan ile zaman geçirmiş aralarında yaşadıkları her şeyi kaleme almıştır. Perihan, Ahmet’le denk olduğunu görünce duyguları da olduğundan onunla evlenir. Ancak Ahmet gerçekten köylü olsaydı böyle bir şey asla mümkün olamazdı.

“Nam Uğruna” adlı hikâyede kendi halkına uzak kalmış bir aydın tipi anlatılır. Anadolu’da yaşayan Şaban Bey ve ailesi Amerikan ailesini andırmaktadır. Şaban Bey, Amerikan Kolejini bitirip Amerika’da mühendis olmuştur. Baraj açılışı yaptığı sırada Amerikalı heyet ve bürokrata ailesiyle hoş görünme çabasına girmiştir.

⁵⁶ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 106.

Şaban Bey'in oğlu Türker giyimi, hareketleriyle tam bir kovboyu andırır. Şaban Bey oğlunun bu durumdan çok memnundur. Ailenin Amerikan hayranlığı burada da ön plana çıkar. Oğlunun adı Doğu'yu, yaşantısı ise Batı'yı temsil eder. Burada da bir ikilik örneği karşımıza çıkar.

Seval Hanım, Şaban Bey'in eşidir. Batılı gelenekte yetişmiş birçok örf, adet ve gelenekten uzak kalmıştır. Kocasını kaba biri olarak görmüş bundan dolayı onu Kırıl Bey ile aldatmaktadır. Kırıl Bey, Tanzimat'tan günümüze gelen züppe tipinin tüm özelliklerini taşımaktadır. Seval Hanım baraj açılışı sırasında herkese puro ve sigara ikram etmiş bununla da kalmayıp yabancı filmlerdeki gibi şampanya patlatmıştır.

“”Patlatılacak şampanya şişesi...”⁵⁷

Bu yaşanan olayların hepsi halka çok yabancı ve aykırı gelmiştir. İnsanların bu kadar kültürüne yabancı ve serbest oluşu halkın yadırgamasına sebep olmuştur. Bu durum o dönem için aydın-halk çatışmasının ciddi bir sosyal mesele olduğunun kanıtıdır.

Aydın tipini temsil eden Şaban Bey barajın yapılışı sırasında köy işçilerini küçümsemiş sürekli Amerikan işçileri ile karşılaştırmaya gitmiştir. En başta kılık kıyafet karşılaştırmasına giderek kendi insanını aşağı görmüştür. Hatta işçilerin barajı bitirdiğine bile şaşırmıştır. Dış görünüşe, Batı'ya önem veren aydın tipi maneviyata, beslendiği tüm kaynaklara, halka sırtını çevirmiştir.

3.5.5. Zorunlu Göç

“Göç, insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir.”⁵⁸ Zorunlu göç, siyasi sebeplerle bireylerin devlet müdahalesiyle yaşadıkları yerlerden başka bölgelere taşınması durumudur. Bu durum, bireylerin kendi iradeleri dışında yaşadıkları coğrafyadan koparılmasına neden olur.

Kemal Tahir'in hikâyelerinde zorunlu göç, yalnız fiziksel bir yer değiştirme olarak değil; aynı zamanda bireylerin sosyal, kültürel ve psikolojik uyum sorunlarıyla başa çıkmak zorunda kaldıkları bir toplumsal mesele olarak ele alınır. Göç edilen yeni ortama uyum sağlama süreci; yabancılaşma, kimlik bunalımı, toplumsal dışlanma ve ekonomik yetersizlik gibi çok boyutlu sorunları da beraberinde getirir.

⁵⁷ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 197.

⁵⁸ Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016), s. 1.

Yazar, bu göçleri bireyin ruhsal dünyasında yarattığı kırılmalarla birlikte toplumsal yapıda neden olduğu çözümler üzerinden değerlendirir. Zorunlu göç, Kemal Tahir'in gözünde hem bireysel hem de kolektif bir travmadır.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâyede Dersim İsyanı sonrası göçe tâbi tutulan Kürtler'in başına gelen olaylar anlatılır. Bu göç Dersim'den Rumeli'ye yapılacaktır. Aşiretin buraya gitmesi için ilk önce Trabzon'a uğrayıp oradan vapurla geçmeleri gerekir. Aşiret buraya gidene kadar pek çok zorlukla karşı karşıya kalır. Karadeniz'in durmayan yağışları pek çok kişinin hasta olmasına yol açmıştır. İnsanlar hem fiziksel hem de psikolojik pek çok sorun yaşamıştır.

*“Ziganalar'la Kazıklı dağlar arasında davardan sığırdan, attan kısraktan düşenler artıkça arttı. Önce ikişer üçer, ardından beşer onar, daha ardından hesaba sığmaz kadarı gebermeye başladı.”*⁵⁹

Trabzon'a geldiklerinde yedirecek ot ve saman bulamadıklarından hayvanların hepsi telef olur. İstanbul'dan ot istenmiş bu ot aşiret gittikten bir süre sonra gelmiştir. Bu otların sonradan dikenli hayvanların yiyemeyeceği ot olduğu ortaya çıkmıştır.

1950 yılında Celal Bayar döneminde Dersim halkı çoluk çocuk, mal mülk demeden her şeyiyle hükümetin emri ile Trabzon'a sonrasında Kırıkkale'ye zorunlu göç ettirilmesi olayı üzerinde durulur. Hikâyede o dönemdeki göç politikasının ani ve plansız olduğunun sonucunda pek çok kişinin zarar gördüğü söylenerek eleştirilmiştir.

3.6. Sosyal Bir Mesele Olarak Din

*Din insanlara dinamizm veren, toplumu ve insanlığı ayakta tutarı yüce bir duygudur. Çünkü insan kendi yapısı gereği dine muhtaçtır.*⁶⁰ Din, toplumsal yapıyı biçimlendiren ve kültürel kimliğin oluşumunda etkili olan temel kurumlardan biridir. Edebiyatımızda pek çok yazar, dinin saf ve temiz duygularla yoğrulmuş manevi bir yapı olduğunu vurgularken; bu duyguların çıkar amaçlı kullanılması ve dinin istismar edilmesi gibi meseleleri eleştirel bir biçimde ele almıştır. Özellikle halkın kolayca yönlendirilebilmesi, hurafeye dayalı inanç kalıplarına açıklığı ve geleneksel yapıdaki boşluklar, dinin toplumsal alanda suistimal edilmesine zemin hazırlayan unsurlar arasında görülür. Bu bağlamda din, istismar ve yozlaşma boyutuyla sosyal bir mesele hâline gelir.

⁵⁹ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 261.

⁶⁰ Ioan P. Couliano ve Mircea Eliade, *Dinler Tarihi Sözlüğü*, çev. Ali Erbaş (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997), s. 11.

Kemal Tahir, hikâyelerinde din olgusuna eleştirel bir mesafeyle yaklaşır. Onun anlatılarında dinî kurumlar ve din adamları çoğunlukla geri kalmışlıkla, cehaletle ve çıkar ilişkileriyle ilişkilendirilir. Bu yaklaşımında, yazarın bağlı bulunduğu ideolojik zeminin etkisi açık biçimde hissedilir. Kemal Tahir, dinin birey üzerindeki etkisini yalnız inanç bağlamında değil; toplumsal kontrol, otorite ve istismar aracı olarak da ele alır.

Bu çalışmamızda Kemal Tahir hikâyelerinde din meselesi, “Din İstismarı” ve “Batıl İnançlar” başlıklarıyla ele alınmıştır.

3.6.1. Din İstismarı

Din istismarı, bireylerin dini inanç ve hassasiyetlerinin kötüye kullanılarak, kişisel çıkarlar doğrultusunda yönlendirilmesi ve bu yolla menfaat sağlanmasıdır. Bu tür istismar, dini değerlerin özünden kopararak araçsallaştırılması ve kimi zaman da ilahi olanın adı kullanılarak ahlaki meşruiyet sağlama çabasına dönüşmektedir.

Anadolu insanı için inanç kavramı, toplumsal ve bireysel yaşamın en temel yapı taşlarından biridir. Bu nedenle dini değerler üzerinden yapılan istismarlar, halkın hem güvenini hem de toplumsal bütünlüğünü zedeler niteliktedir. İnanç, halkın umut kaynağı ve yön bulma aracıken; çıkar amacıyla kullanılan bir enstrümana dönüştüğünde, bu değerler sisteminin içi boşaltılmakta ve toplumsal yozlaşma kaçınılmaz hâle gelmektedir.

Kemal Tahir, bu durumu hikâyelerinde eleştirel bir tutumla işler. Dini istismar eden bireyleri kokuşmuş ve çürümüş olarak tanımlayan Kemal Tahir, bunları dini yalnız kendi çıkarları için kullanan, halkı yanıltan ve sahte otorite unsurları olarak ortaya koyar. Hikâyelerinde din adamları genellikle olumlu değil; halktan kopuk, çıkarıcı ve bağnaz kişiler olarak betimlenir. Bu eleştirel bakış, yazarın dini kurumsal ve ideolojik yapıların bir aracı olarak görmesiyle ilişkilidir.

“Çıplak İnsanlar” adlı hikâyede seri cinayet işleyen iki farklı insanın davranışları üzerinde durulmuştur. Bu iki insanın ortak özelliği dindar olmalarıdır. İlki çabuk sinirlenen, öfkesi geçince sözüne sadık bir insandır. Bu insan sinirini dışarı yansıtabilmektedir. Diğeri ise içten pazarlıklı, duygularını dışa yansıtmayan bir tiptir. Bu tip daha tehlikelidir.

“İkisi de sofı idiler. Ama birincisi Allah’tan önce namusu üstüne yemin eder, öteki Allah lafını ağzından hiç düşürmezdi.”⁶¹

Bu iki insan tipi dindar gözüken ama aslında çevrelerine zarar veren birileridir. Bu insanlar yaptıkları kötülükten dolayı dine sığınmışlardır. Bu hikâyede din istismarı meselesi karşımıza çıkar. Bu insanlar dinî hassasiyetleri olumsuz yönde kullanarak kendi menfaatleri doğrultusunda faydalanmışlardır.

“Kuş Kafesleri” adlı hikâyede dinî inançların kullanılarak bir insanın hayatı üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulur. Arif işinde gücünde düzgün bir adamdır. Komşuları Aliye Hanım, kızını Arif ile evlendirmek ister. Ancak Arif hiç oralı olmaz. Aliye Hanım intikam olarak; Mevlevi kültürünü iyi bildiği ve din konusunda hassas olan Arif’e bir oyun oynar. Rüyasında bir dervişin Arif’in kuş kafesi yapmasının çok büyük günah olduğunu söylediğini söyler.

“Arif akşama kadar çalışmadı. Gece uykusu kaçtı. Biraz daldıkça, yeşil ovadaki dervishi, olduğundan yüz misli büyüyerek üstüne saldıran kanaryaları, sakaları, bülbülleri görüyor, titreye titreye uyanıyordu.”⁶²

Din konusunda hassas olan Arif bu rüyaya inanarak hemen mesleğini bırakır. Yazar din konusunda bu kadar hassas olan bir toplumun, doğruluğu kesin olamayan bir söze sorgusuzca inanmasına dikkat çeker.

Hikâyenin sonunda Arif’in tamamen değişmesi, geceleri sarhoş olup mahallenin kızlarına sarkması ve sonunda bunların hepsini kafes yapmasının bir cezası olarak görmesiyle yazar dinî konulardaki hassasiyete değinir.

“Aliye Hanım’ın hakkı varmış, dedi. Ben kafes yapmanın, kuşları hapsetmenin cezasını çekiyorum...”⁶³

Anadolu insanının en hassas noktası inanç kavramıdır. Bir insana zarar vermek için bu yolun kullanılması oldukça ciddi tehlikeli bir meseledir. Aliye Hanım bu hikâyede yozlaşmış bir insanı temsil ederken; Arif Bey ise dine bağlı, saf niyetiyle inancından dolayı kandırılan insanı temsil etmektedir.

⁶¹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 159.

⁶² Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 49.

⁶³ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 51.

“Ticaretten Kolayı Yok” adlı hikâyede Şeyh Zihni Efendi’nin kanun üzerine tekkesini kapatıp İslam dinince yasak olan faizcilik ile geçinmesi olayı anlatılır. Yazar, bu hikâyeye de tekkelerin kapatılması olayına vurgu yapar. Osmanlı zamanında tekkeler nitelikli ve vasıflı bireyler yetiştirme özelliğine sahipti. Ancak Osmanlı’nın son dönemlerinde bu özelliğini kaybetmiş, “Tevhid-i Tedrisat” Kanunu ile tekke ve zaviyeler kapatılmıştır.

Kapatılmasının en büyük sebebi tekkelerde yapısal bozuklukların meydana gelmesidir. Sahte şeyhlerin ortaya çıkıp, insanların inancını istismar ederek buraları kendi çıkarları doğrultusunda kullanması bunun en iyi kanıtıdır.

Şeyh Zihni Efendi, tekkeden menfaatlerini karşılamayacağını anlamasıyla kanun ile birlikte burayı kapatır.

“Üç beş mahalle karısıyla bir alay serseri dervişe sabah akşam aş çıkarmak, akıllı kârı değildi.”⁶⁴

Kemal Tahir tekke ve zaviyelerin asıl işlevi dışında beklentileri olanlar ve bu kişilerin bu durumu istismar etmesinden bahsederek sosyal bir meseleyi ele almıştır.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâyede Anadolu insanının kulaktan duyma dinî bilgilere kolayca inanma sorunu üzerinde durulur. Fermanlı Hoca lakabıyla tanınan Çorumlu Uzun Nurettin Hoca hikâyenin başkahramanıdır. Çorumlu Nurettin yaygın olan birçok dinî efsaneyi kendi başından geçmiş gibi anlatması onun kerâmet sahibi bir evliya olarak tanınmasına neden olur.

“Erzincanlı Köse İmam bu vakayı, hemen hemen aynı kelimelerle, kendi başından geçmiş gibi anlatmıştı. Yalnız bi noktası değişik: Çorumlu Yedisekiz Hacı Hasan Paşa’nın yerini, Erzincanlı Deli Hafız Hacı Mürsel Paşa alıyor.”⁶⁵

Çerikli istasyonunda trene binen hoca, oradakilere yaşamış gibi yalan ve efsaneye dayanan birçok şey anlatır. Yazar, bu tür insanların varlığına eleştiri getirir. Türk toplumu, dinî kişiliğe bürünen sahtekârlar tarafından yıllarca sömürülmüştür. Kendisini şeyh ya da din adamı görüntüsü veren bu şahsiyetler, uydurdukları efsanelerle halkın saf duygularını istismar ederek kendilerine hürmet edilmesini sağlamışlardır. Onların en çok uğraştığı kişiler kendisini pek geliştiremeyen avam tabakası olmuştur.

⁶⁴ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 113.

⁶⁵ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 355.

Yazar ironik bir üslupla hikâyeyi bir sonuca bağlamıştır. Hikâyenin sonunda kahraman gülünç bir duruma düşmüştür. Bunun nedeni trendeki yolcuların, anlatılan tün dinî olayların isimlerinin değiştirilmiş halini, az önce başka bir hocadan dinlemiş olmasıdır.

3.6.2. Batıl İnançlar

Batıl inançlar, Türk toplumunda geçmişten günümüze etkisini sürdüren ve bireylerin düşünce ve davranışlarını yönlendiren yanlış inanışlardır. Bu tür inançların kökeni genellikle bilgisizlik, eğitimsizlik ve bağnazlık gibi nedenlere dayanmaktadır. Anadolu toplumunda bazı batıl inanç ve hurafeler, zamanla dinî inançlarla karıştırılarak benimsenmiş; bireylerin günlük yaşamlarını bu inanışlara göre şekillendirmelerine neden olmuştur.

Kemal Tahir, hikâyelerinde bu meseleyi ele alarak batıl inançların toplum üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çeker. Uğur ve uğursuzluk inançları, üfürükçülük, muskacılık gibi uygulamalar ile dinî değerlerin yanlış yorumlanmasını eleştirel bir yaklaşımla işler. Yazar, bu tür inanış ve uygulamaların halkın zihinsel gelişimini engellediğini, sahte umutlar ve korkular yaratarak bireyi edilgen kıldığını ortaya koyar.

“Dutlar Yetişmedi” adlı hikâyede yörede yaygın olan ancak yanlış bilinen bir inanç dile getirilir. Hikâyenin geçtiği yörede dutun her şeye iyi geleceği inancı yaygındır.

Halkın ekonomik zorluklarla boğuştuğu zamanda dutların yetişip her şeye iyi geleceğini bekleme ümidi bundan kaynaklanmaktadır.

“Güley bu kışı nasıl geçirdi bilmem...Herhalde anam ‘Dutlar bir yetişsin, sonu kolay’ demiştir.”⁶⁶

Güley her şeyi dutların yetişmesine bağlamış sonunda ise dutlar yetişmediği için intihar eder.

“Göl İnsanları” adlı hikâyede işçilerin hurafelere dayalı batıl inançları üzerinde durulur. Recep’in babası köy imamıdır. Recep bir kedinin vefat eden bir insanın üstünden atlarsa, o kişinin hortlağa dönüşeceğini söyler.

“Neye sordun Recep? Ölünün üstünden atlar da hortlak olur diye mi?”⁶⁷

Bu şekilde küçük görünen hurafeler ve batıl inanışlar o dönemde bilgisiz insan tarafından sorgusuzca inanılıp, birtakım sorunlara sebebiyet verir.

⁶⁶ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 15.

⁶⁷ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 27.

3.7. Sosyal Bir Mesele Olarak Siyaset

Siyaset, bireyi genele ve kamuya bağlayan, onu toplumsallaştıran en güçlü bağlardan biri olmaya devam etmektedir.⁶⁸ Bu güçlü toplumsal bağın, özellikle modernleşme süreçlerinde nasıl şekillendiği ve birey-toplum-devlet ilişkilerine nasıl yansıdığı, edebî eserlerde de önemli bir izlek hâline gelmiştir. Bu bağlamda Kemal Tahir'in hikâyelerinde siyasetin toplumsal yaşam üzerindeki etkileri dikkat çekici bir şekilde işlenmiştir.

Kemal Tahir'in 1910 yılında doğmuş olması, onun Türkiye'nin geçirdiği önemli siyasal dönüşümlere doğrudan tanıklık etmesini sağlamıştır. Bu tarihsel birikim, yazarın eserlerine de yansımış; özellikle hikâyelerinde dönemin siyasal yapısına ve yaşanan siyasi olaylara dair gözlemler açık biçimde kendini göstermiştir.

Kemal Tahir'in yaşadığı dönem, siyasal hareketliliğin yoğun olduğu, rejim değişikliklerinin, darbelerin ve ideolojik kutuplaşmaların öne çıktığı bir süreci kapsamaktadır. Yazarın toplumcu gerçekçi yaklaşımı da dikkate alındığında, bu tarihsel ve siyasal çalkantılara karşı duyarsız kalmadığı, hikâyelerinde bu meseleleri ele aldığı görülmektedir.

Kemal Tahir'in hikâyelerinde öne çıkan siyasi meselelerin başında siyasal yozlaşma yer alır. Siyasal yozlaşma, siyasetin temel işlevlerinden sapması, bireysel çıkarların kamu yararının önüne geçmesi ve siyasi gücün kişisel menfaatler için kullanılmaya başlanması anlamına gelir. Yazar, bu tür yozlaşmaları eleştirerek dönemin siyasal gerçekliğine ayna tutar.

Bu çalışmamızda Kemal Tahir'in hikâyelerinde siyaset meselesi “Yönetimde Aksamalar, Siyasi Hayat, Doğu-Batı Çatışması, Sürgün, Cezaevi ve Cezalar” başlıklarıyla ele alınmıştır.

3.7.1. Yönetimde Aksamalar

Kemal Tahir istibdat döneminde pek çok devlet adamının etkilenmesini, halkın karamsar olmasını, bunlara son verme sözü veren İttihat ve Terakki mensuplarını hikâyelerinde konu olarak ele almıştır.

Bu dönemde kaotik ortamdan dolayı sıkı bir yönetim vardır. Yönetim sistemindeki düzensizlik, bu düzensizliğin sonucunda iktidar kavgalarının uzun yıllar sürmesi, İstanbul Hükümetinin Millî Mücadelecileri siyasi varlık olarak tanımaması yazarın hikâyelerinde

⁶⁸ Ahmet Bekmen, *Siyaset Bilimine Giriş*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi), s. 6.

üzerinde durduğu sosyal meselelerdir. Bunların yanında sonraki dönemlerde ortaya çıkan toplumun çeşitli alanlarındaki yönetimden kaynaklanan aksamalara da yazar dikkat çekmiştir.

“Vazife Vermek” adlı hikâyede Kemal Tahir Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı ve Cumhuriyet Dönemi’nde yaşanan önemli dönüm noktalarına değinerek bir Türkiye panoraması çizmiştir. Anlatıcı bu dönemleri karşılaştırmaya giderek gidişatın iyi olmadığına dikkat çeker.

“Şimdi tekerleklerden gene bir hazin inilti gelmektedir. Allah bizi muhafaza etsin.”⁶⁹

Yazar, devletin ve sistemin işleyişinden memnun değildir. Birçok önemli olay gerçekleşmiş ancak hiçbir şey değişmemiştir. Bu durumu araba örneği üzerinden vererek sosyal bir meseleyi okuyucunun dikkatine sunmuştur.

“İstanbul Mektupları: Ben Ekip Oldum” adlı hikâyede emniyet teşkilatı çalışanlarının toplumsal pek çok hizmeti, ücretsiz olarak kullanması ironik bir üslupla anlatılır. Çorumlu olan kahraman arkadaşına bir mektup yazar. Bu mektubunu konusu; İstanbul’da sivil polislerin kalıplaşmış bazı ifadeleri kullanarak bazı kamusal imkânlardan ücretsiz olarak yararlanmasıdır. Bu durumu yadırgayan kahramanın kendisi de bu kalıplaşmış ifadeyi kullanmaya karar vermiştir.

Boğazı kuruyan kahraman gazozcuya seslenerek bir gazoz ister. Gazozu veren adama kalıplaşmış ifadelerden olan “ekip” kelimesini kullanmıştır. Gazozcu bu duruma ilk başta gülüp, geçmiştir. Ancak sonrasında gazozcu, gazozun parasını istediği zaman aralarında bir münakaşa ortaya çıkmıştır.

“”Ekip,” dedim. “E?” dedi, “On beş kuruş bastır ağabey” dedi, “Höst!” dedim. “Ekip dedik ya... Para neymiş?”⁷⁰

Kahraman iki sefer bu yöntemi kullanarak başarılı olmuştur. Ancak gazozcudan olumsuz bir tepki almıştır.

Yazar, bu hikâyeyle polislere birçok noktada kolaylık sağlandığını, ancak bunların kötüye kullanılmaması gerektiğine dikkat çekmek istemiştir. Toplumda görülen bu sıkıntıya örnek olması amacıyla bu hikâyeyi kurgulayarak okuyucunun dikkatine sunmuştur.

⁶⁹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 108.

⁷⁰ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 83-84.

“Aynı Erkeği Seven Dört Kız Kardeş” adlı hikâyede çapkın ve hovarda olan XV. Lui’nin Nesle ailesinin dört kızıyla yaşadığı ilişki sonucu yaşananlar anlatılır. Yazar burada Fransız siyasi hayatı hakkında bize bilgi verir. Bir ailenin kadınlarının yönetimi nasıl aksattığı meselesi üzerinde durulur. İlk kardeş krala karşı çok ilgisi olmamasına rağmen papaz ve diğer yöneticilerin zorlaması ile birlikte olmuştur. Diğer üç kardeş de sırasıyla kral ile birlikte olmuştur. Kardeşler arasındaki rekabet, lüks tüketim ve savurganlık halkın tepkisini büyük ölçüde çekmiştir.

“Bir taraftan da millet, krala –bir zamanlar “sevgilimiz” dediği krala- karşı homurdanmaya, hazineyi zevk ve safa ile harcayan sara kadınlarına diş bilemeye başlamıştı.”⁷¹

Bu durum halkta huzursuzluğa sebep olmuştur. Halk yönetimdeki aksaklıktan dolayı krala isyan etmesi, kralın yönetimindeki otoritesinin sarsılmasına sebep olmuştur. Sonraki yüzyıllarda meydana gelen Fransız İhtilali aynı minvalde gerçekleşmiştir.

“Arabacı” adlı hikâyede Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemlerinde birçok aile, cepheye giden aile üyelerinden haber alamaz. Bu insanların hayatta kalıp kalmadığına dair haber gönderilmemiştir.

Hikâyede anlatılan kadının da eşi savaşa gitmiştir. Ancak eşinin yaşayıp yaşamadığına dair bir bilgisi yoktur.

“El kadar bir kağıdı gelseydi, imama okutsaydım, hiç yanmazdım. Şehir haberi de gelmedi, ne dersin?”⁷²

Yazar, savaşlardaki insanların akıbeti hakkında yönetimin daha hassas olması gerektiğine dikkat çeker. Bu insanların yaşadığına dair bir kâğıt bile gönderilmemiştir. O dönemde şehit ve gazilerin dışında çok sayıda askerden haber alınamaması, onlardan haber bekleyen ailelerin maddi ve manevi olarak daha duyarlı olması gerektiği anlatılmak istenmiştir.

3.7.2. Siyasi Hayat

Kemal Tahir’in yaşadığı dönemde birçok siyasi sebepten dolayı fikir altyapısının oluşmasında sorun yaşanır. Bundan dolayı siyasi hayat, toplumsal yapı üzerinde birçok tahribata sebep olur. Bazı siyasetçiler de kendilerine sağlanan yetkileri, halk adına olumsuz yönde kullanır.

⁷¹ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 106.

⁷² Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 186.

“Üniversite” adlı hikâyede üniversite ve üniversite öğrencilerinin Türk siyasi hayatındaki rolleri üzerinde durulur. Kemal Tahir 1945’e kadar sosyalizmi savunur. Bu yüzden bu hikâyeye milliyetçiliğe çok ciddi eleştiriler yöneltir. Milliyetçiliğin insanlara bir dünya görüşü sunamayacağını düşünür.

Hikâyede, Doktor Hüseyin Bey öncülüğünde üniversite öğrencileri siyasi faaliyetlerde bulunur.

*“Bu dört bin yüksek tahsil gencinin, Doktor Hüseyin Bey kumandasında ne zaman, ne için toplandığı uzun müddet İstanbul halkının meçhulü kalmıştır.”*⁷³

Bunlardan ilki; Bulgaristan’da Türk mezarlarına zarar verilmesi dedikodusuna inanılarak Şişli’deki Bulgar mezarlarına zarar verilmesidir.

Bir diğer olay dil inkılabı ve yabancı sermaye sorunudur. Yabancı bir şirket olan Vagonli’nin binasının taşlanması olayı sonrası yaralanan şahsiyetin üniversiteli bir öğrenci tarafından konuşturulması, bu saldırının şirkete ait adamlar tarafından yapıldığı ortaya çıkmasıdır.

Hikâyede, öğrencilerin sürekli kışkırtılması söz konusudur. Öğrencileri örgütleyen yer olarak da Birlik Gazetesi hedef gösterilmiştir. Gazete, yönetimin müdahalesiyle kapatılmıştır.

Kemal Tahir, üniversiteli öğrencileriyle o dönem siyasi hayattaki meselelere dikkat çekmek istemiştir. 1940’lı yıllardaki toplumdaki aydınları etkileyen milliyetçilik anlayışını eleştirerek sosyal bir meseleye dikkat çekmiştir.

“Marangoz Ahmet Çavuş” adlı hikâyede yazarın cezaevindeyken mahkûmlar arasında siyasi hayatın, yaşanan olayların sıkı sıkıya takip edildiği görülür. Hikâyede İkinci Dünya Savaşı’nın siyasi hayat üzerinde yansımaları üzerinde durulur. Mahkûmlar Almanya ile Rusya arasında yaşanan mücadeleyi, Rusların kendi içinde parçalanma ihtimalini, Kazaklar için tehdit oluşturması gibi gelişmeleri sıcağı sıcağına takip eder. Mahkûmların geneli aynı düşünceyi savunmaktadır.

*“Üçün ikisini aldı demek... Ne kadar güzel! Afiyet ola!”*⁷⁴

Türkiye bu savaşa girmemesine rağmen ciddi kıtlık ve sıkıntı yaşamıştır. Bunun nedeni ülkenin savaş karşısında net bir tutum gösterememiş olmasıdır. Zor bir dönemden geçen

⁷³ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 111.

⁷⁴ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 197.

Türkiye, Amerika'dan Marshall yardımını almak zorunda kalmıştır. Türkiye fiilen bu savaşta olmamasına rağmen siyasal ve sosyal açıdan ciddi şekilde etkilenmiştir.

“Han” adlı hikâyede bir gece vakti soğukta çok üşüyüp hana gelen insanlar üzerinden Birinci Dünya Savaşı'na değinilir. Hava çok soğuk olduğu için akıllara Sarıkamış olayı gelmiştir.

Türk ordusu Kafkas cephesinde, Ruslardan çok soğuk hava ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Soğuk dolayısıyla beş bin kişilik iki kolordudan yalnız geriye bin kişi kalır. Handa soba başında ısınan insanlar bu yaşananları düşünerek durumlarının iyi olduğuna dikkat çeker.

“Tipide donanları konuşuyorduk. Sarıkamış'ta... Seferberlikte. Doksan beş bin kişilik iki kolordudan on beş gün içinde kaç kişi kaldı bilin bakalım? Bazı kitaplar on bin diye yazar. Yalan... Bin kişi...”⁷⁵

Bu hikâyede de siyasi hayatın etkisi gündelik yaşamda yoğun bir şekilde etkisini gösterdiği görülmektedir.

“Şahsi Teşebbüs” adlı hikâyede işlenen ve katili bulunamayan bir cinayet olayı anlatılır. Akoğlu diye tanınan bir zengin ensesinden vurularak evinde ölü halinde bulunmuştur. Büyük bir servete sahip olan adamın ölüm haberi çok büyük yankı uyandırmıştır. Ancak uzun uğraşlar sonucu katil bulunamamıştır. Tüm araştırma ve incelemelere rağmen bu cinayet faili meçhul kalmıştır.

“Hasılı, Akoğlu it ölümüyle ölmüş oldu.”

Şahsi teşebbüs kavramı ise Kapitalizm ile ortaya çıkmıştır. Yazar, bu kavramın tehlikelerine dikkat çekmiştir. Şahsi teşebbüs sayesinde basit bir işle uğraşan insanın bile riske girip, milyonlar kazanabileceğine ama bunun kötü sonuçlar doğuracağı meselesi üzerinde durulmuştur.

“Bozgun” adlı hikâyede Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan zorluklar ele alınır. Osmanlı ordusu bu dönemde birçok cepheden yenilgi almıştır. Bu yenilgi toplumda maddi ve manevi birçok sıkıntıya sebep olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçlanmasıyla terhis edilen ordu büyük bir bozguna uğramıştır. Bu durum Türk toplumunun sosyal hayatta zorluklar çekmesine neden olmuştur. Bu

⁷⁵ Kemal Tahir, *Zehra'nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 64.

zorluklardan biri de açlık meseledir. Bu yüzden yağma tehlikesiyle karşı karşıya kalınmaması için sıkı önlemler alınmıştır.

*“Ekmek hırsızlığı ve dilencilik başlamıştı. İstasyonlardaki sıkı tertibatın sebebi anlaşılıyordu. Dükkânlar ve kasabalar yağmadan korkuyorlardı. Bozgun, kaideleri ve ahlakı altüst etmişe benziyordu.”*⁷⁶

Türk milleti tarihin hiçbir döneminde o yıllardaki kadar zor duruma düşmemiştir. Bu savaş, Türk milletine tarihte hiç yaşamadığı şeyleri yaşattırdığını göstermesi bakımından önemlidir.

“Kürt Masalları” adlı hikâyede bir arkadaş grubu bir araya gelerek Türk toplumundaki siyasi hayat hakkında sohbet eder. Bu sohbette toplumun Kürt asıllı insanlara bakış açısı ele alınır.

*“Ya ne sandın! Hak Teala, akıllı... Elbette Kürt’e sahip çıkmayacak... Sebebini sual edersen, bütün ümmeti Muhammet mahşer günü çığıracağız. ‘Hey Allah, hey Allah, Kürt’ü yarattın, kurdu ne demeye yarattın!’ diyerekten...”*⁷⁷

Yazar, dönem algısını etnik bir meseleden ziyade kültürel öğeler üzerinden nükteli bir şekilde anlatmıştır. Kürt asıllı insanların ikinci sınıf vatandaş gibi görülmesi eleştirilmiştir.

Yazar, Sosyalizm ve Rusya ile ilgili konulara da değinmiştir. Bunun nedeni yazarın bir dönem sosyalist düşüncelerden beslenmiş olmasıdır. Kemal Tahir’in bu dönemde en çok etkilendiği şahsiyet Nazım Hikmet olmuştur. Bundan dolayı sosyalizmin savunucularından bir tanesi de odur. Kemal Tahir’in bu düşüncesi ile mevcut hükümetin görüşü aynı değildir. Bu düşüncelerinden dolayı yazar, donanmayı isyana teşvik etme suçundan on iki yıl cezaevinde kalmıştır.

“Mollalar Asker” adlı hikâyede Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı yönetimi, seferberlikten dolayı ilmiye sınıfını ilk kez askere çağırılması olayı anlatılır.

Fatih medresesinin müderrisi olan Hüsamettin Efendi askere gitmemek için çeşitli arayışlara girer. Hüsamettin Efendi, otuzlu yaşlarda Fatih medresesi postnişin olan, Rûfai tarikatındandır. Askerlik haberi onu derinden etkilemiştir.

Çağrılmasının en büyük nedeni ise mollaların hepsinin askere çağırılması, kendisinin de onlara bayraktarlık etmesidir.

⁷⁶ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 111.

⁷⁷ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 135.

Mollaların bu görevden kaçması imkânsızdır. Ancak Batı tarzı eğitim veren okullarda böyle bir zorunluluğun olmaması konusuna dikkat çekilir.

“-Sen bana baksana zabıt efendi, sen karşıdakileri ne zannettin? Bunun burasında toplanan cemaat, devlet millet yoluna can baş vermiş heriflerdir. O senin dediğin serkeşliği, Galatalılar yapar.”⁷⁸

Bu okullarda yer alan öğrenciler azınlık ve Levanten çocuklarıdır. Yazar, bu öğrencilerin askerlik yapmamasını, savaşa katılmamasının altını çizerek siyasi hayattaki bu meseleyi okuyucuya sunmuştur.

“Fermanlı Hoca” adlı hikâyede İkinci Abdülhamid dönemindeki sıkıyönetim ve buna bağlı siyasi meseleler üzerinde durulur.

“Ben öldüm Allah razı gelmemekteyim, “Aşağıdan nasıl alabilirmişim? Hayır, yumuşatamam. Curnal değil, katlime ferman yazsalar boş! Diye tepinmekteyim.”⁷⁹

İkinci Abdülhamid dönemi koşullarından dolayı sıkıyönetimi uygulamaya çalışmış, bunun için “curnal” adı verdiği hafiye sistemi ile asayiş güvenliğini sağlamıştır. Hafiyelerin kim olduğu belli olmadığından dolayı halk arasında gizli meselelerin, isyanların ve isyana teşvik olabilecek davranışların önüne geçilmiştir.

Osmanlı eski gücünü ve otoritesini kaybetmeye başlamıştır. Halk bu durumdan hoşnut olmadığı için küçük ayaklanmalar başlamıştır. Yönetim bunun önüne geçebilmek için sert önlemler almıştır. Devrin baskıcı yönetimi, düşünce özgürlüğünün kısıtlı olması ciddi bir sosyal mesele olarak karşımıza çıkar.

Kemal Tahir, İkinci Abdülhamid’i olumsuz anlatmaktan kaçınmıştır. Çünkü babası Abdülhamid’in yanında çalışan marangozlardan; annesi ise sarayda önemli hizmette bulunan kadınlardan biri olmasından kaynaklanmaktadır.

3.7.3. Doğu-Batı Çatışması

Tanzimat Dönemiyle birlikte Batı ile tanışma ve sonrasında yaşanan değişim ve dönüşümler toplumun her tabakasına yansımıştır. Bu durum siyasi hayatta da Doğu-Batı çatışması olarak boy gösterir.

⁷⁸ Kemal Tahir, *Üstadın Ölümü*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2006), s. 35.

⁷⁹ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 345.

“Mürekkep Yalamak” adlı hikâyede üstat diye hitap edilen gazetecinin çeşitli konular üzerinde konuşması üzerinde durulur. Yazar, Doğu ve Batı medeniyetlerini karşılaştırmaya gitmiştir.

“Papazlar bizim hocalarımızdan çok daha âlim kişiler. Biz kendileriyle acizane felsefe münakaşasına tutulduk. Papaz her taraftan haberdar. Yerin altından üstünden havadis veriyor.”⁸⁰

Papazlar, İslam alimlerinden üstün görülerek kıyaslamaya gidilmiştir. Yazarın bu şekilde kıyaslamaya gitmesi siyasi ideolojiden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında batılılaşmanın etkisinin, Türk toplumunda yansımaları üzerinde de durulmuştur.

“Bobstil Olmuşum” adlı hikâye batılılaşmanın Türk toplumu üzerindeki değişim ve dönüşümleri üzerinde durmuştur. Kahramanın babası, batılı eğlence yaşamına düşkün, evinden uzak biridir. Adamın vefatı üzerine, ailenin sorumluluğu kahramanın üzerine kalmış bundan dolayı erkenden okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Memuriyete başladıktan sonra mahallede gördüğü kızı sevip onunla gezmeye başlamıştır.

Kahraman giydiği batılı giyim, kuşam ve duruşuyla “bobstil” olmuştur. Fotoğrafı dergiye basılmış herkes tarafından parmakla gösterilen biri haline gelmiştir.

“Sevgilim bana tapıyor. Yolda yürürken herkes birbirine beni gösteriyor. Arada alay edenler de yok değil, lakin ben bu halden gurur duyuyorum.”⁸¹

Yazar, bu kavram üzerinden batılılaşmanın doğu toplumu üzerindeki etkisini göstermiştir. Her ne kadar batılılaşmanın etkileri toplumda kendini gösterse de hala bazı şeylerin yadırgandığı gözler önüne serilmiştir.

“Kısa Kısa” adlı hikâyede iki dostun aralarında sohbet ederken konunun doğu-batı tartışmasına gitmesi olayı anlatılır. Hikâyenin kahramanı Kerami Bey, Batı taraftarı bir Türk aydınıdır. O dönemde Türk aydını konu Batı olduğu zaman halka her zaman tepeden bakmıştır. Kerami Bey, hikâye boyunca doğu ve batıyı sürekli bir karşılaştırmaya gitmiştir. Bu karşılaştırmayı abartarak Avrupa’nın köylü insanının doğunun okumuş insanından daha üstün olduğunu savunmuştur.

⁸⁰ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 56.

⁸¹ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 157.

*“-Tamam! Avrupa’nın dağ başlarındaki ayılar en az sizin kadar tahsillidirler. Var hesap et.”*⁸²

Kerami Bey’in karşılaştırmaları hikâye boyunca karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer önemli husus kahramanın satranç örneği ile Doğu insanına bakış açısına gösterilmesidir.

“-Başlıyorsun kumanda etmeye, hüküm yürütmeye, süvariye sürüp, atı zıplat, filler harekete geçsin, vezir, hatta şah emrine amade. Bu haller halle kime benzediğini biliyor musun?

-Kime benzermişim?

*-Fukara Musaddıka.”*⁸³

Arkadaşıyla satranç oynayan kahraman rakibini küçümseyerek İran Başbakanı Muhammet Musaddık’a benzetir. İran Doğu’ya ait bir devlet olduğundan bu benzetme yapılmıştır. Satranç oynanırken yapılan basit hareketler onunla özdeşleştirilmiştir. Doğu’ya ait değerlerin değersizleştirilmesi, İran Başbakanı’nın politikalarının eleştirilmesi, Batı özentiliği gibi hususlar karşımıza çıkmaktadır.

“İstanbul Mektupları: Boğaz Meselesi” adlı hikâyede Türkiye’de artan yabancı nüfus üzerinde durulur. Tanzimat dönemi ile birlikte Fransız kültürü, Türk toplumunu büyük ölçüde etkisi altına almıştır. 1940’lı yıllara geldiğimiz zaman Amerika ile ilişkiler gelişmiştir. Bundan dolayı yoğun bir kültürel alışveriş olur. Özellikle Amerika’dan alınan Marshall yardımı ile artan ilişkiler bu kültürün daha hızlı yayılmasını sağlamıştır. Yiyeceklerde, modada oldukça yoğun bir etkisi olmuştur. Doğu kültürüyle yetişen Türk toplumu bu Batılılaşma karşısında çatışma yaşamıştır.

*“İstanbul’un aşçı dükkânında iskemleler bir hoş. Yüksek iskemleler. İskemlelerin boyu omuz başına yakın. “Aman Rıza Efendi Ağa kardeşim, bunlara biz nasıl tüneyeceğiz. Say ki tünedik, bunun tepesinde ekmek mi yenebilirmiş, tövbe!”*⁸⁴

Soğuk Savaş döneminde Amerika ile Rusya arasındaki ilişkilerin bozulması durumuna da değinilir. Doğu toplumu Amerika ile ilişkiler bozulduğunda Rus salatası, Rusya ile ilişkiler bozulduğunda Amerikan salatası demiştir. Yazar bu hikâyede batılılaşmanın getirmiş olduğu yeniliklerin, Türk toplumunda yansımaları üzerinde durmuştur.

⁸² Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 167.

⁸³ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 172.

⁸⁴ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 86.

“Sör Doktor Can Katar Beg Lokman” adlı hikâyede kelimelerin Doğu’da ve Batı’daki karşılıkları üzerinde durulur. Tanzimat’la başlayan Batılılaşma hareketiyle pek çok öğrenci Batı’ya eğitim görmeye gitmiştir.

Yazar, dönemin atmosferini “doktor” kelimesini kullanarak ironik bir şekilde anlatmayı tercih etmiştir. Kelimelerin hem Batı’daki hem de bizdeki anlamları üzerinde durmuştur. Batı’da doktor kelimesinin pek çok anlamı varken biz de yalnız hekim anlamı üzerinde durulmuştur. Kemal Tahir, Batı’ya giden Jön Türkleri de bu yolla eleştirerek dönemin durumuna da dikkat çekmek istemiştir.

“Sör Doktor Cankatar Beg Lokman’ın rahmetli babası ünlü Jöntürklerin çoğu gibi, Abdülhamit’in okuma yazma bilmeyen paşalarındandı. Jöntürk oğluna tıka basa hiç kimsenin bilemeyeceği bir sürü arsanın tapu senetlerini bırakmıştı.”⁸⁵

Batılılaşma ile birlikte dilimize birçok yabancı kelime girmiştir. Ancak biz bu yabancı kelimelerin tüm anlamlarını kullanmak yerine belli anlamlarını kullanmayı tercih etmişiz. Git gide bu kelimelerin kullanıldığı anlamın daraldığını görüyoruz.

3.7.4. Sürgün

Sürgün, bir insanın ya da topluluğun isteği ve iradesi dışında istemediği bir yere yaşamaya mecbur edilmesidir. Bu konuyu işleyen yazarlar; sürgün hayatının zorluklarını, insanları hem fiziksel hem de psikolojik olarak olumsuz etkilerine dikkat çekmek istemiştir.

“Kondurma Siyaseti” adlı hikâyede Dersim halkının bulundukları yerden Trakya’ya, siyasi sebeplerden dolayı sürgün edilmesi olayı anlatılır. Dersim günümüz adı ile Tunceli’dir. Osmanlı döneminden itibaren bu coğrafya ile biraz sıkıntı yaşanmıştır. Bu sıkıntı, Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail’in arasındaki sorundan kaynaklanır. Sıkıntının nedeni Şii propagandasıdır. Bu yüzden pek çok insan hayatını kaybetmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde de bu etkilerin, sıkıntıların devam ettiği görülmektedir.

“”Bre nedir?” dememize kalmadan, yeni hükümetin başıbozuk paşası Celal Bayar Paşamızın, şunu ferman ettiği duyuldu ki, aşireti, yediden yetmişe ve de atları, eşekleri, koyunları, inekleri, bakırları, sırçaları, saçaktaki serçeleri, eşikteki köpekleri, sedirdeki bebekleriyle Urumeli’ye sürgün...”⁸⁶

⁸⁵ Kemal Tahir, *Zehra’nın Defteri*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), s. 131.

⁸⁶ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 255.

Hikâye Celal Bayar'ın cumhurbaşkanı olduğu dönemdir. Halk zorunlu göç yasasının devlete ait bir karar olduğu için sorgulamaması, kabul etmesi ve yaşadığı zorluklar dikkat çekilir. Sürgün olan kişiler yoğun duygular ve sıkıntılar yaşamıştır. Devlet eliyle insanların sürgüne gönderilmeleri o dönemde sık rastlanan sosyolojik ve tarihi bir gerçektir.

3.7.5. Cezaevi ve Cezalar

Devleti yönetenler, hukukî açıdan ceza verme yetkisine sahiptir. Bu yetkiden dolayı devlet, kanuna uymayan hareketlere karşı yaptırım gücünü uygulayıp toplumda işlenen suçları da cezalandırabilmektedir. Suç işleyen insanları toplumdan uzaklaştırmak ve onların düzelmesini sağlamak amacıyla kurulan cezaevleri; suçluların cezaları bitene kadar zaman geçirdikleri kapalı alanlardır.

Geçmişten günümüze mevcut yönetim tarafından çeşitli ceza yöntemleri kullanılmaktadır. Bu ceza yöntemlerinin eserlere de konu olduğunu görmekteyiz.

İstibdat dönemine geldiğimizde bir kaos ortamı söz konusudur. Yazar bu ortamında etkisiyle yasakları, cezaları ve bunların hepsinin sosyal yaşam üzerindeki etkisi üzerinde durmuştur.

“Hürriyet Nedir?” adlı hikâye Kemal Tahir'in cezaevindeyken eski eşi Fatma İrfan'a yazdığı mektuplardan oluşan otobiyografik bir hikâyedir. Yazar, bu hikâyede eşine duyduğu özlemi dile getirmektedir. Yalnız kendi duygularını değil cezaevindeki mahkûmların sıkıntılarına da yer vermiştir.

“Halbuki herifi bir yumrukta yere devirmek, kapıyı ardına kadar açmak ve seni bir an kucaklamak, sınıksız bağrıma basarak yanaklarını, gözlerini, alnını ve saçlarını öpmek istemiştin İşte hürriyet bunlardan ibarettir.”⁸⁷

Yazar, için asıl özgürlük eşi ile dışarıda geçirdiği zamandır. Kemal Tahir, donamayı isyana teşvikten on iki yıl ceza aldığı sırada bu hikâyeyi yazmıştır.

“Zavallı Namus” adlı hikâye; asliye ceza hâkimi Nazif Bey ile defterdar beyin suç işleyen insanların ceza yöntemleri hakkında konuşmalarından meydana gelir. Hâkim suçluların kelepçelenmeden cezalandırılması taraftarıdır. Defterdar bey ise suçlunun kelepçelenmeden cezalandırılması olayına karşı çıkmaktadır.

⁸⁷ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 23.

“-Adam kelepçelenmez dersiniz... Ah siz hakimler... Sonra basarsınız cezayı... “Kanun seni mahkum ediyor oğlum... Temyiz edersin.” İşte son söz.”⁸⁸

Nazif Bey kendi, düşüncesini defterdara anlatmak için somut örneklerle gitmiştir. Onun için suçlular ikiye ayrılmaktadır. İsteyerek suç işleyen insanların daha fazla ceza almalarını eleştirmiştir.

Nazif Bey, öğleden sonra mahkemede yargılanacak sabıkalı adama düşük ceza vererek onu kurtarmayı planlamaktadır. Ona göre her insan ceza almalıdır ancak bunun düzeyi düşük tutulmalıdır.

Yazar, davalardaki usulsüzlüklere, rüşvet gibi konulara da değinmiştir. Hâkim Bey prensip sahibi ve namuslu biridir. Davadan önce kadının zanlılardan biri için rüşvet teklif etmesi sonucu onu dışarı çıkarmıştır. Prensip sahibi olan Hâkim Bey rüşveti kabul etmeyip mesleğine ve kurallarına bağlılığı dikkat çekmektedir.

“Bir Kodoşluk Hikâyesi” adlı hikâyede geçmişten günümüze ceza verme yöntemleri üzerinde durulur. Bu hikâye, Binbir Gece Masalları’ndan uyarlanmıştır. Hindiya Sultanı Şehriyar, eşinin ihaneti ile kellesini keserek kazanda kaynatmıştır. Yazar, bu ceza yöntemlerine değinmiştir.

Hikâyede Bağdat hükümdarı iki kardeşin eşleri tarafından ihaneti üzerinde durulur. Kutluyar’da geçmişteki ceza yöntemlerinden birini seçmiştir.

“Fukara Kutluyar da akli sıçratıp eli kılıca attı, sıyırdı, yanaştı, “Ya Allah, ya pir!” diyerekten iki kelleyi bir vuruşta gövdelerinden ayırıp düşürdü.”⁸⁹

Yazar, siyasi gücün sultanların elinde olduğunu ve bunu istedikleri gibi kullandıklarına dikkat çeker.

“Hürriyet Nedir?” adlı hikâye Kemal Tahir’in cezaevindeyken, eski eşi Fatma İrfan’a yazdığı mektuplardan oluşan otobiyografik bir hikâyedir. Yazar, bu hikâyede eşine duyduğu özlemi dile getirmektedir. Yalnız kendi duygularını değil cezaevindeki mahkûmların sıkıntılarına da yer vermiştir.

⁸⁸ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 91.

⁸⁹ Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022), s. 304.

“Halbuki herifi bir yumrukta yere devirmek, kapıyı ardına kadar açmak ve seni bir an kucaklamak, sımsıkı bağrıma basarak yanaklarını, gözlerini, alnını ve saçlarını öpmek istemiştım İşte hürriyet bunlardan ibarettir.”⁹⁰

Yazar, için asıl özgürlük eşi ile dışarıda geçirdiği zamandır. Kemal Tahir, donamayı isyana teşvikten on iki yıl ceza aldığı sırada bu hikâyeyi yazmıştır.

“Acayip Düşmanlık” adlı hikâyede de yazar cezaevinde eski eşine seslenmeye devam eder. Eskiye olan özlemini dile getirmiş, özgürlüğüne burada da vurgu yapmıştır.

⁹⁰ Kemal Tahir, *Dutlar Yetişmedi*, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2005), s. 23.

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından biri olan Kemal Tahir, yalnız edebî eserleriyle değil, aynı zamanda düşünsel mirası ve toplumsal meseleleri ele alış biçimiyle de derin bir anlam dünyası sunar. Bu çalışmada, yazarın dört hikâye kitabında yer alan toplam 81 hikâyesi, sosyal meseleler bağlamında değerlendirilmiş ve onun edebiyata yüklediği sorumluluk anlayışı kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Yazarın yaşam öyküsüyle birlikte düşünüldüğünde hikâyelerindeki tematik derinliğin ve toplumsal duyarlılığın tesadüfi olmadığı, aksine yaşanmışlıkların, tarihsel kırılmaların ve ideolojik etkileşimlerin doğal bir sonucu olduğu açıkça görülmektedir.

Kemal Tahir, 1910 yılında dünyaya gelmiş; Osmanlı'nın çözülüşüne, Cumhuriyet'in doğuşuna ve bu sürecin doğurduğu sosyopolitik çalkantılara doğrudan tanıklık etmiştir. Ailesinin siyasi geçmişi, Abdülhamit döneminin etkisi, aldığı Batılı eğitim ve genç yaşta tanıştığı sosyalist düşünce, onun zihinsel dünyasını şekillendiren önemli etkenler arasında yer alır. Galatasaray Lisesi'nde kazandığı eleştirel düşünme becerileri ve dönemin öncü isimlerinden Nazım Hikmet'le kurduğu yakın ilişki, sanat ve toplum ilişkisine dair bakışını biçimlendirmiştir. 1938 yılında donanmayı isyana teşvik suçlamasıyla cezaevine gönderilmesi ve on iki yıl süren hapis yaşamı, onun yazarlığında bir kırılma noktası olmuş; bu süreçte Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde edindiği gözlemler, halkın yaşamına dair derin bir içgörü geliştirmesine olanak sağlamıştır.

Cezaevi yıllarında Anadolu halkının yaşantısını yalnız dışsal biçimiyle değil, ruhsal ve sınıfsal katmanlarıyla birlikte kavramaya çalışan Kemal Tahir, bu gözlemlerini hikâyelerine güçlü bir gerçekçilikle taşımıştır. “*Göl İnsanları*” başta olmak üzere “*Dutlar Yetişmedi*”, “*Zehra'nın Defteri*” ve “*Üstadın Ölümü*” adlı eserlerinde bireyin toplum içindeki konumunu irdeleyen yazar, bireysel trajedilerin ardındaki yapısal nedenleri ortaya koyar. Hikâyelerinde işlediği meseleler yalnız bireylerin yaşadığı içsel çatışmalarla sınırlı kalmaz; aile, kadın, eğitim, ekonomi, köy yaşamı, dinî algılar ve siyaset gibi çok boyutlu sosyal temalar çerçevesinde toplumsal düzenin çeşitli katmanlarını sorgular.

Aile yapısındaki çözülme, Tanzimat'tan itibaren süregelen Batılılaşma sürecinin birey ve toplum üzerinde yarattığı etkiyi gözler önüne sererken; kadının hem kent hem taşra yaşamındaki yeri üzerinden geleneksel değerlerle modern normlar arasındaki çatışmayı irdeler. Eğitimin niteliği, özellikle kırsal bölgelerde yaşanan fırsat eşitsizliğiyle birlikte ele

alınır. Köy ve kent yaşamı arasındaki keskin sosyokültürel farklar, yazarın eserlerinde bir karşıtlık değil, daha çok dönüşüm ve çözülme sürecinin yansımaları olarak belirir. Ekonomik adaletsizlikler, sınıfsal ayrışmalarla birlikte ele alınarak, bireyin geçim mücadelesi çok yönlü olarak tasvir edilir. Dinin sömürü aracı hâline gelmesi ve siyasal yozlaşmanın halk üzerindeki etkileri de yazarın en güçlü eleştirel anlatılarından bazılarıdır.

Kemal Tahir'in hikâyelerinde kullandığı anlatım teknikleri de onun sosyal gerçekçiliğini pekiştirir niteliktedir. Hâkim bakış açısı ve gözlemci anlatıcı tercihi, olayları belirli bir ideolojik yönlendirmeye girmeden, okuyucunun olayları kendi içinde tartmasına imkân tanıyan bir yapıyla sunulur. Zaman ve mekân kurgusu, özellikle cezaevi ve Anadolu'nun taşra bölgelerine odaklanarak, toplumun görünmeyen yüzünü görünür kılar. Gerçek zamanlı anlatım ile geriye dönüş tekniğinin birlikte kullanılması ise karakterlerin ruhsal derinliğini ve geçmişin bugünü nasıl şekillendirdiğini göstermesi açısından dikkate değerdir.

Bu kapsamda çalışma, Kemal Tahir'in edebî kimliğini yalnız bireysel bir anlatıcı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir tanık ve eleştirmen olarak konumlandırır. Onun hikâyelerinde yer alan karakterler yalnız kurgusal figürler değil, dönemin sosyopolitik şartları içinde şekillenmiş bireylerin birer temsili olarak okunmalıdır. Bu yönüyle Kemal Tahir, yalnız yazdıklarıyla değil, yazmayı tercih ettikleriyle de bir duruş sergilemiştir.

Sonuç olarak, Kemal Tahir'in hikâyeleri, Türk toplumunun modernleşme serüveni içinde yaşadığı dönüşüm sancılarını edebî bir dil ve tarihsel bilinçle yansıtan güçlü anlatılardır. Onun eserleri, bir yandan dönemin panoramasını çizerken, diğer yandan okuyucuyu derin düşünsel sorgulamalara yöneltir. Bu bağlamda, çalışmada elde edilen bulgular, Kemal Tahir'in hikâyeciliğinin bireysel izleklerle sınırlı kalmayan, toplumsal ve tarihsel sorumlulukla yoğrulmuş bir anlatı gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Edebî mirası, yalnız edebiyat araştırmaları için değil, tarih, sosyoloji, siyaset bilimi gibi disiplinler açısından da zengin ve çok katmanlı bir inceleme alanı sunar. Bu çalışmanın ortaya koyduğu temel çıkarım, Kemal Tahir'in hikâyelerinin, edebiyatın toplumu anlamada ve dönüştürmede nasıl bir araç olabileceğini açıkça ortaya koymasıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Yusuf. *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Ahmet Oktay. *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları –Sosyalist Realizm Üstüne Eleştirel Bir Çalışma-*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2008.
- Akşin, Sina. *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Aktaş, Şerif. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1998.
- Akyüz, Kenan. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2016.
- Bachelard, Gaston. *Mekânın Poetikası*. çev. Aykut Derman. İstanbul: Kesit Yayınları, 1996.
- Bates, H. E. *Kısa Öykü, Yazınsal Bir Tür Olarak*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2013.
- Bekmen, Ahmet. *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2020.
- Bozdağ, İsmet. *Kemal Tahir'in Sohbetleri*. İstanbul: Emre Yayınları, 1995.
- Canatac, A. Mecit. *Kemal Tahir*. İstanbul: Lejand Kitap, 2021.
- Coşkun, Sezai. *Kemal Tahir, -Şahsiyeti, Eserleri, Fikirleri-*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.
- Çakır, Hasan. *Öykü Sanatı*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2002.
- Çetişli, İsmail. *Metin Tahlilleri Giriş/II*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.
- Dervişcemaloğlu, Bahar. *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.
- Doğan, Mehmet. *Türk Aile Ansiklopedisi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991.
- Dumantepe, Seçil. *Roman ve Öyküde Zaman, Yöntem ve Uygulama*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018.
- Enginün, İnci. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002.
- Ercilasun, Bilge. *Türk Roman ve Hikâyesi Üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.

- Forster, E. M. *Roman Sanatı*. çev. Ünal Aytür. İstanbul: Milenyum Yayınları, 2016.
- Gökçe, Birsen. *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kuramlar*. Ankara: Savaş Yayınevi, 1996.
- Hüküm, Muhammed. *Şair-Sosyolog Kemal Tahir*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2017.
- Ioan P. Couliano ve Mircea Eliade. *Dinler Tarihi Sözlüğü*. çev. Ali Erbaş. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- K, Ömer Faruk, haz. *Türkiye'nin Ruhu: Kemal Tahir*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2018.
- Kaplan, Ramazan. *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.
- Kayalı, Kurtuluş. *Bir Kemal Tahir Kitabı-Türkiye'nin Ruhunu Aramak*. İstanbul: İthaki Yayınları, 1997.
- Kerman, Zeynep. *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2009.
- Nazım Hikmet. *Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2015.
- Öz, Asım, der. *Kemal Tahir Kitabı Bir Aydın Üç Dönem*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2021.
- Özcan Ünlü ve Cengiz Yazoğlu, der. *Notlarından Seçmeler: Kemal Tahir'in Düşünce Dünyasından*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2014.
- Ramazan Korkmaz ve Mutlu Deveci. *Küçürek Öykü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.
- Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin. *Romanda Mekân*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.
- Refiğ, Halit. *Gerçeğin Değişkenliği Kemal Tahir*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Refiğ, Halit. *Kemal Tahir'le Birlikte*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Tahir, Kemal. *Dutlar Yetişmedi*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2005.
- Tahir, Kemal. *Göl İnsanları*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2022.
- Tahir, Kemal. *Notlar/Mektuplar*. haz. Cengiz Yazoğlu. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1993.
- Tahir, Kemal. *Üstadın Ölümü*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2006.

Tahir, Kemal. *Zehra'nın Defteri*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2018.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 2003.

Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı, Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2019.

Yalçın, Murat, ed. *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi- C 1-2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.

Yavuz, Hilmi. *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.

Yivli, Oktay. *Öykü Nasıl Okunur, Modern Öykü ve Yöntem*. İzmir: Günce Yayınları, 2019.